

SDÜ Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO

Anamas

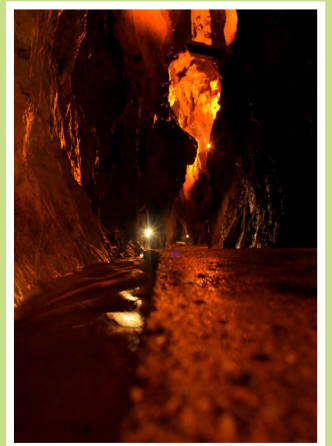
Dergisi

Yıl:3 Sayı:3 Mart 2015

ISSN: 978-9944-452-70-0

Mehmet Altınay / Aksu'dan Manzara

İçindekiler

İlk Yazı / Doç.Dr. Adem Efe.....	2
Tıbbi Bitkilerimiz ve Yöremiz / Prof.Dr. Hasan Özçelik.....	3
2009 Yılı Suriye İzlenimlerim / Doç.Dr. Adem Efe	6
Aksu ilçesinde Balıkçılık ve Kırsal Kalkınmaya Genel Bir Bakış / Yrd.Doç.Dr.Halit Bayrak..	16
Ferdî ve İctimâî Hayatda Orucun Kıymeti 1 / Doç.Dr.Hasan Hikmet	20
Ferdî ve İctimâî Hayatda Orucun Kıymeti 2 / Doç.Dr.Hasan Hikmet	21
Kavramsal ve Pratik Boyutlarıyla Sivil Din / Mücahit Aydemir	23
Suriye seyahat Notları-2 / Bülent Akbuğa.....	31
İnci Taneleri / Bülent Akbuğa.....	33
İnsan Zekası / Büşra Ünal.....	34
Efsane Adıyaman (Nemrut Heykelleri) / Nurten Uçmak.....	35
Dünya Gözlerini Kapattığında, o kollarını açtı... / Hüseyin Satırcı	36
Bize Özgü Tuhaf Davranışlar / Şükriye Budak	37
Yalnızlık ve Yaşam (Şiir) / Sadiye Soatay.....	38
Mutluluk (Şiir) / Nurten Uçmak	38
Çanakkale / Kübra Polatlı.....	39
İlginç Bilgiler / Naile Yörür	39
Şükür / Hülya Aksoy.....	40
Üniversiteli Öğrenci Efsaneleri / Şükriye Budak.....	41
Atasözleri ve Deyimlerin Hikayeleri / Esra Günen.....	42
Etkinlikler.....	43

SDÜ Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO
Anamas Dergisi
 Yıl:3 Sayı:3 Mart 2015 ISSN: 978-9944-452-70-0

AKSU MEHMET SÜREYYA DEMİRASLAN MESLEK YÜKSEKOKULU ADINA SAHİBİ
 Doç. Dr. Adem EFE

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
 Öğr.Gör. Murat ÇANCI

EDİTÖR
 Doç. Dr. Adem EFE

REDAKTÖR
 Öğr.Gör.Dr.Derya GÜLOĞLU

İLK YAZI

Doç. Dr. Adem EFE
SDÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve
Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO Müdürü
ademefe@sdu.edu.tr

Üçüncü sayımız ile işte yine, yeni, yeniden karşınızdayız. Zorlukları aşa aşa yılmadan, yorulmadan, yeni bir yıla yeni bir sayı ile girmenin heyecanı içindeyiz. Yeni bir yıl yeni bir başlangıç olduğu gibi yeni bir sayı da her dâim yepyeni, sıcak.

İçinizi ısıtacak tarzda, güneş gibi sıcak.

Doğurucu, ekmeğin gibi bereketli.

İlk sayı çıktığında acaba yeni bir sayı daha yayınlayabilir miyiz? diye kendi kendimize sormuştuk. Derken ikinci sayıyı yayınlayınca “bu iş olacak galiba”, “devamını getireceğiz inşallah” vb. gibi cesaret ve temenni cümleleri dilimizden dökülmeye başlamıştı. Üçüncü sayının bazı yazılarını “sanki maya artırmak” gibi ikinciden artırmış, bir kenara koymuş; üçüncüsü için hazırlamıştık. Bu bizim için güven verici bir birikimdi.

Bu birikimin üzerine yeni sayı için girişimlere başladık. Yine öğrencilerle toplantılar yaptık, duyurularla onları teşvik ettik ve epeyce geri dönüş aldık. Şiir, deneme, öykü, derleme türünden yazılarıyla dergiye katkıda bulunan, bizleri değil de kendilerini destekleyen öğrencilerimizin her birine teşekkür ediyor ve onları cân u gönülden kutluyorum. Çünkü bu dergi öncelikle onların. Zira onların adına çıkarılmaya başlandı, öyle devam ediyor ve devam edecek.

Geçen sayının *İlkin* başlıklı yazımda, derginin, Aksu ilçesi ve değerleriyle ilgili akademik yazılara da yer vereceğimizi ifade etmiştim. Bu haliyle yarı akademik bir dergiye doğru yol alacağımızı müjdelemiştim. Bu müjde ete kemiğe büründü, iki makale olarak görüldü. Makale sahipleri Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Özçelik ile Su ürünleri Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Halit Bayrak. Kendileri daha önce Orman Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Tolunay’ın da içlerinde olduğu bir grup halinde yüksekokulumuzda düzenlediğimiz *Sürdürülebilir Kalkınma* başlıklı bir panele katılmışlardı. Panelde sundukları bildirimleri makale formatında düzenledikleri takdirde dergide yayınlayabileceğimizi ilettiğimizde “pekâlâ olur” diyerek, çalışmalarını lütfettiler; biz de onları buraya dercederek hem akademik camianın hem de Aksu halkının istifadesine

sunduk. Her iki hocamıza ilgi, destek ve katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Söz buradayken şunu da ilave etmeliyim. Bilimsel dergilerde, özellikle Muhafazakâr Düşünce Dergisi’nde, neşretmeyi sürdürdüğüm Osmanlı Türkçesinden sosyolojik içerikli yazıları günümüz harfleriyle yayınlama projemde bir hatve/adım daha atarak, son devir Osmanlı aydınlarından Hasan Hikmet’in ‘Ferdî ve İctimâî Hayatda Orucun Kıymeti 1 ve 2’ başlıklı yazılarını günümüz okuyucusunun faydalanımına sunduk.

Bunun yanında yüksekokulumuzdaki öğretim görevlisi meslektaşlarımızla zaman zaman konuşmalarımızda yayın yapmalarını, yayın için temrin yapmalarını tavsiye eder, bunun için onlara destek vermeye her zaman hazır olduğumu ifade eder dururdum. Meslektaşlarım sağ olsunlar, bu tavsiyelerimi tuttular ve makale, deneme, kitap tanıtımı ve sinema filmi eleştirisi gibi çeşitli alanlardaki yazılarıyla dergimizin sayfaları arasında yer aldılar. Her birine buradan teşekkür eder, muhabbetlerimi sunarım. Bu satırların yazarı da *2009 Yılı Suriye İzlenimlerim* unvanlı, sosyolojik gözleme dayalı bir gezi yazısıyla, sizlerin huzurunda. Bir başka Suriye gezi yazısı da hemen bu yazının ardından devam ediyor.

Bu sayıdan itibaren dergimizi iki ayrı kısma ayırmayı uygun gördük. İlk kısımda bilimsel mahiyetli yazılar; ikinci kısımda öğrencilerimizin çalışmaları yer alıyor. Dergi bu haliyle hem akademik hem de öğrenci çalışmalarının ayrı ayrı bir araya getirildiği bir formata dönüşmüş oldu. Bu halinin nasıl tepki alacağını, beğenilip beğenilmediğini bir dahaki sayıda bildireceğiz. Ki biz her sayıda her türlü tepki, öneri ve beğenilere kulak vermiş ve sizlerden aldığımız güç ve destekle kendimizi yenilemiştik. Gelecek sayımızda bu ilkemizi yenileyeceğimizi şimdiden vaat ediyoruz.

Elinizdeki yayında değişik türden yazıların yanı sıra bir yıl içerisinde yapılan akademik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin bir kısmını haberleştirdik: Paneller gibi, Kermes gibi, Nevruz gibi, Aşure gibi mesela.

Katkı veren herkese bir defa daha teşekkürler, kalplerine, gönüllerine ve kalemlerine sağlık. Gelecek sayıda tekrar kavuşmak üzere... Hoşça kalınız efendim.

TIBBİ BİTKİLERİMİZ VE YÖREMİZ

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK
Süleyman Demirel Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta

Tıbbi bitkiler insanlık tarihi boyunca toplandı, teşhis edildi ve farklı amaçlarla kullanıldı. Bitkiler, insanlarda önemli biyolojik fonksiyonları icra etmek için kullanılan kimyasal bileşikleri büyük oranda sentezlerler. Bu bileşikler hayvanlardan, böceklerden, mantarlardan gelen saldırılara, yaşlanma, kaza vb. hasarlara karşı bünyeyi koruyan immun(direnç sağlayan) sisteme yardımcı olurlar. Bu güne kadar 12.000 kadar böyle bileşik izole edildi. Bu sayı tahmin edilen bileşik sayısının %10'undan daha azdır. Daha çok yeni keşfedilecek tedavi amaçlı bileşik var olmalıdır. Sadece 2001 yılında 122 bileşik izole edildi. Bu bileşiklerin insan vücudu üzerine olan etkileri yeterince anlaşılamadı. Geleneksel tıbbi bitkilerde bileşikler grup(karışımlar) halinde kullanıldığı için hangi kimyasal bileşiğin hangi sağlık problemine katkı sağladığı tam anlaşılamadı. Bu yüzden tıbbi bitkilerin kullanımı geleneksel tıptan farklı bir anlam taşımaz. Bileşiklerin etkili olanlarının tek başına ve izole edilerek kullanılması son yüzyılda gündeme geldi, tedavide daha etkili oldu ve tedavi süresini

kısalttı. Afyon ilimizde ve Isparta'da afyon üretimi çok eski yıllara dayanır. **Opium, aspirin, digitalis, guinine** gibi farmasötiklerin çoğu uzun süre dikkat çekti ve halen tedavide kullanılmaktadır. Bu sonuçlar üzerine modern tıp ortaya çıktı, ilaç firmaları kuruldu. Sanayileşen ilaç sektörü kısa sürede parladı ve dünyada halk sağlığına önemli hizmetler sundu. Ne yazık ki bazı ilaç firmaları zamanla daha çok kazanç elde etmek için ilaçların kalitesini düşürdü. Doğal malzeme yerine sentetik üretime yöneldi. İlaçlar pek çok yan etki taşıyan bir hale getirilerek hizmete sunuldu. Böylelikle tıbbi bitkiler sadece modern ilaçların elde edilmesinde bir başlangıç noktası olmaktan öteye gidemedi; zamanla yerini sentetik ilaçlara bıraktı. İlaç üretiminde gerekli olan bitki miktarı doğadan toplanamazdı, ilaç bitkileri yetiştirilmesi uzun zaman alacak ve maliyeti artıracaktı. Bu gerekçelerle ilaç sanayii kuruldu ve gelişti. Yaklaşık 90 yıllık bir süreçte sentetik ilaçların insan bünyesinde meydana getirdiği olumsuzluklar görüldü ve doğal yolla elde edilen ilaçlara dönüş hızlandı. Modern

tıbbi rağbet göstermeyen ülkelerde kişi başına düşen yıllık gelirin daha düşük olmasına rağmen ortalama ömür uzunluğu ve sağlıklı yaşam modern ülkelerin aksine daha iyi gelişti. Bazı gelişmiş ülkeler bilerek modern tıbbi rağbet göstermedi. Ayrıca geleneksel tedavide tecrübe ve el becerisi önemli iken modern tıpta teknoloji ön plana geçti, el becerisi ve deneyim daha az etkili olmaya başladı. Doğru olan; her türlü teknoloji, bilgi ve deneyimin birlikte kullanılmasıydı.

Ama böyle olmadı. Modern tıp geleneksel tıpta kayıtlı olan büyü, nazar, göbek düşüğü, delirme gibi vakialarda ciddi bir hizmet veremedi. Nörolojik ve psikiyatrik hastalarda anti-depresan ilaçları tercih etti, büyü, nazar, göbek düşüğü gibi vakiaların varlığını reddetti. Kemik çıkıkları ve incinmelerin tedavisinde geleneksel tıp kadar başarılı olamadı. Hal bu ki böyle hastalıkların geleneksel tıbbi çözüm yolu çok kolaydı. Mesela parmağınız bir kapıya kısıldı, ezildi ve siyahlaştı ise üzüm pekmezi ile buğday unu hamur yapıp ilgili alana sarılırsa en çok yarım saat içerisinde ağrısının geçtiğine şahit olabilirsiniz.

Kucağınızda ağır bir yük taşıyıp göğüs kemiklerini eğmişseniz ya da sert bir yere göğüs kafesiniz çarpmışsa ve kemikler eğilmişse tecrübeli insanlar özellikle yaşlı kadınlar aç karına hastayı sırt üstü yatırıp kemik uçlarını yavaş yavaş doğrultarak batmasını önlemekte ve hasta bu arada rahatlamaktadır. Tedavi fiziki bir yöntemdir. Edirne'de Padişah 2. Beyazıt'ın emriyle kurulan Darüşşifa'da su, musiki, kuran tilaveti ile bülbül sesleriyle neşelendirilmiş gül bahçeleri içerisinde akıl hastalarının tedavi edildiği bilinmektedir. Akupunktur, tuzla ve aroma terapi ile tedavi Türklerin mazisinde bilinen geleneksel tedavi yöntemleridir ve Kırgızistan, Türkmenistan, Kazakistan, Azerbaycan gibi Türk ülkelerinde halen uygulanmaktadır.

Aksu'da bir arazi çalışması sırasında kayadan kayaya atlarken baldırımı taş kesmişti. Bir kaç adet kesik vardı ve biri çok derindi. Kemik görünüyordu. Metanetimi bozmadan ilgili alana kantaron yağı sürerek bir bezle sardım. Bu ağır yara 2-3'lük rahatsızlıktan sonra iz

birakarak kapandı. Tüm aktarlarımızda kantaron yağı satılmakta, yara iyileştirici, hücre bölünmesini hızlandırıcı olarak bilinmektedir. Bu karışımın kanser tedavisinde de etkili olacağı düşünülmektedir. Bir bebeğin herhalde en önemli derdi karnında biriken gazdır. Ne uyur, ne de annesine bir huzur verir. Hal bu ki Öksürük otu(*Tussilago farfara*) yaprakları veya rezene(*Foeniculum vulgare*) tohumları kaynatılıp bir çay kaşığı bebeğe içirilebilse problem bitmiştir. Bebeğe verilemiyorsa annesine içirilip süt yoluyla bebeğe geçebilir. Anne sütü bebeğe yetersiz geliyorsa hayıt tohumları dövülüp balla karıştırılıp anneye yedirilirse anne sütü artar. Benzer uygulamalar memeli hayvanlar için de kullanılabilir. Mesela süt inekçiliği yapmada aynı metot uygulanabilir.

“Etnobotanik” adı verilen bilim, insanlık tarihi boyunca tedavi amaçlı kazandığı deneyimleri ifade eder. Hastalıkların tedavisi için bitkilerin kullanımı sanayileşmemiş ülkelerde yaygın bir durumdur. Dünya Sağlık Örgütü(WHO)’nun tahminine göre; bazı Asya ve Afrika ülkelerinde halkın % 80’i halen bitkilerle tedavi yapmaktadır. Avrupa ve ABD’de ise bitkilerle tedavi daha azdır. Klinik deneyler daha fazladır. Yıllık olarak ilaç bitkilerinin ticareti 2011 yılı için 2,2 milyon USA dolarıdır. Tüm dünya bitkilerle tedaviye dönüş eğilimindedir. Ülkemizde de son yıllarda önemli bir kesim, aktarlara yöneldi, oradan şifa aradı. Aktarlar da bu ağır görevi yapabilecek bilgi, tecrübe ve gerekli donanıma sahip değildi. TV programlarında ilaç yerine ne olduğu belli olmayan karışımlar pazarlandı. Derdi olanlar her yerde çare arıyordu. 2014 yılında da Sağlık Bakanlığımız hekim kontrolünde bitkilerle tedavi yapılabileceğine icazet verdi. Atasözümüzde der ki; hekim kimdir? Cevap: **“başından geçen”**. Nasrettin Hoca’nın malum fıkrası: damdan düşer ve hekime götürmek isterler, hoca itiraz eder. **“Bana damdan düşeni getirin, halimden o anlar”** der. Bu anlatımlar etnobotanik anlamında mütalaa edilir ve değerli tecrübelerdir.

Aksu ilçemiz ve çevresi eski Türk kültürünü(göçebecilik, yaylacılık) yaşatan önemli beldelerdendir. Coğrafyası ve kültürü tıbbi bitkilerin yetişmesine, kullanılmasına ve tanınmasına oldukça elverişlidir.. Isparta il genelinde 120 civarında kültürü yapılabilecek tıbbi bitki bulunmaktadır. Bu bitkilerin ağırlıklı olarak yetiştiği alanlar floranın zengin olduğu Aksu, Yenişarbademli ve Sütçüler ilçelerimizdedir. Bunların başında **yabani bitkilerden**; kekik, yarpuz, evelik, çöven, madımak, karağan, gül, mersin, kuşburnu, oğlanotu, şalba, adaçayı, tesbih çalısı, herdemtaze,

topalak, andızotu, papatya, yavşan(pelin), defne, papazkülâhi, nevrüz otu, çiğdem, zambak, meryemana diken, devedikeni, deveçökerten, dişotu(hıltan), öksürükotu, sütleğen, kardelen, kantaron(binbirdelik otu), ebegümece, hatmi, ihlamur, ballıbaba, misk adaçayı, gıvışkanotu, dam koruğu, güneyik, karahindiba, sütlük, ısırğan, karaçalı, şakayık, kediotu, fare kulağı, yoğurtotu, dana ayağı, baldıran, melekotu, yabani soğanlar, ayrikotu, çakşırotu, mayasılotu, altınotu, tavşanmemesi, böğürtlen, sakızotu, ökseotu(burç, gövelek), şevketibostan vs. **Meyve ağaçlarından**; ceviz, kiraz, alıç, vişne, elma, incir, karadut, idris(mahlep), nar, yabani armut, alıç(yemişen), kuşburnu, asma vs. **Orman ağaçlarından**; katran(sedir), çam, çınar, söğüt, ardıç, palamut meşesi vs. **Kültür bitkilerinden**; sarımsak, çörekotu, rezene, nane, ıtır, mısır, lahana, kabak vs.

Meyve ve orman ağaçları nasıl tıbbi bitki olabilir gibi bir soru akla gelebilir. Tıbbi bitkilerin çoğunun kullanımı zaten gıda(çayını içerek, meyvesini yiyerek) yoluyla alınmaktadır. Mesela kiraz sapının çayı kuvvetli zayıflatıcıdır. Halk arasında denilir ki; kiraz demiş: **“arkamdan dut yetişmeseydi, insanların boynunu sapım gibi koyardım”**. Lahana suyu da aynı şekilde zayıflatıcıdır. Elmanın hazmettirici özelliğini en iyi Ispartalılar bilir. Cevizin tohumu suya ıslatılarak suyu aç karına içildiğinde kolesterolü düşürdüğü bilimsel olarak ispatlanmıştır. Böğürtlenin tüm kısımları şeker hastalığının etkilerini azaltır. Söğüt ağacının gövde kabuklarından salisilik asid(Aspirinin etken maddesi) elde edildiği, katran(*Cedrus libani*) ağacından elde edilen katranın hayvanlarda dezenfeksiyon ve yara iyileştirici olarak kullanıldığı; çam(*Pinus* spp.) reçinesinin ve katranının(pese, püse)antiseptik ve kılçıkarcı olduğunda tereddüt yoktur. Ağız yaraları için böğürtlen, karadut ve kuşburnu yeriz. Hepsi C vitamini bakımından zengindir. Ardıç yağı bir ihraç ürünüdür, kozalaklarının tütsüsü akciğerle ilgili tüm sorunlarda kullanılmaktadır. Sığla(*Liquidambar orientalis*) Sütçüler tarafında yetişmekte, gövdeleri yaralanarak elde edilen sıvı zamanla pıhtılaşp “günlük” adını alır. Ekseriyetle mevlit, cenaze defni vs.de halkın kalabalık olduğu günlerde köze konularak dumanı teneffüs ettirilir. Kuvvetli bir dezenfektan ve hoş kokuludur. Balla karıştırılıp yenildiğinde hafıza kayıplarına çok iyi gelir. Günlük, eski ihraç ürünlerimizdendir. Artık dışsatımı yapılacak kadar üretilmemektedir. Lokman Hekim’e göre; “bir hasta, yöresinde yetişen bitkilerle tedavi edilmelidir”. Yılda en az bir kez madımak, bir kez de

ebegümeçi aşı(yemeği) yenmelidir. Böylelikle vücuttaki zehirler atılır ve bünye zindelik kazanır.

Acaba sadece insanlar mı hastalanır? Tüm canlıların hastalandığı bir gerçektir. Ancak tedavide bitkiden ziyade hayvan hastalıkları insanlara klavuz olur. Hayvanlardan da memeliler grubu önemlidir, iyi takip edilmeli ve gözlemler kaydedilmelidir. Hayvanlar hastalanınca ne yapar? Gücü yettiğinde tedavi olmaya çalışır. Bu çabada koku alma duyusu çok önemli etkendir. Gözleri kör kertenkele tehlikeli yerlere bile saatlerce tırmanabilir, bunu duyu organları sayesinde yapabilir. Hatta bir ayağı olmasa bile bu işlemi gerçekleştirebilir.

Peru'da papağanlar günlük ağırlığının 1/10'u kadar kil yer. Zehirli bileşiklere karşı kili kullanıyor. Konya tarafında da hamile kadınlara kil yedirilir. Kil kozmetiğin de önemli bir hammaddesidir. Yaşlı köpekler kış mevsimi yaklaşınca söğüt kabuğu yer, kışa girerken hastalıkların artacağını bilir, aspirin yerine bu gıdayı yer. Koyunlar tıbbi bitkileri diğer hayvanlardan daha iyi bilir. Bu anlayış doğadan yenilebilecek bitkilerin tanınmasında ve tedavi yöntemlerinin geliştirilmesinde önemli bir etken olmuştur. 19. yüzyıla kadar yazı dili fazla gelişmediği için zehirli bileşikler depolanırken/paketlenirken koyu yeşil ve mavi renkli şişeler tercih edilirdi. Bu durum maddenin ışıktan en az etkilenmesini ve haşaratın uzaklaşmasını sağlamaktadır. Tunus gibi sıcak ve nemli ülkelerde evler maviye boyanır, zira akrep mavi renkten hoşlanmaz.

Filin gebelik süresi 660 gün, yavrusu yakl. 120 kg ağırlığındadır, doğumu diğer memelilere göre daha zordur. Afrika'da yaşayan filler doğumu yaklaştığında bir ağacın yapraklarını yer, normalde beslenmek için bu ağacı tercih etmez. Gıda amaçlı yemiş olsaydı gövdesinden yerd, ama yapraklarından yemesinin amacı doğum sancılarını azaltmak. Buradan da bu ağaçta ağrı kesici özellikte etken madde olduğunu, ağaçların gövdeleri ile yapraklarının farklı kimyasal özellik taşıdığını ve bunu filin bildiğini anlıyoruz. Yunanlılar da söğüt kabuklarını kaynatıp suyunu doğum sancısı çeken kadınlara içirmişler ve doğum sancısını kısmen dindirme yoluna gitmişlerdir. Bu anlayıştan aspirin(salisilik asid) üretilmiştir.

Maymunlar odun kömürü çalır yer, böylelikle zehirlenmeye karşı önlem almış olur. Türk halkı közde gıda pişirmeye düşkündür. Sindirim sisteminde bozukluk yaşayanlara közde(özellikle meşe külünde) patates, biber vs. pişirip yedirilmesi önerilir.

Ökseotu(*Viscum album*) kuşlarla yayılır. Zehirli bir bitkidir. Kuş da özellikle meyvelerini yer ve dışkıyla yayar. Zaman gösterdi ki, kuşlar da kanser olur ve ökse otunu yemekle tedavi olur. Etkili madde en çok meyvelerindedir. Hatta ve hatta meyve ağaçlarında yetişen ökse otu mide ve sindirim sistemi kanserlerine,

orman ağaçlarında yetişen akciğer kanserine daha fazla etkindir. Hayvancılar yılda en az bir kez hayvanına ökse otu yedirir. Yemden ziyade tedavi amaçlıdır. Tüm Isparta genelinde ökse otundan geçilmez, ama kanserden de aldı başını gidiyor.

İnsanlar cenazesini toprağa defnetmeyi kimden öğrenmiştir? Kargadan. Ceviz üreticileri ceviz tohumunun toprağa nasıl konacağını araştırmacılara soruyorlar. Cevap; karganın ekim tarzına bak.

Kedi, gözü katarakt olduğunda ne yapar? Kedi otunu dişleyerek yaralar, öz suyuna görmeyen gözünü sürer ve gözü açılır. O halde kedi otu(*Valeriana officinalis*, *V. dioscoridis*) göz problemlerinin tedavisinde önemli olabilecek etkili maddeleri taşımaktadır.

Peki hayvanlar hiç hata yapmaz mı? Aç ise ve kıştan yeni çıkmış ise ve anasından ayrılmamış ise yapabilir. Doğadaki hayvanlar için bu şartlardan çoğu geçersizdir, dolayısıyla evcil hayvanlardan ziyade doğal yaşam taklit edilmelidir. Örnekler saymakla bitmez. İşte halk hekimleri doğa okulunda yetişmekte, öğretmenleri de doğaki canlılardır. Tabiattaki nizam bir kör tesadüf eseri oluşmamıştır. Bilinçli ve kusursuz bir tasarımdır. Bu nizam örnek alınmalı ve taklit edilmelidir. Başarı burda saklıdır.

Bu zenginliği ekonomiye kazandırmanın zamanı geldi ve geçiyor bile. En azından ilk etapta bir ekstre fabrikası kurulup ekstreler çıkarılıp satılabilir. Bu arada bazı karışımlar hazırlanıp gıda katkı maddesi olarak mamul madde haline getirilebilir. Bazı bitkilerin suyu(kekik suyu, gül suyu vs.) çıkarılıp satılabilir. Bazı baharat bitkileri işlenerek ya da küçük paketler halinde kullanıma hazır hale getirerek yurt dışına satılabilir. Ekstrelerin kozmetikte kullanımı sağlanabilir. Böylelikle yörenin floristik zenginliğinden ekonomiye bir katkı sağlanabilir. İşte kebere(kapari) örneği. Türkiye kebere cenneti. 2010

yılında 8 milyon TL kazandı, İspanya 20 milyar dolar kazandı. Atabeyden çöven köklerini kamyonla İsrail'e satarız, oradan yangın söndürücü alırız. Afyon sakızını biz üretiriz, alkaloid yaparız, ürüne dönüştürülmüş halini(ilacı) dışardan alırız. Bir de Gümrük Birliği anlaşmasına taraf olduğumuz için ilaç satın aldığımız ülkeye ek vergi öderiz. 2010 yılında ülkemizin kozmetiğe harcadığı toplam para 7 milyar dolardır, bunun 6 milyar doları ithaldir. Kozmetiğin en pahalı hammaddesi gülyağıdır. Gül yağını Fransa'ya biz satarız. Fransadan 200 ml.lik yaşlanma geciktirici(engelleyci) kremi 650 Euroya kadar alırız. Biyoloji çeşitliliği Avrupa ile denk olan hatta endemiklerde ve ekonomik amaçlı bitkilerde Avrupa'dan daha zengin olan Türkiye'ye bu karne yakışıyor mu? Her şeyimiz var. Ama her şeyi bir şeye(ürüne) çevirmesini yapabilecek kafalara daha çok ihtiyacımız var. Araştırmacılar, iş adamları ve sanayiciler lütfen uyanalım. Atı alan Üsküdarı çoktan geçti.

Tabiattaki nizam
bir kör tesadüf
eseri oluşmamıştır.
Bilinçli ve kusursuz
bir tasarımdır.
Bu nizam örnek
alınmalı ve taklit
edilmelidir. Başarı
burda saklıdır.

2009 YILI SURİYE İZLENİMLERİM

Doç. Dr. Adem EFE
SDÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve
Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO Müdürü
ademefe@sdu.edu.tr

TİKA'nın katkılarıyla ADAM ve SIA (Syrian International Academy)'nin 29 Nisan 1 Mayıs 2009 tarihleri arasında ortaklaşa düzenlediği "Türkiye-Suriye İlişkileri-Bugünü ve Geleceği" konferansı için çeşitli üniversitelerden bir grup akademisyenle Ankara Esenboğa Hava Limanı'nda toplandık. Ankara'dan Gaziantep'e kadar uçakla oradan otobüsle devam edeceğiz. Ben Gaziantep'ten Kilis Öncüpınar çıkış kapısına doğru otobüsle ilerlerken yol boyunca gördüklerimi not almaya başlamıştım. Not almalarım Suriye'de bulunduğumuz müddetçe çoğalarak devam etti; böylelikle hayli veri toplamış oldum. Türkiye'ye döndüğümde, değişik malzemelere almış olduğum notları bir araya getirdim. Elinizdeki yazım bu satırları yazanın yurt dışına ilk defa çıkışı heyecanıyla, başka yerleri görmek, başka insanları tanımak; oraları, onları tanıtmak, onlarla tanış olmak amacıyla, sosyolojik gözleme dayalı olarak kaleme almış olduğunu hemen başlarda ifade etmek isterim. Tam burada bir cümle daha ilave etmeliyim. Bu yazı, benim daha sonra adet edindiğim yurt dışı gezi yazılarımın ilkinin oluşturmaktadır. Dergimizin ikinci sayısında Kırım Güzellemesi, başlıklı bir yazım mevcutsa da, adı geçen güzellemeyi, bir vesile ile öne alıp yayınlamayı uygun bulmuştum, lakin Suriye İzlenimleri'm bahsettiğim gibi ilk gezi yazım olması hasebiyle bendeki yeri ayırdır.

Suriye Hakkında Önbilgi

Tarih içerisinde Suriye bölgesi çeşitli adlarla anılmıştır. Mısırlılar bölgeyi Retenu olarak adlandırırken, bu ad Tevrat'ta Lotanu ya da Rotanu olarak geçmektedir.

Suriye Arap Cumhuriyeti bir Ortadoğu ülkesidir. Başkenti Şam'dır. Yüzölçümü 185.180 km², nüfusu yaklaşık 19.000.000, dili Arapça, dini İslam olan ülke Güneybatı Asya'da, Ortadoğu'nun kalbi durumunda bir mevkiye sahiptir. 32° 19'-37° 20' kuzey enlemleriyle 35° 37'-42° 22' doğu boylamları arasındadır. Kuzey ve kuzeybatıdan Türkiye, doğudan Irak, güneyden Ürdün, batıdan İsrail, Lübnan, ve Akdeniz ile çevrilidir.

Bölge İslam hâkimiyetine geçtikten sonra Müslümanlarca "Bilad'eş-Şam" veya sadece "eş-Şam" olarak adlandırılmıştır. Arap tarihi kaynaklarında da bu bölge Şam ve Dimaşk olarak geçmektedir. Osmanlılar döneminde Arapların aş-şam olarak adlandırdıkları Suriye adı bugünkü Irak'ın bir kısmı ile Filistin, Lübnan ve Ürdün'ü de kapsamaktaydı.

Yavuz Sultan Selim 1516 yılında Suriye ve Mısır seferine çıkmıştır. Bunu öğrenen Memluklu Sultanı Kansu Gavri de Suriye'ye gelince iki ordu Mercidabık'ta 24 Ağustos 1516'da karşılaşmış ve çarpışma sonucunda Memluklu ordusu yenilmiştir. Halep halkı Osmanlıya bağlılıklarını bildirdiğinden dolayı şehir herhangi bir

tahribata uğramamıştır. Osmanlı ordusunun ilerleyişi sürmüş Hama, Humus, Trablus ve Kudüs halkı Osmanlıya bağlılıklarını bildirmişlerdir. Böylece kısa sürede tüm Suriye Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir.

16. yüzyılın başından 20. asrın başına kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Suriye, bu zamanda gelişip, en huzurlu ve müreffeh devrini yaşamıştır. Osmanlı idari teşkilatında Şam ve Halep vilayetlerinin bir bölümünü oluşturmuyordu. 1833 yılında Osmanlıya tabi Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa sülalesine verildi. Birinci Cihan Harbi (1914-1918) sonrasına kadar Osmanlı idaresinde kalan Suriye'ye Osmanlılar, pek çok ilmi, sosyal, kültürel, tarım, sınai ve ulaşım tesisleri kazandırdılar. Bu devirde pek çok ilim adamı yetişip, medeniyete hizmet ettiler.

I. Dünya Savaşında müttefik ordularının yenilmesi neticesinde, Osmanlı Devletiyle imzalanan Mondros Antlaşmasıyla bölge Fransızların işgaline uğradı. 1920'de Fransa'nın mandasına girdi. Suriye, Fransa'nın idaresine girmesiyle Osmanlı devrindeki huzur ve müreffeh hayatın yerini, anarşi ve sefalet aldı. Suriye'de Müslümanlar çoğunlukta olmasına rağmen, idarede Fransızlar, Ermeniler ve Nusayriler hakimdi. Fransa, Suriye mandasına ait Hatay ve İskenderun'u antlaşmayla 1939'da Türkiye'ye vermek zorunda kaldı. İkinci Dünya Harbi (1939-1945) yıllarında, 1941'de, Fransa, nüfuzu altında kalmak şartıyla Suriye'ye kısmi istiklal verdi. 1943 seçimlerinde Şükrü el-Kuwatli, Suriye'nin ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Fransa harp sonrasında Suriye'den kısmi olarak çekildiyse de, geride pek çok problem bıraktı. 1945'te Birleşmiş Milletlere Cumhuriyet idaresiyle katıldı. 1948'de Arab-İsrail Harbine katılan Suriye'de, 1949 ihtilâliyle Şükrü el-Kuwatli iktidardan uzaklaştırıldı.

Sovyetler Birliği ile yakın münasebete girince, idare Rusya'ya yanaştı. İç huzursuzluklar artıp, komşularıyla münasebeti bozuldu. Sosyalist Baas Partisi kuruldu ve memleketteki huzursuzluklardan faydalanarak, kuvvet kazandı. 1958'de Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında Mısır ile birleşti. Birleşme uzun sürmedi. 1961 yılında Suriye Mısır ile yollarını ayırdı. Baas Partisi, dışta Pan-Arap, içte sosyalizm propagandasıyla Suriye'de güçlenip, 1963'te ülkenin tek kanuni partisi hüviyetini kazandı. 1970'li yılların başından beri Esad ailesi ülkeyi yönetmektedir.

Suriye denince Şam akla gelir. Kureyş Suresi'nde "Allah Kureyş'i emniyet ve selametle seyahat ve ticaret için yaz ve kış yolculuğuna alıştırıp kolaylaştırdığı için Kâbe'nin rabbine kulluk yapınlar" diye buyrulmuştur. Yaz seyahati Şam'ı anlatır.

Sebe Suresi 18. ayette de "Onların yurdu ile Allah'ın mübarek kıldığı memleketler (Şam) arasında kolayca görünen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında

yürümeyi konaklara ayırdık. Oralarda geceleri ve gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın dedik.” Buyrulur. Suriye-Şam gezisi inşallah bizler için bir anlamda “korkusuzca” bir “yaz seyahati” olur.

Şam (Dimeşk) ya da (Eş-şam), Suriye'nin en büyük şehri olup, aynı zamanda başkentidir. Dünya tarihi boyunca, hiç aralıksız en uzun süre kullanılan şehir olarak anılır. Merkez nüfusu yaklaşık 4 milyon olup civar nüfus ile birlikte 6,5 milyona ulaşır.

...

30 Nisan 2009 perşembe 11.00 gibi çıkış işlemlerimiz bitti. Kilis Öncüpınar sınır kapısından çıktık. İki ülke arasında basitçe bir tel örgü uzanıyor. Suriye'nin ilk şehirlerinden Azaz'a giriyoruz. Evler tek katlı ve bahçeli, gösterişli. Evler briketten inşa edildikten sonra üzeri “Merve” taşı denilen işlenmiş taşlarla süslenmiş. Halep'te de aynı. Bu Fransızlardan kalma bir gelenek halini almış. Her tarafını bu şekilde süsleyemeyen insanları en azından evin ön tarafını bu şekilde düzenlemiş, geri tarafının briketleri görülüyor. Evler oldukça süslü görünüyor. Hepsisi sarıya yakın beyaz renkli ve çatısız. Evlerin dışı bu renk taşlarla süslenmişinden geçtiğimiz yerlerde taş işçiliği ilerlemiş görünüyor. Çünkü çok sayıda taş işçiliği yapan dükkânlar göze çarpıyor. Küçük küçük tamir dükkânları, özellikle araba yıkama servisleri, bakkallar, yol kenarlarında satıcılar. Yol boyunca ekin tarlaları, nohut ve ara sıra pancar tarlaları görülüyor. Gaziantep'te, Kilis'te gördüğümüz fıstık bahçeleri, zeytin tarlaları yan yana. Rehberimiz Şerif Kurt, “buraların fıstıkları bizimkine benzemez, leblebi gibidir.” diyor. Gülüşüyoruz.

Halep çevre yolundan ilerliyoruz. Dönüşte uğrayacağımız için bu kenti transit geçip Hama'ya geliyoruz. Rahmetli babam 1976'da karayoluyla hacca gitmişti. Ta o zamanlardan Halep, Hama, Humus kentlerinin isimlerini duymuştum. Babamın da amatörce tuttuğu hac günlüğü vardı. Nerelerde, kimlerde kaldı bilmiyorum. Hama “kale” anlamına geliyor. Daha ziyade Sünni Araplar yaşıyor. Suriye'nin tahıl ambarı imiş. Genelde arazi düz. Arpa, buğday, nohut, zeytin, kayısı, badem, kiraz ceviz şeker pancarı ekilmiş tarlalar görülüyor. Pancar tarlaları sulanıyor.

Asi (Orontes) nehri şehrin içinden geçiyor. Nehir üzerindeki su dolaplarından dolayı Hama'ya “Medinetü'n-Nevair (Su dolabı şehri)” denmektedir. Bizim Yunus'un Dertli Dolap (Usanmaz Ozan) şiirini burada yazdığı da söylentiler arasındadır. İnleme sesleri altında unutulmaz ozanın, unutulmaz şiirini, ilahisini terennüm edelim:

Nevâîr-u Hama olarak bilinen değirmenler Asi Nehri'nin sularıyla dönmekte ve inleme sesiyle şehirde hüzünlü bir hava estirmektedir. Dünyanın en eski su değirmenleri niteliğinde olan çark/dolaplardan Hama'da 21 adet bulunuyor. Bu çarklar vaktiyle şehrin ve bahçelerin sulanması için yapılmış.

850 000 bin nüfusa sahip olan Hama Suriye'nin tarım, hayvancılık sebze ve meyve ihtiyacını karşılıyor. Konya gibi. Hama'da daracık eski sokaklardan geçiyoruz. Güneydoğu Anadolu'nun bazı yerlerinde de olduğu söyleniyor. Güneşten korunmak için dar tutulmuş sokaklar. Sokağın geçişi engellediği yerlerde “Gabaltı” veya “savak” denilen yerlerden geçilebiliyor. Gabaltı bir düz alt geçit. Üzerinde evler yapılmış. Bazı evlerde kuşyatağı/güvercinlikler görülüyor. Güvercinlikler güvercinlerin “hu” “hu” sesleriyle ev sahiplerini erkenden uyandırması için kondurulmuş. Ayrıca güvercin gübresi oldukça kıymetlidir. Bu gübrelerin buralarda biriktirilip tarımda kullanılması için de yapıldığı ifade ediliyor. Dar sokaklardan gabaltılardan geçerek, çarkların/dolapların inleme seslerini dinleyerek Bimâristan Camii'ne geliyoruz. Yanı başında Nurettin Zengi Külliyesi var. Lakin kapalı olduğundan içerisine giremedik.

Hama'da gezinirken “ittihadul-amm en-nisa” yazılı bir levha dikkatimi çekti. Kadınlar birleşmek için dernek kurmuşlar diyorum. Sokaklar çok kalabalık değil. Yaşlı bir ayakkabı boyacısı dikkatimi çekiyor. Çarkları orada bırakarak ayrılıyor.

Öğle namazını Ömer b. Hattab Camii'nde kıldık. Camide 5 tane kitaplık vardı. Ama Kur'an'dan başka bir kitap göremedim. Ayrıca tüm camilerde olduğu gibi burada da caminin içinde duvar yastıkları mevcut. Yastıkların Cuma hutbelerinin uzun sürmesinden ve bazı camilerde ders halkalarının bulunmasından ötürü insanların bellerini dayamaları için konulduğunu öğreniyoruz.

Hama meydanında Osmanlılardan kalma bir saat kulesi var.

Hama'da hacca büyük önem verildiğini anlamak mümkün. Hacca gidenlerin evlerinin duvarlarında hacca ilgili ayetler var. Bir evin kapısında “haccen mebrure ve saiden şükura” gibi ifadeler yer almış. Evlerin balkon duvarlarında Kâbe resimleri var. Bizde de bazı yerlerde eskiden hacdan gelenlerin kapısı hacı olduğu belli olsun yeşile boyanmış. Bu gelenek Suriye'nin her tarafında halen yaşıyor.

Hama Barajı görülüyor. Bu sırada arkadaşlar kendilerini takdim ediyorlar. Barajın alt tarafı yeşil bir

USANMAZ OZAN

“Dolap niçin inilersin
Derdim vardır inilerim
Ben Mevlâya âşik oldum
Anın için inilerim

Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap
Derdim vardır inilerim

Beni bir dağda buldular
Kolum kanadım kırdılar
Dolaba lâyük gördüler
Derdim vardır inilerim

Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyım ne acıyım
Ben Mevlâ'ya duacıyım
Derdim vardır inilerim

Dağdan kestiler hezenim
Bozuldu türlü düzenim
Ben bir usanmaz ozanım
Derdim vardır inilerim

Dülgerler beni yondu
Her âzâm yerine kondu
Bu iniltim Haktan geldi
Derdim vardır inilerim

Suyum alçaktan çekerim
Dönüp yükeğe dökerim
Görün ben neler çekerim
Derdim vardır inilerim

Yunus bunda gelen gülmez
Kişi muradına ermez
Bu fanide kimse kalmaz
Derdim vardır inilerim”

vadi. Sabah Gaziantep'te otelde yaptığımız kahvaltıda sonra hayli vakit geçti. Acıkmaya başladık. Muavin Ayhan sık sık kek ve sıcak/soğuk içecek dağıtıyor. Rehberimiz "Hama'da benim bildiğim temiz bir yer var, oranın peyniri çok güzel, oradan peynir alır lavaş ekmeğinin arasına kor, yeriz. Ben turlarda bunu yaparım, herkesin çok hoşuna gider", diyor. Humus'a yaklaşırken dürümler yapılıyor. Uşak Üniversitesi'nden İbrahim dürümleri dağıtıyor. Epey acıkmış olduğumuzdan pek makbule geçiyor. Yol boyunca ekmek peynir muhabbeti devam edip gidiyor.

Şimdi Humus'a geliyoruz. Humus, Suriye'nin üçüncü büyük şehri. Halep-Şam karayolu üzerindeki bu kalabalık endüstri şehri Hama'ya 47 km. mesafede. Suriye'nin iki rafinerisi varmış: biri Humus'ta, öteki Tartus'ta. Bundan dolayı Humus diğer şehirlere göre daha temiz, daha düzenli bir şehir olarak görünüyor. Ayrıca Humuslular, Türkiye'nin Karadenizlileri olarak tanınıyor.

Humus'ta ilk durağımız Halid b. Velid Camii oluyor. Bugün Suriye'nin üçüncü büyük kenti olan Humus da Hz. Halid b. Velid tarafından, musalaha usûlüyle fethedilmiştir. H. 25 (M. 646)'da Humus'ta vefat eden Hz. Halid b. el-Velid'in türbesi burada bulunmaktadır.

Büyük Osmanlı padişahı, o toprakları Osmanlı ülkesine katan Yavuz Sultan Selim, burada, ünlü sahabenin türbesini de içine alan, ulu bir câmi yapmıştır. Camiye geldiğimizde ikinci ezanı okunuyordu. Cemaatle namaz kıldık. Farz biter bitmez caminin içerisine bir cenaze getirildi. İlk defa camide cenaze namazı kılındığına şahit oluyordum. Cenaze iki alçak iskemlenin üzerine konuldu. İmam cenazenin başında oldukça uzun bir konuşma yaptı. Ardından cenaze namazı kılındı.

Caminin içinde Hz. Halid b. el-Velid ve oğlu bir köşede (sağda) ve Ubeydullah b. Ömer ibnül-Hattab öbür köşede (solda) medfunlar.

Allah'ın ve elçisinin kılıcının huzurunda saygıyla duruyorum. Türbenin kitabesinde şu ifadeler yer alıyor: "Allah'ın ve kulu ve elçisinin kılıcı Halid b. el-Velid'in huzurunda hürmetle dur!"

Bu levhanın solundaki levhada da "Hz. Hâlid b. el-Velid'in oğlu, şanlı sahabeden Abdurrahman'ın makamı" deniyor. Burada ellerimizi semaya açtık.

Cami çıkışında bir zatın elini sarılanlar, saygı gösterenlerin olduğunu gördüm. Kim bu dediğimde "büyük bir alim" dedi yanında iki çocuğu olan bir Hamalı. Caminin önünde bütün gezi grubu fotoğraf çektirdik. Otobüsü park ettiğimiz cadde üzerinde bizim mersin diye bildiğimiz yeşil ağaç dalları satılıyordu. Arkadaşlar bunun ne olduğunu sormuşlar. Satıcı da ellerini birleştirip yanağına koyarak uyuma pozisyonunu göstermiş. Arkadaşlar ne demek istediğini tam olarak anlayamamışlar. Bana "hocam biz anlayamadık bunların nerede, niçin kullanıldığını, sorsanız da biz de öğrensek" dediler. Ben de "sormaya ne hacet. Onlar benim mersin diye bildiğim ağaççık dalları olduğunu; bunların bizim Akhisar'da arefe günleri kabirlerin başına dikildiğini; bu ağaççığın uzun müddet yeşilliğini muhafaza ettiğini, halkın "kabrin başındaki yeşillik orada durduğu müddetçe yanında yatanın azabının hafifleyeceğine inandığını" söyledim. O gün Perşembe

idi yani eskilerin de dediği gibi Cuma akşamı. Cuma akşamları ve cenaze gömüldüğü gün halk yeşil mersin dallarını kabrin başına dikiyormuş. Halk inançlarının benzeştğine tanık oldum. Akhisar nere Humus nere... Lakin kültür benzeşiyor. Kültürü besleyen damarlar aynı.

Humus'tan ayrıldık. Malûla beldesine gidiyoruz. Malûla beldesi, Şam-Humus arasında, Şam'a 54 km mesafede bulunuyor. Malûla, Hz. İsa ve annesi Hz. Meryem'in 16 yıl yaşadığı bir beldedir. Hz Musa, Mısır'dan 15 yaşında kaçıp buraya yerleşmiş, kendisine burada peygamberlik vazifesi verilmiş ve kavmi İsrailoğulları'nı islah etmek için tekrar buraya dönmüştür. Tarihte Hıristiyanların yoğunlukta olduğu, kilise ve ruhban okullarının faaliyette olduğu bir beldedir. Şu anda 4 kilise faaliyette imiş. Hıristiyanlarca meşhur Azize Takla Kilisesi bu beldededir. Azize Takla Roma döneminde Konya valisinin kızı iken havarilerin tebliğ ettiği dine inanmış, bunun üzerine babası tarafından baskı ve zulme uğramış, bundan kurtulmak için kaçmış ve tebliğ yaparak buraya gelmiş. Dağın zirvesinde yapılmış Azize Takla Kilisesi muhteşem. Rahibeler fotoğraf çekmeye ve konuşmaya izin vermiyor. Mağara gibi bir yerde küçük ayın yapılan mekânlar mevcut. Kayanın içinden sular damlıyor, kutsal kabul edilen bu sudan içebiliyorsunuz. Ancak fısıltı halinde konuşabiliyorsunuz.

Burada hâlâ Hz. İsa'nın konuştuğu dil olan Aramice konuşuluyor ve ayrıca adı geçen dilin öğretildiği okullar var.

Azize Takla Kilisesi'nden çıktıktan sonra sağa doğru gidiyoruz. Hz. Meryem'in Yahudiler tarafından kovalandığı sırada, Allah'ın bir mucizesi olarak dağ bir anda zikzak şeklinde yarılmış ve Hz. Meryem için emniyetli bir yol olmuştur. Karanlık çökmeye başlarken bu zikzaklı yolun sonuna kadar gittik.

Saat 19.15 civarı akşam ezanı okunuyor. Namaz kılmak için camiye yöneldik. Küçücük, güzel bir cami. İçeride cemaat toplanmış, bekliyorlar. Beraber namaz kıldık. Cemaat Fatiha Suresi bittikten sonra yüksek sesle "amin" diyor. Ben bu uygulamayı İsparta'da kitap araştırması yaparken Nursiniler diye adlandırılan bir dini grupta rastlamıştım. Namaz bitince imamla konuşuyoruz, Türkçe "hoş geldiniz" diyor. Ve Türkleri ve Türkiye'yi çok sevdiklerini ekliyor. Küçük camideki kitaplıkta Kur'an-ı Kerim'den başka Seyyid Sabık'ın *Fikhu's-Siyre*, Abdüvedüd Yusuf'a ait bir tefsir kitabı ve Yusuf Kandelevi'nin *Hayatu's-Sahabe* gibi birkaç kitap daha vardı.

21.15 sularında Şam'da Seyran Otel'deyiz. Gün boyunca yediğimiz peynir ekmekten sonra Suriye'nin yemeklerini tanıyacağız. Ben daha önce bildiride kullanmak amacıyla Suriye'nin yemek kültürü konusunda Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olan ve bir süredir Şam'da bulunan Yard. Doç. Dr. Ayşe Sıdika Oktay'a e-posta atmıştım. Onun cevabi yazısını buraya alıyorum.

"Görebildiğim kadarıyla bizim dönerin adı şevirme (şavurma) olmuş. Bizim tavuk döner gibi ama içine süzme yoğurt ve mayonezle bir sos koyuyorlar ve çok yağlı oluyor. Ayrıca bizim yaprak sarma ve kabak, patlıcan dolmasına yalancı diyorlar. Zaten pilavlar aynı

ama bunlar içine safran ve bazı baharatlar koyarak tadını oldukça değiştiriyorlar. Tatları gerçekten çok ağır ve yağlı oluyor. Onlar da bazı kebab çeşitlerini, dolmayı bizden aldıklarını itiraf ediyorlar. Bir de bakla var. Baklanın her çeşidini yapıyorlar hatta haşlama suyunu içine limon sıkarak ve kimyon atarak sokaklarda turşu suyu gibi içiyorlar. Tatlı çeşitleri çok; Ama bizdeki kuru baklavalar gibi. Çok şerbetli değil. Bol Şam fıstıklı, kajulu. Ceviz çok kullanılmıyor görebildiğim kadarıyla badem de kullanılıyor. Künefe bizim bildiğimiz gibi kadayıfla veya irmikle yapılıyor. İki çeşidi de var. Ben Hatay'da da yemiştım. Ama açıkçası buradakini daha çok beğendim bol peynirliydi ama çok lezzetliydi. Hataylılar Suriyelilerin Suriyeliler Hataylıların künefeyi kendilerinden aldıklarını iddia ediyorlar. Hangisinin haklı olduğunu bulmak herhalde bu konudaki araştırmacılara düşer. Ayrıca bizdeki kalbura bastı, lokma tatlısı ve aşureyi gördüm. Yine Ramazanda bazı yörelerde satılır ve yapılır yassı kadayıf vardır yarım daire şeklinde hamuru olur. Onun hem içi cevzlisli hem de içi kaymaklısı satılıyor ve çok seviliyor. Bir de bizim kısırımıza benzeyen tebbule var. Ama buna bol maydanoz doğruyorlar içine çok az belli belirsiz ince bulgur atıyorlar. Bizde ise tam tersi. Bir de yine baba gannuş ve muhammara idi galiba adı bir patlıcan salataları var. Baba gannuş patlıcan közlemesinin yoğurtsuz nar ekşisiyle tatlandırılmış hali diğeri ise bizim yoğurtlu patlıcan közlemesi salatası ama içinde sarımsak yok. Gerçi bunu Ürdün'de de gördüm. Sokaklarda acun diye minik lahmacun pide tarzı şeyler yapan dükkânlar var. İçlerine peynir, kaşar, kıyım, zahter otu, ıspanak veya salça, peynir gibi şeyler koyuyorlar. Bunlar da bizim damak zevkimize uyuyor özellikle kıymalı, peynirli olanları."

Ayşe hanıma teşekkür ettikten sonra yemek meselesine geçebiliriz. Yemek öncesi yukarıda tarif edilen ya da adı verilen mezelerin hemen hepsini tattık. Menüde çok çeşitli yeşillik, turşu, baba gannuş, muhammara, peynir çeşitleri, lavaş ekmeğine benzeyen küçük ekmeçler, içecek olarak ayran var. Ana yemek kebab. Yemek bittikten sonra çaydanlıkla çay geldi. Poşet çay. Çaylar biterken Arapların meşhur mırması geldi. Ben ilk defa içecektim. Fincanın dibinde bir-iki yudumluk bir içecek mirra. İlk yudumu aldım fakat ikinci yudumdan sonra acısı ortaya çıktı. Karşımda Van İlahiyattan Kemal Özkurt var idi. Önüne iki fincan koyduk latife olsun kabilinden. Birincisini içti diğeri "kalsın" dedi nazik bir biçimde. Mırraları içtikten sonra Ebla Şam Palas'a doğru yollandık.

Gün boyu yollarda olduğumuzdan iyi uyumuşuz. Sabah 07.30'da kahvaltıya indik. Güzel bir kahvaltıdan sonra 08.45 gibi Busra'ya gideceğiz. Busra denince aklıma bir amca bir yetim ve öksüz çocuk ve Rahip Bahira geliyor bir de ses benzerliğinden dolayı Bursa. Bursa denince Emir Sultan...

Bugün 1 Mayıs Cuma. İşçi Bayramı. Belki büyük şehirlerde kutlamalar vardır. Ama bizim güzergâhımızda herhangi bir kutlamaya rastlamadık. Busra'ya giderken küçük beldelerden geçiyoruz. Cuma günü tatil olduğundan yollarda çok sayıda yolcu otobüsü ile karşılaşılıyor. Öğrenci gezileri düzenlenmiş. Benzin istasyonlarında kızlı erkekli eğlenen liseli öğrenciler gördük. Yeri gelmişken benzin istasyonlarından

bahsedelim. Benzin istasyonları bizdeki kadar şatafatlı değil, gördüğüm kadarıyla çok azı istisna olmak kaydıyla genellikle basit yerlerden müteşekkil denilebilir. Bundan ötürü dinlenme ve alışveriş yapma imkânı için müsait değiller. Ancak petrol bizdekinden oldukça ucuz. Fakat fiyatlarını not edemedim. Sonradan öğrendiğime göre mazot 25, benzin ise 40 Suriye Lirası imiş. Bu da 80 ve 120 kuruşa denk geliyor. Bir yıl öncesine kadar ise özellikle mazot 20 kuruşmuş ve kışın ısınma tamamen mazota dayanıyormuş.

Busra'ya giderken arazi genellikle düz ve kayalıklardan oluşuyor. Ancak Öncüpınar sınır kapısından Halep'e girdiğimiz yerlerdeki gibi geniş tarım alanları görülmüyor. Çoğunlukla zeytin ağaçları var. Küçük köylerden, beldelerden geçiyoruz. Evler yine tek katlı, Üstlerinden kırmızı renkli su depoları görülüyor. Esad ailesinin fotoğraf ve heykelleri görülüyor. Ardından Süveyda kentine geldik. Burası da Suriye'nin önemli kentlerinden biri gibi gözüküyor. Süveyda kenti Dürzilerin yoğun olarak yaşadığı bir kenttir. Dürziler söz konusu olmuşken biraz Mezhepler Tarihi bilgisi sunmakta yarar görüyorum. Dürziler, V/ XI. asrın başlarından itibaren Fatimi İsmaililiğinden ayrılarak teşekkül eden, ilk dailerinden Anuştekin ed-Dürzî (Derezi) nispetle adlandırılan bir fırkadır. Fatimi halifelerinden el-Hakim bi-Emrillah el-Mansur b. El-Aizi Billah (385-411/996-1021) tarihinde Hamza b. Ali tarafından kurulmuştur. Dürziler tenzil ve tedvir devirlerinin bitip tevhid devrinin başladığı iddiasıyla kendilerine "muvahhidun" derler. Dürziler Lübnan ve Suriye coğrafyasında Tenuhiler, Ma'niler, Şihabiler ve Canbolatlar tarafından temsil edilerek, kapalı toplum yapısıyla günümüze kadar gelmişlerdir.

Bugün özellikle Lübnan, Suriye, Filistin, İsrail'de ve az sayıda Ürdün'de yaklaşık 450 000 Dürzi mevcuttur. Ayrıca 19. yüzyılda Dürzilerin bir kısmı Lübnan ve Suriye'den Venezuela, Brezilya, Arjantin, Meksika, ABD ve Kanada'da göç ederek oralara yerleşmişlerdir. Azınlık olmalarına karşın Orta Doğu'nu siyasi, toplumsal ve ekonomik hayatında önemli roller oynamaktadırlar.

Dürzi topluluğu dini bakımdan Ukkâl (Akıllılar) ve Cuhhal (Cahiller) denilen iki sınıfa ayrılır. Akıllılar, din adamları sınıfını oluşturur. Bunlar halvethane dedikleri manastır türü yerlerde inziva hayatı yaşarlar. *Dürzi Risale*lerini okumak ve şerh etmek ile uğraşırlar. Hiç evlenmezler; az yer, az içer, az uyurlar. Senenin çoğunu oruçlu geçirirler, kendilerine özgü perhizleri vardır, sigara, alkol kullanmazlar, her türlü fuhşiyattan uzaktırlar. Liderlerine Şeyhu'l-Akl denir. Beyaz gömlek üzerine siyah cübbemsi bir kıyafet ve beyaz sarıktan oluşan özel kıyafetleri vardır.

Cuhhal ise Dürzi halk sınıfını oluşturur. Bunlara eş-Şerrahun da denir. Bu sınıf dini *Dürzi Risale*lerinin asıllarını değil de şerhlerini okumamaktan başka bir şey yapamadıkları için böyle adlandırılmışlardır. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'i de mütalaa edemezler. Cahillerin dünya zevklerini tatmalarına müsaade edilir. Özel bir elbise giyme zorunlulukları da yoktur.

Dışarıdan gördüğümüz kadarıyla uzun bıyık Dürzilerin ayırıcı vasıflarındandır. Sokaktaki insanların büyük bir kısmı uzun bıyıklı. Şehrin merkezinde uzun bıyıklı bir adamın heykeli var.

Şehir merkezinde yeşil boyalı üzerinde yeşil, beyaz, sarı, kırmızı renkli bir yıldız olan ibadethaneleri mevcut. Kadınların kıyafeti de siyah elbise ve beyaz başörtüsünden ibaret.

Suriyelilerin Busra eş-Şam dedikleri Busra'dayız. Saat 10.00. Şam'ın yaklaşık 130 km kadar güneyinde, Ürdün sınırına yakın bir bölgede olan Busra kenti Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden birisidir. Büyük Contantinus zamanında (306-337) önce piskoposluk merkezi haline getirilmiş. Daha sora Antakya patrikliğine bağlanarak, Arabistan başpiskoposluğunun merkezi olur. Busra, hacca develerle gidildiği dönemlerde önemli bir buluşma noktası olarak kullanılmıştır. Romalılar döneminde yapılmış antik amfitiyatro ile kral yolu denen patika yol hala mevcut. Ayrıca Selçuklular zamanından kalma han ve hamamlar görülmesi gereken yerlerdendir.

Peygamberimizin devesinin ayak izinin olduğu küçük bir mekân var. Rahip Bahira Kilisesi'nden getirilmiş. Buranın hemen yanında Selçuklu dönemi mimari özelliklerine sahip 1136 tarihli Gümüştekin Medresesi yer alıyor, ancak kapalı olduğundan içine giremedik. Ardından Emeviler dönemine ait Ömeriye Camii'ne geliyoruz. Cami 506/1113'te restore edilmiş. Minaresi kare kaideli ve gövdeli olan cami oldukça büyük ve serin; insana ferahlık veriyor. Buralarda çok sayıda Busra'yı tanıtan kartlar, eski para ve antika para satan satıcılar ve daha ziyade çocuklar var. Bir kısmı ellerindekini illa satmak için "Ene miskin", "ene fakir" diyerek âdeta yalvarıyor. İçimiz acıyor.

1147 yılında Selahaddin Eyyubi idaresine geçen kent, bir daha Hıristiyan idaresine geçmemiş. Selahaddin Eyyubi Haçlıların hücumundan iyi korunsun diye şehri tahkim ve imar ettirmiş. Bu kapsamda Roma-Bizans döneminden kalma antik tiyatro kaleye çevrilmiş. Tiyatro, hipodrom, halkın Babu'l-Kandil dediği iki zafer takı, Selçuklulardan kalma üç hamam, bir katedral, üç kilise ve Rahip Bahira'ya izafe edilen bazilika gezilip görülecek yerlerdendir.

10.45'de Cuma namazını Emeviye Camii'nde kılabilmek için Busra'dan ayrılıyor. Bu defa ülkenin güney tarafından Şam'a doğru yollanıyoruz. Yine tek katlı evler görüyoruz. Ama buradaki evler Halep yolundakiler gibi pek fazla şatafatlı değil, daha sade. Dağda "Esad ne güzel Komutan" yazısı dikkati çekiyor. Ürdün sınırına yakın yerlerden ilerliyoruz. Golan tepelerinde kar var. Bu tepenin bulunduğu Şeyh dağları Suriye'nin en yüksek dağı olarak biliniyor. Golan tepelerinde yüzlerce Türkmen, Çerkez köyü varmış. İsrail'in saldırılarından sonra 500 bine yakın Golanlı Suriye'ye kaçmış.

Şam'a girerken 12.40'ta ezanlar okunmaya başladı. Ama Suriye'de hutbeler biraz uzun sürüyormuş. Rehberimiz Şerif Kurt "yetişiriz" diyor. Hamidiye Çarşısının yakınlarında otobüsümüz park etti. Biz koşar adımlarla camiye gidiyoruz. Daha beş altı yıl önce yapılmış alt geçitten geçerek II: Abdülhamid'in yaptırdığı Hamidiye Çarşısı'nın içinden geçerek Emeviye Camii'nin giriş kapısına geldik. Burada Hamidiye Çarşısı'ndan bahsedelim. Hamidiye Çarşısı 1863 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılmıştır. Yapı olarak İstanbul'daki, Bursa'daki kapalı çarşığı andıran

Hamidiye Çarşısı'nda genel olarak ipek kumaş, kadın kıyafetleri, çeyizlik ve turistik eşyaların satılmakta olduğu yaklaşık bir kilometre uzunluğundadır. Cuma günü Müslümanların tatil günü olduğundan dükkânların çoğu kapalı buna karşın Hıristiyanlara ait bazı yerler açık.

13.00 suları muhteşem camideyiz. Kapıdaki görevliler ayakkabılarınızı çıkarmanızı söylüyor. Ayakkabılarımızı elimize alarak doğruca abdest alma mahalline gittik, abdestlerimizi aldıktan sonra camiye seğirttik. Kamet başladı. İmam biraz uzunca okuduğundan birinci rekata yetiştik ve namazı eda ettik. Farz biter bitmez cemaat dağılmaya başladı. Biz bekliyoruz. O arada cemaat bir kişinin etrafını sarmış, tazimde bulunuyor. Daha sonra onun Prof. Dr. Said Ramazan el-Buti olduğunu öğrendik. Meğer cuma namazını o kıldırmış. Bugün 80 yaşlarında olan Buti'nin Şam'da kendine mahsus bir cemaati var. Halep müftüsü Dr. Bedreddin Ahmet Hasyun da Halep'in ve Suriye'nin önemli dini otoritelerinden kabul ediliyormuş. Hasyun, geçen aylarda Türkiye'den Suriye'ye davet edilen bir grup gazeteciye "Bu sınırları cetvelle biz çizmedik. Zaten bayram günleri sınırları kaldırıyoruz. İnşallah bir zaman gelir her günümüz bayram olur." diyerek bir özlemi dile getirmiştir.

Cuma namazını eda ettikten sonra cami içinde geziniyoruz. Cami şehrin en eski ve görkemli eseri. Kilise olarak kullanılmakta iken Şam'ın Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sora, 705 yılında Emevi Halifesi Velid b. Abdümelik tarafından bir kısmı camiye dönüştürülmüştür. Daha sonraları tadilatlarla genişletilerek bugünkü halini almış ve tamamı cami olarak kullanılmaya başlamıştır. Kiliseye ait resimlerin üzeri alçılarla kapatılarak süslenmiş. Caminin en ilginç yönlerinden birisi Hanefi, Maliki, Hanbeli ve Şafii Mihrabı olmak üzere dört adet mihraba sahip olmasıdır. Vakit namazına denk gelmediğimiz için bu mihrapların kullanılış şeklini göremedik. Caminin üç minaresi var. Bunlardan biri Ak minare. Mesih'in buraya inip, Mehdi'nin arkasında namaz kılıp, Deccal'i öldüreceğine inanılıyor.

Ezanlar bu camide koro halinde okunuyor. Önce baş müezzin okuyor ardından diğer iki müezzin onu takip ediyor. 1973 yılına kadar minarelere çıkılarak okunmuş. Bu tarihten itibaren mikrofon kullanılmaya başlanmış. Koro halinde okuma geleneği hoparlör sistemi yok iken ezanın daha uzak yerlere ulaşabilmesi için uygulanıyormuş; günümüzde de bu gelenek devam ettiriliyor. Ezan her gün ayrı bir makamda okunuyormuş; ayrı makamlar sayesinde günleri şaşırın bir kişi, okunan ezanın makamından haftanın hangi günü olduğunu bilmesi mümkün oluyormuş. Ne yazık ki Şam'da kaldığımız süre zarfında Emeviye Camii'nin minarelerinden bir ezan sesi dinleyemedik.

Caminin içinde Yahya peygamberin başının bulunduğu bir türbe ile Yahya Kuyusu denen bir yer var. Avluya girişte sol tarafta Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da Yezid'in adamları tarafından kesilen ve Şam'a getirilen başının defnedildiği ve ziyaret edildiği bölüm mevcut. Ayrıca Zeyne'l Abidin'in de makamı burada bulunuyor. Arap Alevileri (Nusayriler) ve Şiiler tarafından çok önemseniyor bu bölüm.

Avluda buluna sekiz sütun üzerinde yükselen hazine kubbesi, kamu maliyesini korumak için Abbasiler döneminde inşa edilmiş. Emeviye Camisi'nin kapladığı 7000 metrekaarelik alanda ayrıca Selahaddin Eyyubi Türbesi, Hz. Hüseyin'in kızı Seyide Rukiye Camisi ve Türk Şehitliği bulunmaktadır. Şehitlikte Üsteğmen Nuri 8 Mart 1914, Yüzbaşı Fethi 8 Mart 1914, Üsteğmen Sadık 8 Mart 1914 tarihli ay yıldızlı mezar taşları bulunan üç kahraman istirahat etmektedir. Şehitlikte medfun bulunan ilk Türk hava şehitlerinin ismi bugün Afyonkarahisar'da kasaba ismi olarak anılmaktadır. Afyonkarahisar'a bağlı Büyük Çorça, Küçük Çorça ve Mınıklar Kasabaları, sırasıyla Fethi Bey, Sadık Bey ve Nuri Bey isimlerini almışlardır.

Emeviye Camii ziyaretimiz sona eriyor. Diğer arkadaşların gelmesini beklerken bir kahve görüyoruz. Aynen bizdeki gibi insanlar kâğıt oynarken ince belli kuşaklı bardaklardan çay içiyorlar. Bir kısmı da nargilelerini fokurdattıyor. Toplanıp otobüse biniyoruz. Manevi gıdamızı aldıktan sonra maddi gıdamızı almak için Ebu Kemal'e gittik. Ebu Kemal, Şam'ın ünlü ve nezih restoranlarından imiş. Saat 15.00'da yemeğe oturduk. Suriye'de bizim damak tadımıza uygun kebablar yaygın. Önce mercimek çorbası geldi. Masada humus, müdeddeb, salata, patates kızartması ve turşu vs. var. Ekmek olarak bizim lavaş ekmeğinin küçükleri kullanılıyor. İçecek olarak ayran öneriliyor. Ayran kelimesi Arapçalaşmış; ancak ayraan diyerek ikinci heceyi biraz uzatarak söylüyorlar. Gitmeden önce Suriye'de çok tatlı yiyeceğimiz söylenmişti. Ama yemeklerde tatlı âdeti yok. Onun yerine meyve veriliyor. Yemeğin hemen akabinde çaylar geliyor ama poşet çay tabii ki. Bir demleme çay içemedik Suriye topraklarında

Yemeği yedikten sonra 16.10'da Süleymaniye Külliyesi'ne (Tekke) veya Tabhanesine geldik. Tabhane içinde dini ilimlerin yapıldığı, eğitimin verildiği ve fakirlere veya yoldan gelenlere yiyecek dağıtılan yerlere verilen isimdir. Süleymaniye Külliyesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile Baybars Han'ın Kasr el-Ebrak olarak bilinen yerleşim mekânı üzerinde 1554 yılında yapılmaya başlanmıştır. Mimar Sinan tarafından inşa edilen külliye 1566 yılında Süleymaniye medresesi eklenmiştir. Son derece yalın ve abartısız bir iç mimari düzene sahip olan ve Mimar Sinan'ın "kalfalık eserlerimden biridir" dediği külliye özellikle Türk ve diğer yabancıların uğrak yerlerinden biridir. İstanbul'daki Süleymaniye Camii ile aynı tarihte inşa edilmeye başlanan Süleymaniye Camii, şimdi TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı) ile Suriye İdaresi tarafından restore ediliyor. İstanbul'daki adaşının bir minyatürü olan cami kare planlı ve tek kubbeli, mihrabı yarım daire şeklinde İznik çinileri ile süslü. Avlunun iki yanında hanlar, imaret, tabhane, mutfak, kervansaray var. Burada bir zamanlar hac kervanları üç gün boyunca bedava kalıyorlarmış...

Avluda yakın zamanlara kadar Arap-İsrail savaşında kullanılan silahların sergilendiği bir mekân var iken restorasyon çalışmaları nedeniyle kaldırılmış.

Külliye içerisinde ahilikten kalma bir dua kubbesi daha vardır ki orada esnaf her sabah dükkânlarını açmadan önce işlerinin hayırlı ve kazançlarının

bereketli olması için burada toplanır ve dua edermiş. Dua edilmeden hiçbir esnaf dükkânını açmaz ve satış yapmazmış. Buna benzer bir dua geleneği Isparta'da Gül Sanayi Sitesi'nde pazartesi günleri cami imamı tarafından hoparlörden yapılarak sürdürülüyor. Ayrıca yine Ahi geleneğine özgü pazar duası da Isparta'nın bütün pazaryerlerinde icra ediliyor. Eskiye nazaran biraz esneme olsa da dua yapılmadan alışveriş yapmamaya özen gösteriliyor. Anadolu'nun veya İslam dünyasının değişik yerlerinde buna benzer gelenek herhalde devam ettiriliyordu. Mesela ahiliğin merkezi olan Kırşehir'de sürdürülüyordu.

İkinci ezanı okunuyor. Aynı mekândayız. Süleymaniye Camii'nin kible tarafının sağında küçük bir yere giriyorsunuz. Osmanlı padişahlarından Sultan Vahdettin ve yakınlarının kabirleri var. Merhum Sultan Vahdeddin buraya gömülmeyi vasiyet ettiği için 1926'da 65 yaşında İtalya'nın Sanremo şehrinde vefat edince, borçlarından dolayı cenazesine konulan haciz kaldırılarak buraya getirilmişti. Daha önce bakımsız bir durumda iken merhum Turgut Özal tarafından imar ve bakımı yaptırılarak ziyarete açılmış küçük bir kabristan. Bu küçük kabristanda:

Sultan Vahdettin Han,
Abdülhalim Efendi (Sultan Abdülmecid'in torunu)
Seniha Sultan (Sultan Abdülmecid'in kızı)
Kütüphane sahibi Arif Hikmet Efendi
Ayşe Sultan (Said Kamil'in kızı)
Fehime Sultan (4. Murad'ın kızı)
Seyfettin Efendi (Sultan Abdülaziz'in oğlu)
Mihriban Sultan (Sultan Abdülaziz'in torunu)
Ahmet Mithat Efendi (V. Murad'ın torunu)
Hamide Hanım (II. Abdülhamid'in torunu)
Refia Sultan (II. Abdülhamid'in kızı)
Fahriye Hanım (II. Abdülhamid'in torunu)
Burhaneddin Efendi (II. Abdülhamid'in oğlu)
Bedreddin Efendi (II. Abdülhamid'in oğlu)
Hatice Sultan (V. Murad'ın kızı)
Muhammed Selim Efendi (II. Abdülhamid'in en büyük oğlu)
Abid Efendi (II. Abdülhamid'in oğlu)
Nazime Sultan (Sultan Abdülaziz'in kızı)
medfundur. Ruhlarına el-fatiha....

Süleymaniye Tekkesi'nde İstanbul havası yaşadıkdan sonra Şam Tren İstasyonu binasını ziyaret ediyoruz. Günümüzde adına belgeseller yapılan ve tekrar hayata geçirilmek istenen Hicaz Demiryolu Projesi kapsamında inşa edilen azametli bir Osmanlı eseridir istasyon binası. İslam dünyasını birleştirmek, güçlendirmek amacıyla kendine özgü bir siyaset belirleyen II. Abdülhamid, Hicaz Demiryolu İradesini 2 Mayıs 1900 tarihinde yayımlar. 1 Eylül 1900'de yapımına başlanır. Bu proje Bağdat Demiryolu hattının devamı niteliğindedir. İki demiryolu birleşince İstanbul, Şam üzerinden Mekke ve Medine'ye bağlanacaktı. O zamanki hesaplamalara göre bu hat sayesinde İstanbul'dan Mekke'ye 120 saatte varılabilecekti. Osmanlı'nın Medine'ye varışta Allah Resulü rahatsız olmasın diye tekerleklerine bezler bağlandığı rivayet edilen Hac tren katarlarının Anadolu'dan Hicaz'a

varışta önemli duraklardan biri olan Şam İstasyonu, bugün, kitapların satıldığı bir yer durumundadır.

Sultan Mercı Meydanı'ndaki tunç sütun üzerinde Yıldız Sarayı Camii Maketi ya da Telgraf Anıtı olarak bilinen anıtın yanından geçiyoruz. Bu anıt, II. Abdülhamid döneminde Şam'a telgraf hattının getirilmesi üzerine Abdülhamid Han'a izafeten ona teşekkür ve minnetin hatırasına abideleştirilmiştir. Abidenin kitabesi şöyle:

Şam Telgraf Hattının Hatıra-İ Fâhiresi.

“Emirü'l-mü'minin, Halife-i Resûl-i Rabbi'l-âlemin, Şevketlü, mehabetlü es-Sultan ibnü's-Sultan GÂZİ ABDULHAMİD HAN-I SANİ Efendimiz hazretlerinin HİCAZ hıttı-i mübarekesine temdîdini emr ü ferman buyurdıkları telgraf hattının hâtıra-i fâhiresidir.” Sene: 1325 (1909).

Abidenin yanında küçük bir şehidlik de mevcut.

Ehl-i Beyt Mezarlığı'na gidiyoruz. Kerbela hadisesinden sonra geriye kalan Ehl-i Beyt hilafetin merkezi Şam'a getirilmiş. Ehl-i Beyt mezarlığında kızları Ümmü Gülsüm, Sekine (Sukeyne) Fatıma (Küçük Fatıma) ve daha birçok Ehl-i Beyt'e mensup olanların makamları var. Meşhed'den Urumiye'den gelmiş Şiiler var. Yanlarında megafon veya hoparlör cihazları getirmişler; bilginleri tarafından vaaz, konuşmalar yapılıyor. Bir yerde erkekler ellerini bağırlarına vurarak yas tutuyorlar. Kadınlar sessiz ama gözleri yaşlı. Şehitlikte daire biçiminde kumbara deliği gibi dört tane deliği olan yeşile boyanmış bir yer dikkatimi çekti. Baktım daha ziyade kadınlar kâğıda bir şeyler yazıp içine atıyorlar. Şiiler “dilek ve pişmanlıklarını kâğıda yazıp buraya atıyorlar galiba” dedim. Ehl-i beyt mezarlığında bir mescitte ikindi namazını eda ettik. Mescidin girişinde bir kutu içerisinde bol miktarda secde taşları vardı. Makam ve kabirlere yeşil beyaz şerit bağlama âdeti de oldukça yaygın. Mesela Küçük Fatıma'nın türbesinde bir kişi sandukanın üzerinde bulunan yeşil şeritleri satmaya çalışıyor. (Bu şeritlere Isparta Tahtacıları “emir” diyorlar ve Hz. Hasan'ın zehirlenmesini temsil ettiğini söylüyorlar. Kırmızı şerit ise kanı temsilen Hz. Hüseyin'i hatırlatmaktaymış).

Bu sokakta ilerlerken Bedreddin Hüseyin Camii'ne girdik. Camide mevlüt merasimi icra ediliyordu. Mevlüt esnasında dinleyenlere ve ziyarete gelenlere poşet içinde iki küçük ekmek ve çikolata veriyorlar. Ekmek ve çikolatayı aldık ve camiden çıktık.

Babu's-Sağır (Küçük Kapı) denen mevkide Bilal-i Habeşi'nin restore edilen bir türbesi var. Bilal-i Habeşi'nin türbesini Konyalı bir firma restore ettiriyormuş. Aynı yerde Hz. Cafer-i Tayyar'ın hanımı Esma b. Umeyy ile Habeşistan'da doğan oğlu Abdullah'ın kabri var. Ayrıca Osmanlıların son dönemlerinde Şam'da idarecilik yapmış olan Nazif Paşa'nın ve birkaç idarecinin de kabirleri var. Hepsine Allah rahmet eylesin deyip buradan ayrılıyor. Isparta'da bugün (9 Mayıs 2009) Tahtacılar Hidrellez yemeği veriyorlar. 6 Mayıs günü hem yağmurlu hem de iş günü olduğundan yemeği bugüne almışlar. Oraya davetliydim. Söz arasında “Geçen hafta Şam'da Ehl-i Beyt Mezarlığı'nı ziyaret ettim” deyince “Hocam sen hacı olmuşsun”, “Bize göre bizim kutsal yerlerimizi ziyaret eden ‘hacı’ kabul edilir” dediler.

Akşam vakti yaklaşıyor. Muhyiddin İbn Arabi'nin, Cübbe Mahallesi'ndeki türbesine vasıl oluyoruz. Yeşil rengin hâkim olduğu türbede insanlar toplanmış Kur'an okuyup dua ediyorlar. Muhyiddin İbn Arabi Camii'nin arka sağ tarafında 20-25 adet kolçaklı sandalye ve önlerinde musiki aleti çalanların nota kâğıtlarını koydukları aparatlara benzeyen demirden kitap koyma aparatları dikkatimi çekti. Orada bulunan bir Şamlıyla tanıştıktan sonra bunların ne işe yaradığını sordum. O da insanların buralara oturarak kitap okuduklarını söyledi. Sabahları Kur'an-ı Kerim okunmuş ikindileri de bazen hadis dersleri yapıyorlarmış burada.

Nakşebendi tarikatının önemli isimlerinden, kolbaşılarından Halid-i Bağdadi'nin türbesine gitmek için İbn Arabi'nin türbesinden ayrıldık. Rehberimiz Bağdadi'nin türbesinin tamirat ve tadilat nedeniyle kapalı olduğunu; türbenin, otobüsün çıkamayacağı bir yerde olduğunu, dolayısıyla “gitmesek olmaz mı”, mealinde bir şeyler söyledi. Gruptan gidelim kararı çıkınca otobüsü uygun bir yere park ederek yürümeye başladık. Yokuş yukarı hayli yürüdüktan sonra önden gidenler kapının kapalı olduğunu söylediler. Kudret hoca küçük bir kapı keşfederek içeriye girmiş, eliyle de işaret edip, “Beni takip edin” dedi; arkası sıra türbeye ulaştık. Küçücük bir mekânda ahşaptan olan bu türbe Suriye'de rastladığım en sade türbelerden biriydi. Akşam namazını orada kıldıktan sonra tepeden Şam'ı seyrettik. Şam ıslık ıslık çok güzel görünüyor.

Türbenin bakıcısı Zekeriya Vani, 1900'lü yılların başında Van'dan gelmiş, onunla konuştuk, biz Türkleri görünce, heyecanlandı, gözleri ışıldadı.

Türbenin etrafında mezarlar var. Mezarlıklar bir toplumun sigortası, tarihin, kültürün ve coğrafyanın tapularıdır. “En büyük vâiz”dir mezarlıklar. Ecdadımız bu yüzden mezarlıkları gözünün önünden ayırmadan, en küçük mescitten en büyük selatin camilerine kadar mihraba bakan tarafını mezarlarla, hazirelerle süslemiştir adeta. Ölünün alınının çatına “Hüve'l-Baki” yazısını kazımışlardır. Suriye'de türbeler ne kadar şatafatlıysa mezarlar o kadar sade. Yunus'un dediği gibi sadece üzerinde hece taşları var. Mezar taşlarında en çok “Ey huzura eren nefis! Rızâ edici ve rızâ edilmiş olarak rabbine dön! İyi kullarım arasına gir! Cennetime gir!” (89. Fecr /27-30) ayeti ile “Yer üzerinde bulunan her şey fânidir.” (55. Rahman/26) ayeti kazanmış. Ehl-i Beyt mezarlığında da Fecr Suresi'nin adı geçen ayetleri yazılıydı.

Mezarların arasından geçe geçe buradan ayrılıyor ve yokuş aşağı iniyoruz. Yine akşam oldu, yemek yenecek. Bu akşam yemeği Seyran Otelin bahçesinde yiyeceğiz. Arapların ünlü yemeği kesbeyi tadacağız. Kesbe, tavuk etli, bademli, baharatlı pirinç pilavı. Çeşitli yeşillik ve mezelerden sonra kesbe yiyoruz. Çay geliyor çaydanlık içinde, yine sallama kabilinden, bir türlü alışamadığım türden yani. Kalkalım deniyor hep birden. Ebla Şam'dayız.

2 Mayıs Cumartesi. Kahvaltıyı takiben 09.00'da konferans yerine intikal için otelden çıkıyoruz. Konferans Mezze semtinde bulunan Uluslararası Suriye Akademisi'nde olacak. 09.45'te akademiye varıyoruz. Hanımlar şehri dolaşacaklar. Bizi Dr. Bassam Abu Abdullah karşıladı. Suriye Eski Dış İşleri Bakan Yardımcısı

ve elçilerinden ve Arap Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği üyesi Dr. İsa Derviş'in odasında Eski Yüksek Musiki Enstitüsü Dekanı Daru'l Esed Kültür ve Bilim Genel Kurulu Müdürü Dr. Nebil Ellû ile birlikte birer kahve içtikten sonra konferans salonuna alındık. Suriye Devlet Akademisi Dekanı Eski Radyo-TV Uygulama Merkezi Müdürü Haydar Yazıcı açılış konuşması yaptı. Bizden Dr. Mehmet Bulut da konferansın seyri hakkında bilgi ve teşekkür konuşması yaptıktan sonra oturumlara geçildi. Konferansta Türk elçiliğinden izleyiciler de var, sonuna kadar takip ettiler. Konferans, kitap olarak yayımlanacağı için ayrıntılı bilgileri orada göreceksiniz.

Saat 17.00 gibi konferans sona erdi. Tüm katılımcılarla hatıra fotoğrafı çektirdik. Bir de yalnızca Türk heyeti olarak karelerde yer aldık. Fotoğrafçılarımız Ali ve Kemal Beyler. Suriyeli katılımcılardan Dr. Mehmet Yuva ile beraber Kasiyûn Dağı'na çıkıyoruz. Kasiyûn Dağı 1100 m. yüksekliğindeymiş. Buradan bütün Şam görünüyor. Karşı tepede Beşar Esad'ın devlet işlerini yürüttüğü Cumhurbaşkanlığı Halk Sarayı azametli bir şekilde duruyor. Beşar Esad'ın evi şehir içinde bir yerdeymiş.

Birkaç yıl öncesine kadar Kasiyûn Dağı askeri bir bölge imiş, dolayısıyla buraya çıkmak yasakmış. Askeri bölge buradan taşındıktan sonra halkın hizmetine açılmış. Halk burada meyveleri, kuruyemiş ve meşrubatlarıyla piknik yapıyor. Bizdeki gibi termoslu, piknik tüplü, mangallı piknikçiler görülüyor. Belki burada o şekilde piknik yapmak yasak, bilemiyoruz. Bazı arabalardan müzik sesleri yükseliyor. Filistinli bir dilenciden yallem dinledik. Kemal bey de eski bir İstanbul türküsüyle ona nazire yaptı. Bu dilenci çok zeki ve bilgili biri iken alkole düşkünlüğü nedeniyle ailesi onu kapı dışarı etmiş ve buralar onun mekânı olmuş. Etrafta üç tekerlekli diye adlandırdığımız arabalarıyla nargile satıcıları görülüyor. Suriyeliler nargileye düşkün insanlar.

Adem peygamberin oğlu Habil'in mezarının Kasiyûn Dağı'nda bulunduğu rivayet ediliyor. Türbenin bakıcılığını Dürziler yapmakta imiş. Dürziler Habil'i peygamber olarak kabul ederler. Ayrıca üçler, yediler, kırklar olarak bilinen abdalların bu dağın eteklerinde medfun olduğu söyleniyor. Halk, Kırkların Şam'ın kalkını olduğuna, Şam'a gelecek bütün bela ve musibetlerin bu zatların hürmetine geri çevrildiğine inanmaktadır. Kasiyûn Dağı'nda güneş battı. Grubu buradan izlemek çok güzelmiş ama ne yazık ki biz bu vakte yetişemedik.

Akşam yemeği için 20.20'de L'odeon Cafe'deyiz. Konsolosluğun verdiği yemekte Akademinin Dekanı Dr. Yazıcı Bey bizimle beraber. Yemekte yumurtalı ekme kızırtması ve sigara böreği ve çeşitli mezeler, salatalar. Ana yemek tavuk ve balık. Grubun çoğu balık sipariş etti. Patates kızartmalı, pilavlı ve soslu balık güzeldi. Diğer restoranların aksine burada ekme yoktu. Kafenin modern bir görünümü var. Kızılı erkekli gençlerin tercih ettiği yerlerden. Yemek esnasında TV'de Barcelona-Real Madrid maçı vardı. Barcelona bir gol atıyor kafe ayağa kalkıyor. Diğer takım bir gol atıyor yine bir alkış tufanı kopuyor. Karşılıklı goller atılıyor. Kafede çokça sigara ve nargile içildiğinden içerisinin havası daralmaya başlıyor ve yine poşet çaydan birer bardak içtikten sonra çıkıyoruz kafeden. Otele dönünce lobide

ve yeni Türk gruplarının geldiğini görüyoruz. Yorucu bir günün ardından dinlenmeye çekiliyoruz.

3 Mayıs 2009 Pazar. Bugün kahvaltısı biraz daha erkene alındı. 08.30'da otelden ayrıldık. Şam'a veda etme hazırlığındayız. Fazla eğlenmeden Halep'e geçeceğiz. Sadece Hama'da peynir ve tatlı almak için kısa süreli bir mola veriyoruz. Şam Halep arası 355 km. Hama ile Halep arasında Türk Restoran Lokantası yazısı dikkatimi çekiyor. "Restoran Lokantası" Parantez arası bazı bilgiler verelim. Suriye'de Türk malları sağlamlığın ve kalitenin adı olarak tutuluyormuş. Türk tekstil reklamları var panolarda. Türklerden Asi dizisinden Tuba Büyüküstün gençlerin gözdesiymiş. Kıvanç Tatlıtuğ, Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Orhan Pamuk, İbrahim Tatlıses, Sibel Can, Tarkan ve Türk Milli Takımı tanınıyor Suriye'de. "Türk misafirlerimiz müjde! Tatlı çeşitlerimiz gelmiştir." yazısı göze çarpıyor bir tatlıcı dükkânında. Ayrıca Dedeman Oteller zincirinin 3 halkası mevcut, dördüncüsü de açılmak üzere.

12.35'te Halep'e giriyoruz. Halep, Türk sınırlarına 60 km. mesafede Suriye'nin ikinci büyük kentidir. Metropol alanı ile birlikte nüfusunun 4 000 000'a yakın olduğu ifade edilmektedir. Halep'te 200'ün üzerinde Osmanlı eserinin olduğunu öğreniyoruz Doç. Dr. Ali Boran'dan. Halep'te 7 külliye, 50 adet cami, 11 adet medrese, 10 adet tekke ve zaviye, Mevlevi tekkesi, Türbe ve meşhedler, 30 adet han, kale ve surlar, 2 adet saray, 10 adet hamam, 8 adet çeşme ve sebil, 2 adet bimaristan, tren istasyonu ve saat kulesi Osmanlı mimarisine ait son derece güzel bir tuvalet, Osmanlı evleri (Açıkgöz evi, Canbolat evi vb. gibi).

Hafız Esad Camii'nin önünden geçerek Halep Kalesi'nin önünde otobüsten iniyoruz. Halep Kalesi yapay bir tepe üzerine bina edilmiş. Halep Kalesi'nin yerinde çok eskiden Hint Tapınağının olduğu bilinmektedir. Daha sonra Yunan tapınağı'na çevrilen yapı 10. yüzyılda Hamadani hanedanı döneminde Seyfû'd-devle, tepeyi haçlı ordularına karşı stratejik bir kale olarak tahkim etmiştir. Bugünkü Halep Kalesi Selahaddin Eyyûbi'nin oğlu Malik Ez-zahir döneminde şehrin merkezi olarak yeniden inşa edilmiş ve 20 metre derinliğinde bir hendekle güçlendirilmiştir. Hendeğin üstüne açılan bir köprüyle karşıya bağlanmıştır. Giriş kapısı üzerinde Arapça "yürüyen tahta köprü" yazısı var. Yapısı itibarıyla Gaziantep Kalesi'ne benzediği söylenmektedir. Kalede İbrahim Makamı olarak adlandırılan yere Cami-i Kebir (Ulu Cami) inşa edilmiş. Şu anda içi boş. Kalenin en muhteşem bölümlerinden birinin kubbe altı diye tabir edilen kısmı olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle tavan süslemeleri muhteşemdi.

Kaleden çıktıktan sonra çoluk çocuk ve eşe dosta hediye almak için Halep Kapalı Çarşısına geçiyoruz. Sokaklarının uzunluklarının toplamının 10 km.den fazla olduğu ifade edilen çarşının büyük bir kısmı 15. yüzyılda yapılmıştır. Ortadoğu'daki en büyük çarşı niteliğinde olan bu çarşı birbirine bağlı hanlardan oluşmaktadır. Çarşı içindeki kervansaray günümüzde imalathane olarak kullanılmaktadır. Sabuncular, tatlıcılar, baharatçılar, dokuma ve el işleri, kasaplar çarşısı buralarda hizmet vermektedir.

Çarşının içinden Zekeriya Camii olarak da bilinen Umeyyed Camii'ni ziyarete gidiyoruz. Şehrin en önemli

camilerinden olan Umeyyed Camiinin yapımına Emevi Halifesi Velid tarafından başlanmış, kardeşi Halife Süleyman zamanında 715-717 yıllarında tamamlanmış. St. Helena Katedralinin Mezarlığı üstünde inşa edilen caminin orijinali 1169'daki yangında tamamen yanmış. Daha sonra yeniden yapılan camiye 1090 yılında Selçuklu Sultanı Turtuş tarafından 45. metre yüksekliğinden bir minare eklenmiş. Caminin taş işçiliği ve süslemeleri dönemin başyapıtları arasında sayılmaktadır. Bu caminin içinde gayet süslü bir türbe olan Zekeriya peygamberin kabri bulunmaktadır. Türbenin ön tarafında bulunan özel bir yerden içerisine para atılmaktadır. Umeyyed camiinin en önemli özelliği avlusunda gün boyu Kur'an okuyan âmâ hafızlardır.

Saat 16.00'da buradan ayrılıyor. Sokaklar canlı. Ancak dükkânların bir kısmı krizden ötürü kapanmış. Saat 17.00'ye yaklaşırken Aziziye Çarşısı'na geldik. Herkes alışveriş yapmak için dağıldı. Suriye'de son akşam yemeği için al Kumat Restoran'a geldik. Burası şark köşesi tarzında düzenlenmiş. Yemek güzeldi. Yemeğin hemen ardından Halep Mevlevihanesine ziyarete gittik. Giriş kapısının sol tarafında, Camiu Mellehane (Mevlevihane) altında da "Tekye-i Mevleviyye" yazıyor. Avlu içerisinde Türklere ait mezarlar var. Avlunun giriş kapısının tam üzerinde bir minare yükseliyor. Minarenin alemi Mevlevi başlığına benzetilmiş.

Halep'te Yahudi, Ermeni, Ortodoks Rumların yaşadığı mahalleler var. Ermeni Kilisesi'nin önünden geçtik.

Halep canlı bir kent olarak göze çarpıyor. Bazı zenginler bazı şeylerden muafiyet karşılığında şehir park yaptırıyorlar bu yüzden çok sayıda park var Halep'te. Şehirde ticari taksiler dikkat çekmekte. Anlatılanlara göre Halep'te 24.000 adet taksi varmış. Taksi kullananların bir kısmının küçük memur olduğunu öğrendik. Öğretmenler 1000 Suri (200 dolar civarında) maaş alıyorlarmış, bu maaş yetmediğinden taksicilik yaparak geçimlerini sağlamaya çalışıyorlarmış. Taksinin üzerindeki kırmızı ışık yanıyorsa dolu, yeşil yanıyorsa boş anlamına geliyormuş. Fenerbahçe maçının yapıldığı stadın yanı başından geçiyoruz.

19.15 itibarıyla Halep'ten ayrılıyor. Akşam ezanı okunuyor. Türk sınırına en yakın bir kent olan Azaz'dan geçiyoruz. Ülkemize doğru yaklaşınca cep telefonları çekmeye başladı, otobüste bir sevinç dalgası yükseldi. 4-5 gün boyunca telefonları çalışmayan arkadaşlar özellikle anneler çocuklarını, anne-babalarını aramak için telefonlarına sarıldılar. Az sonra Suriye gümrüğündeyiz. 20.40'ta Suriye sınırında Hacı Muhammed İzmirli Camii'nde akşam namazını kılıyoruz. Camide, Necef'ten, İsfahan'dan gelmiş İranlılar namaz kılıyorlar. 21.05'te Türkiye kapısında. 21.40'ta işlemler bitti Türkiye'ye ayak bastık. Kilis topraklarında ilerliyoruz. 23.00'da Belkis Oteline yerleştik. 4 Mayıs 2009 pazartesi. Saat 05.45'te otelden ayrılarak Gaziantep Havalimanına gitmek üzere otobüse bindik ve 07.00'de Anadolu Jet'e ait Pamukkale uçağıyla Ankara'ya geldik.

Suriye Hakkında Son Bilgiler

Başta da ifade ettiğimiz gibi Suriye'nin nüfusu 19. 000.000 civarında. Bir bu kadar nüfus da dışarıda yaşamakta imiş. Özellikle Güney Amerika'da. Osmanlı döneminde buralara göç ettikleri için kendilerine el-Türco (Türk) deniyormuş. El-Türco lakaplı Arjantin Eski Devlet Başkanı Carlos Saul Menem ile dünyanın en zengin insanlarından Carlos Selim'in Suriyeli olduklarına muttali oluyoruz.

2000'li yıllarda aşırı gelişme gösteren Şam şu anda iki bölümden oluşmaktadır; Eski Şam ve Yeni Şam. Eski Şam şehir merkezinde tarihi yapıların olduğu klasik kesimdir. Yeni Şam ise merkezin etrafını saran yer yer merkeze biraz uzak modern yapıda binalar ve şehir düzenlemesine sahip yerlerdir.

Suriye'de 1.500.000 ila 1.800.000 arasında Türk yaşamaktadır. Bunlar Osmanlı Devleti o toprakları kaybettiğinde Türkiye'ye göç etmemiş Türklere. Bunlar Osmanlı döneminde hac yolunu korumak amacıyla yerleştirilmişlerdir. Özellikle birçoğu Lazkiye, Hama, Humus kentlerinde bulunmaktadır. Lazkiyeli Türklere, İstanbul Türkçesi konuşmaktadır. Bununla beraber birçok Türk ise Türkçe dahi bilmemektedir. Halep ve Şam'da da pek çok Türk yaşamakta ve aile içinde Türkçe konuşmaktadırlar. Türklere ve Türkiye çok seviliyor.

Ülkenin her yerinde Esad ailesinin fotoğraf ve heykelleri var. Evlerin duvarlarında Hafız Esad'ın "İlebet komutanımız Esad" mealinde yazılar, şehir merkezlerinde, dağlarda, tepelerde, Hafız Esad'ın söz ve heykelleri. Resmi binalarda ve bazı özel iş yerlerinde Beşar Esad'ın söz ve fotoğrafları. Baba Hafız Esad ve trafik kazasında ölen oğlu Basil ile beraber Beşar Esad'ın üçlü resimleri panolarda. Resmi ve bazı özel araçlarda oğul Esad'ların fotoğrafları. Ölen oğlunun at üzerinde heykeli vb.

Her yerde Suriye bayrakları dalgalanıyor. Suriye bayrağı üstten alta olmak üzere üç yatay şerit ve bu şeritlerin renkleri sırasıyla kırmızı, beyaz ve siyahtır. Beyaz şeridin ortasında yatay bir çizgi üzerinde iki yeşil beş uçlu yıldız vardır. Kırmızı renk hanedanlığı, siyah renk Abbasileri ve Araplığı, beyaz renk barışı ve iki yıldız da Suriye halkını temsil etmektedir.

Suriye'de 1998-1999 yıllarından ve özellikle 2001 yılından itibaren yurt dışındaki zenginlerin yatırımlarını ülke içine taşımaları ve Kuveyt ve Katar sermayesinin gelmesiyle birlikte ülkede büyük bir gelişme hamlesi başlamıştır. 2002 yılından sonra ülke liderlerinin çabalarıyla iki ülke halkları arasındaki sevgi ve beraberlik gittikçe güçlenmeye başlamıştır.

Suriye ekonomisi esas itibarıyla tarıma dayanır. Doğal kaynaklar bakımından zengin değildir. Arazisinin % 40'ına yakın bir bölümü ekilebilir. Sulama imkânları

geniş değildir. Bu yüzden daha ziyade kuru tarım yapılmaktadır. Ormanlar, madenler, bitki örtüsü kit olduğundan ekonomik olarak gelişmemiş bir ülkedir. Başlıca tarım ürünleri şunlardır: Arpa, buğday, yulaf, mısır, sebze, meyve, tütün ve şeker kamışı, pamuk ve zeytindir. Deve, koyun, keçi ve sığır yetiştirilir.

Başlıca endüstri dalları pamuklu ve ipekli kumaşlar, yünlü kumaşlar, çimento, zeytin, tütün, kakmalı ve işlemeli mobilya eşyalar, gümüş eşyalar, petrol endüstrisi, tekstil, cam eşya şeker ve pirinç aletlerdir.

Böylesine bir ekonomik yapılanmaya sahip olan Suriye'de azınlıkta olan zengin kesim ile çoğunlukta fakir tabakanın olduğu, dolayısıyla orta tabakanın olmadığı ifade ediliyor.

Suriyeliler, Arabistan, Asya ve Avrupa'dan göç etmiş insanların karışımından meydana gelmişlerdir. Ekseriyeti Sami soyundan gelen Araplar teşkil eder. Nüfusun % 89'unu Araplar, % 6'sını Kürtler, % 3'ünü Ermeniler ve geri kalanını da Türk, Çerkez ve Asuriler teşkil eder. Suriye'nin resmi dili Arapçadır. Sami soyundan gelen Araplar olduğu için, Suriyeliler genellikle Sami dilinden gelen Arapçayı konuşurlar. Bundan başka ayrıca Türkçe, Süryanice, Kürtçe, Ermenice ve Çerkezce de konuşulmaktadır. Nüfusun hemen hepsi Müslümandır. Çok az bir bölümü Hıristiyandır. Bu Hıristiyanlar genellikle Katolik, Ortodoks, Suriye Ortodoksu, Monofist, Protestan, Keldani ve Nesturi gibi ayrı gruplar halindedir. Müslümanların büyük bir bölümü Sünnidir. Ayrıca Aleviler, İsmaililer ve Dürziler de vardır. Çok az sayıda Yezidi, Rafizi ve Şii mevcuttur. Dini hayat dışarıdan canlı gözüküyor. Ülkenin büyük bir kısmı Müslüman, ayrıca Dürziler, Nusayriler ve Hıristiyanlar var. Dini grupların yaygın olduğu anlaşılıyor. İnanç, ibadetlere bağlılığın güçlü görünmesine karşılık ahlak konusunda bir şey diyemiyoruz. Kadınlar genelde siyah mantolu, çarşafı, peçeli, bazıları tamamen kapalı. Buna karşın blue jean giymiş genç kızlar ve kadınlar nadiren de olsa görünüyor. Erkeklerin kıyafetleri ise çoğunluk itibarıyla bizimkilere benziyor. Yerel kıyafetli erkek sayısının Körfez ülkelerine göre daha az olduğu gözlenmektedir.

Suriye'de ve özellikle Şam'da ziyaret yerlerinin sayısal olarak görece çokluğu dikkati çekmektedir.

Suriye'de eğitim seviyesi yüksektir. Şam Üniversitesi 147.000 öğrencisiyle dünyanın en büyük üniversitelerinden. Halep Üniversitesinin de 120.000 öğrencisi var. Yükseköğretimde Sovyet, İngiltere ve kendi sistemlerinden bir imtizaç oluşturmuşlar. 9. sınıftan itibaren öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre farklı liselere yönlendiriliyorlar. Ülkede çok sayıda özel okulların olduğu gözleniyor. Okul servisleri oldukça eski model buna karşın çok süslü ve içleri tıka basa öğrenci dolu. Böyle süslü arabalar Pakistan ve Afganistan'da da bulunur. Kamyonetlerin karoserleri de cicili bicili ve ışıklarla bezenmiş durumdadır.

Suriye'nin ulaştırma imkânları oldukça gelişmiş, hem toprak ve hem de asfalt yollar uzanabildiğince bütün ülke boyunca inşa edilmiştir. Suriye; Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak'ı birbirine bağlayan demiryolu

sisteminin ortalarında yer alır. Lazkiye ve Tortus limanları, ülkenin deniz ulaşımına kâfi gelmektedir. Hem dış ve hem de iç hat havayolu ulaşımı düzenlidir. Suriye'nin ulaştırma ve haberleşme alanında, ileri seviyede olması sebebiyle turizm ve otelcilik alanları önemli birer gelir kaynağı olmuştur. Şehir içi ulaşım daha ziyade ticari taksi ve dolmuşlarla yapılıyor. Belediye otobüsleri var ama çok tercih edilmiyor sanki.

Suriye'de hem laik hukuk hem de dini hukuk sistemi yan yana. Dini hukukta Hanefilik diğerlerine göre daha önde geliyor. Esasen Dürziler de hukuki bakımdan Hanefi fıkına tabi olduklarını söylemekle birlikte çok evliliğin yasaklanması, boşanan kadının eski kocasıyla tekrar evlenemeyeceği vb. gibi birkaç noktada onlardan ayrılırlar. Evlenmelerde dinî nikâhtan sonra laik mahkeme tarafından onaylanması gerekiyor. Suriye'de kırsal kesimde çok eşlilik olmakla birlikte eğitilmiş ve kentsoylu insanlarda tek eşlilik hâkimdir.

Şam valisi aynı zamanda belediye başkanı olarak atama ile belirleniyor. Buna karşın Hama, Humus, Halep gibi büyük şehirlerde ve diğer yerlerde belediye başkanları seçimle belirlenmeye başlanmış. Seçimlerin nasıl yapılacağı hususunda Türkiye'den uzman getirip onlardan bilgi alışverişinde bulunmuşlar. Demokratikleşme, özelleştirme, insan hakları vb. gibi konularda Türkiye'yi model almışlar.

Suriye'de mesai 08.00-14.00 arasında imiş. İklim şartları bunu gerektirmiş. Müslüman kesimin resmî tatil günü Cuma. Halep'te geçtiğimiz bir Hıristiyan mahallesinde gördük ki, Hıristiyanlar da dükkân ve işyerlerini Pazar günü kapalı tutuyorlar. Halep ve civarında 200.000 Ermeni yaşıyor ve tamamı da varlıklı kimselermiş. Devlet hastaneleri ücretsiz imiş. Çok sayıda hastane ve eczane var. İlaç sanayiinde Suriye ileri bir durumda imiş.

Hafta sonu tatili cuma ve cumartesi günleri. Cuma günleri bütün resmi daireler ve alışveriş mekânları genel olarak hizmet vermiyor.

Para birimi Suriye Lirası (Suri) veya Suriye Poundu olarak tanınmaktadır. Kağıt paraların bir yüzü Arapça diğer yüzü İngilizce düzenlenmiş. Yaklaşık 47 Suri bir Amerikan Doları ediyor. Halep Kapalı Çarşısında Türk Lirası ile rahatça alışveriş yapılırken Aziziye Çarşısında Suri geçerli.

Akdeniz ikliminin etkisinde olan Suriye'nin bazı yerlerine kar yağmasına karşılık çok soğuk olmadığı ifade ediliyor. Yaz aylarında sıcaklığın 45 dereceye kadar çıktığı söyleniyor.

...

Konferans vesilesiyle hem en yakın komşumuz olup da bir türlü görme fırsatı bulamadığımız Suriye'yi hem de çeşitli üniversitelerden pek çok arkadaş tanıdık ve hepsiyle dost olduk.

Suriye-Şam gezisi bizler için hem bilimsel bir şölen hem de "korkusuzca" bir "yaz seyahati" oldu.

AKSU İLÇESİNDE BALIKÇILIK ve KIRSAL KALKINMAYA GENEL BİR BAKIŞ

Yrd.Doç.Dr. Halit BAYRAK

halitbayrak@sdu.edu.tr

Süleyman Demirel Üniversitesi, Su Enstitüsü
Su Yönetimi Anabilimdalı Öğretim Üyesi
Doğu Yerleşkesi, 32260, ISPARTA

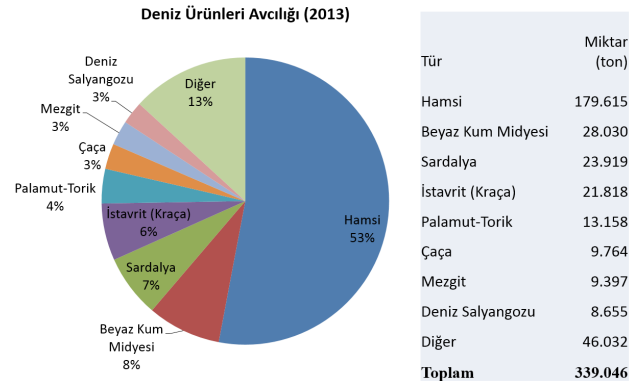
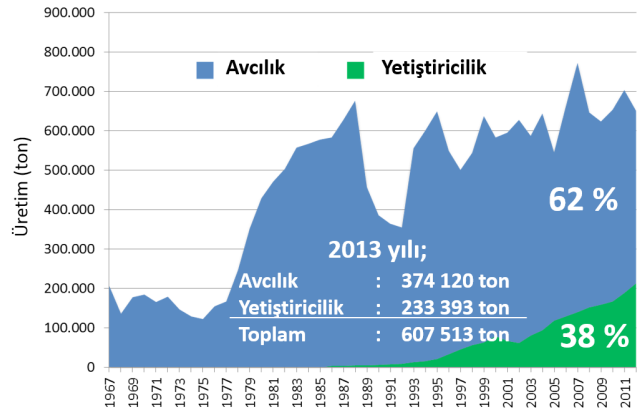
Kırsal kalkınma ülkemizin tarım ve ormancılığa dayalı üretim yapan yerleşim yerleri açısından önemli ve güncel bir konu olarak yerini korumaktadır. Kırsal kalkınma tarımla uğraşan ve gelir düzeyi nispeten düşük olan kırsal kesimin ihtiyaçlarını karşılamaya, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik tedbirlerin ele alındığı, buna yönelik kalkınma politikaları ve uygulamalarının bütününe içeren hususlar olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında Isparta ili Aksu ilçesinin bu tanım içinde yer aldığı rahatlıkla anlaşılabilir.

Ülkemiz siyasi ve sosyal olarak daha yakın olduğu Avrupa Birliği'ne (AB) aday ülke konumunda olup bu birlikle önemli ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilere sahiptir. Bu kapsamda AB içinde yürütülen üye ve aday ülkeleri kapsayan tarım ve kırsal kalkınmayı destekleme programından ülkemiz de faydalanmaktadır. Bu çalışmalar Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ve Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yürütülmektedir. Bu desteğin dışında yine kırsal kalkınmayı artırmak için ülkemizin verdiği direkt desteklemelerle birlikte Dünya Bankası vb. kurumlardan alınan destek ve kredilerle kırsal kalkınma va tarım desteklenmektedir.

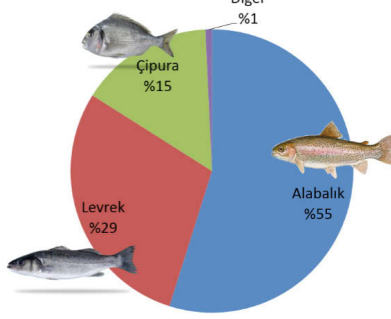
Kırsal kalkınma denince kırsal alanda yapılan her türlü meyve, sebze ve hayvancılık ürünü bu konu içinde yer almaktadır. Bunların dışında orman ürünleri ve kırsal turizm de bu kapsam içine alınmıştır. Bu konulara örnek verecek olursak bal üretimi, çiçekçilik, hububat, koyun ve keçi yetiştiriciliği, kuru yem, lifli bitkiler, ipek böceği, meyve ve sebze, organik tarım, sığır ve dana yetiştiriciliği, süt, su ürünleri yetiştiriciliği, yumurta ve tavuk üretimi, tohum, zeytintağı ve bunların işlenmesine yönelik tüm faaliyetler. Bunların dışında çiftçi örgütlenmesi, yerel ürünler ve mikro işletmelerin desteklenmesi ve kırsal turizm de bu kapsam içinde yer almaktadır.

Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrili olup önemli sayılabilecek miktarda içsu ve yeraltı suyu kaynaklarına sahiptir. Ülkemiz balıkçılığına kısaca

bakıldığında üretimin % 62'si su ürünleri avcılığında gelmekte olup % 38'i su ürünleri yetiştiriciliğinden elde edilmektedir. Avcılıktan en fazla elde edilen türler başta hamsi olmak üzere sardalya, istavrit, palamut, çaça ve mezgittir. Yetiştiricilikten elde edilen türler ise Alabalık, Çipura ve levrek balıklarıdır. Bunun yanında son zamanlarda kaya levreği (granyöz), mercan, fangri, kalkan, sinağrit balığı yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Bu üretime karşılık ülkemizde yıllık kişi başına balık tüketimi 7 kg gibi çok sınırlı bir miktarda kalmaktadır. Buna karşın bu oran dünya genelinde yıllık 18 kg, AB'de 23 kg ve Japonya'da 80 kg olarak gerçekleşmektedir. Bu veriler ilişkin özetlemeler aşağıdaki tablo ve grafiklerde verilmiştir.

Su Ürünleri Yetiştiricilik Türleri (2013)

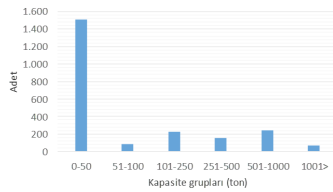

Tür	Miktar (ton)
Alabalık	128.059
Levrek	67.913
Çipura	35.701
Diğer	1.721
Toplam	233.394

Tarım sektörü gayrisafi milli hasıla (GSMH) içinde yaklaşık % 9'luk bir yere sahiptir. Balıkçılık ise GSMH içinde % 0,3' lük bir hacme sahip olup tarım sektörü içindeki payı % 2,7'dir. Bununla birlikte özellikle AB'ye ihraç edilebilen tek et ürünü olması nedeniyle katma değeri yüksek bir sektördür. Yetiştiricilik sektörüne bakıldığında işletmelerin çoğunluğu küçük ölçekli olup (200 tondan az) bu işletmeler kırsal kalkınma kapsamı içinde değerlendirilmektedir. İşletme sayıları ve kapasite grupları aşağıda verilmiştir.

Su Ürünleri Yetiştiricilik İşletmeleri (2013)

	Tesis Sayısı	Kapasite (ton/yıl)
İçsu	1 935	245 166
Deniz	418	217 494
Toplam	2 353	462 660

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın raporunda bölge balıkçılığı şu şekilde özetlenmiştir. Isparta Göller Yöresi'nde birçok gölün bir araya geldiği bir sahada doğal göllere sahip olmanın yanında çeşitli baraj gölleri, göletler ve akarsu kaynakları ile su ürünleri için ideal bir potansiyele sahiptir. İlde 5 tane su ürünleri işleme tesisi vardır ve bu tesisler hem içsu hem de deniz ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve ihracatını yapmaktadırlar.

İlde son 10 yılda yetiştiricilik sektörü hızla ilerlemiş ve şu an aktif alabalık üretimi yapan toplam 71 adet projeli alabalık üretim tesisi kurulmuştur. Tesislerin bir kısmı karada havuzlarda, diğer kısmı ise gölet ve barajlarda ağ kafeslerde yetiştiricilik faaliyetlerini sürdürmekte olup yıllık 2011 yılında 3.188 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretim Türkiye ortalamasının çok üzerindedir.

Yetiştiriciliğin yanısıra Eğirdir ve Beyşehir Göllerinde avcılık da yapılmaktadır. Eğirdir Gölü Türkiye'nin en önemli tatlı su balıkçılığı kaynaklarından biridir. Göllerde avlanan başlıca balık türleri kerevit, sudak ve sazandır. Kerevitin tamamı canlı ya da konserve olarak, sudak balığının yarısından fazlası ise dondurulmuş ve fileto olarak Avrupa ülkelerine satılmaktadır. Her iki Göle de havuz balığı ve gümüş balığı türleri bırakılmış olup bu türlere dayalı avcılıkta yapılmaktadır.

Isparta ili 2011 yılında 10 milyon TL'nin üzerinde su ürünü ihraç etmiştir. İthalat ise bu rakamın çok altındadır. İldeki en önemli ihraç ürünleri; kerevit, salyangoz, gümüş balığı ve alabalıktır. 2011 yıllarında

ihraç edilmeye başlanan gümüşü havuz balığı da dondurulmuş olarak satılmaktadır.

İhracatın tamamına yakını Irak'a yapılmaktadır. 2011 yılı sonuna kadar 2000 ton civarında ihracat gerçekleşmesi beklenmektedir.

Aksu İlçesi incelendiğinde üretimin Sorgun, Karağözü göleti ve Aksu Pınargözü mevkiindeki Aksu Deresi (Köprüçay Irmağı) üzerinde faaliyet gösteren işletmelerden yetiştiricilik yoluyla elde edildiği görülmektedir. Burada faaliyet gösteren işletmelerin devlet desteği dışında herhangi bir kalkınma desteğinden faydalanmadığı görülmektedir.

Aksu'da toplam 18 adet alabalık üretim tesisi bulunmaktadır. Resmi olarak kapasiteleri 679 ton olarak kaydedilmiştir. İkili görüşmelerden elde edilen bilgilere göre bu tesislerde yaklaşık 6 milyon adet alabalık yavrusu üretilmekte gerek işletmelerin kendi ihtiyaçları gerekse diğer tesislerin yavru ihtiyacının karşılanması için üretilmektedir. Bu durumda Isparta'da üretilen balığın % 20'si ve Türkiye'de üretilen alabalığın % 0,5'i Aksu ilçesinde üretilmektedir.

Yine ikili görüşmelerden elde edilen bilgilere göre balık ticaretine bakıldığında alabalığın toptan satış fiyatı 6-6,5 TL/kg perakende satış fiyatı 8-8,5 TL/kg olarak gerçekleşmektedir. Balığın tamamı taze olarak işletmeden pazara sunulmakta olup ilçede katma değer sağlayacak herhangi bir işleme tesisi bulunmamaktadır. Desteklemelerden elde edilen gelirin önemli bir kısmı tesislerin modernizasyonu ve kapasite artırımı için kullanılmaktadır. Yatırım ve kırsal kalkınma desteklemelerinin neredeyse hiç kullanılmadığı tespit edilmiş olup burada üreticilerin prim ve vergi borçları, arazilerinin hukuki durumlarındaki problemler, uzun ve karışık bürokratik işlemlerden kaçınma eğilimi etkili olmaktadır. İstihdam açısından bakıldığında ise işletmelerin büyük bir çoğunluğu aile işletmesi olup birkaç işletmede sınırlı sayıda personel istihdam edilmektedir. İlçede bu kadar balık üretimine rağmen sadece 2 adet kayıtlı balık lokantası bulunmakta bunlarda müşteri talebi konusunda bazı sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Aksu ilçesinde balık üretim maliyetinin aile işletmeleri olduğundan neredeyse tamamı yemden kaynaklanmaktadır. Teknik altyapıdan kaynaklanan yaşama oranındaki düşüşü, normalden daha uzun sürede porsiyonluk ağırlığa ulaşma ve yem değerlendirme oranındaki (bir kg balık üretmek için harcanan yem miktarı) artışlar maliyetleri artırmaktadır. Buradan tahmini bir kg balık maliyeti (desteklemelerle birlikte) yaklaşık 4,5-5 TL civarında gerçekleşmektedir. Bu haliyle elde edilecek kg başına yaklaşık 1,5 TL'lik kar iyi kabul edilebilirse de piyasadaki oynaklık ve işletmeler arasındaki ödeme adeletsizliği üreticileri zor duruma sokabilmektedir.

Üretici örgütlenmesi konusu ülkemizdeki farkındalıkla benzer olup bu konuda işletmelerin kendi içinde anlaşamadıkları ortak bir karar alamadıkları

görülmektedir. Bu durum piyasada sağlayabilecekleri maliyetleri düşürme konusundaki avantajlarını kaybetmelerine sebebiyet vermektedir. Çözumsuz bir konu olarak beklemektedir. Oysa örgütlenme ile ilgili pazarlama, ofis kurma vb. konularda TKDK tarafından % 100 hibe desteği verilmekte olup çözümsüzlüğün örgütlenme kültürünün olmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Burada şu soru akıllara gelebilir. Aksu balıkçılığının kalkınmaya ve desteklemelere ihtiyacı var mı? Devlet tarafından verilen kg başına yaklaşık 75 kuruşluk üretim desteklemesi sadece işletmelerin mali açıdan sürdürülebilirliğine katkı yapmaktadır. Bunun dışında çevresel hassasiyetlerin artması, üretim verimliliği konuları ön plana çıktıkça Aksu'daki balık işletmelerinin ciddi problemlerle karşı karşıya kalacakları görülmektedir. AB Su Çerçeve Direktifi'ni kabul eden ve uygulamaya koyan ülkemizin ileriki dönemde işletmelere çevrenin ve kullanım sularının artırılmasıyla ilgili önemi yaptırımlardan diğer sektörler gibi balıkçılarımız da etkileneceklerdir. Muhtemelen gelecekte işletmelerin su kullanım izinlerinde yapılacak kısıtlamalar üreti verimliliğini ön plana çıkartacaktır. Bu durumda kamu otoritesinin yönlendirmesiyle üreticilerimizin şimdiden bu duruma yönelik ne yapacaklarına ilişkin düşüncelerinde fayda görülmektedir.

Avcılık konusu hem ticari hem sportif olarak önemli bir kaynağın kullanılmasından ibaret bir konudur. Aksu ilçesinde ticari olarak herhangi bir balıkçılık üretimi olmayıp amatör balıkçılık yapanların da doğadaki balık popülasyonunu mahvetmesini engelleyecek kamu ve sosyal etkinliği ne yazık ki görülmemektedir. Bu durum yörenin tarihi 1000 yıl öncesine dayanan bir kaynağı olan hatta coğrafi işaret sayılabilecek kırmızı benekli dağ alabalığını (*Salmo trutta macrostigma*) neredeyse yok olma aşamasına getirmiştir. İlçede bulunan göletler balıklandırma yoluyla ve Aksu deresinde bulunan kırmızı benekli dağ alabalığı koruma ve balıklandırma yoluyla popülasyonları artırılarak ticari, amatör ve sportif olta balıkçılığında kaynak olarak kullanılabilir. Bu yaklaşım şu an için değeri bilinmese de ileriki dönemde önemli bir gelir kaynağı olarak ortaya çıkacaktır. Korkarım ki bunu Aksulular değil belki de dışardan gelen insanlar gelir kaynağını dönüştürecektir.

Geleceğe yönelik balıkçılıkla ilgili Aksu'da yapılmasını önerdiğimiz ve işbirliği talebi halinde Süleyman Demirel Üniversitesi su ürünleri birimi olarak desteklerimizi esirgemeyeceğimiz konular şunlardır.

- İlçe Kamu yönetimi öncülüğünde balıkçılık alanında oluşturulacak bir komisyonla kalkınmaya yönelik bir eylem planı belirlenmeli
- İlçe Kamu yönetimi öncülüğünde balıkçılara farkındalık oluşturacak eğitim ve konferanslar düzenlenmeli
- Kırsal kalkınmayla ilgili toplantılar, bilgilendirme çalışmaları yapılmalı ve ilçede her alanda bu hibe desteklerinden faydalanacak üreticiler teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- İlçe sınırlarındaki göletler oluşturulacak bir komisyon yönetiminde balıklandırılmalı ve ticari balıkçılığa açılmalıdır. Aksu deresinde ise amatör ve sportif olta balıkçılığına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Su ürünleri yetiştiriciliği işletmelerinin teknik altyapıları modernize edilerek üretim verimlilikleri artırılmalıdır.
- İlçede balıkçılık konusunda örgütlenmeye gidilmeli ve işletmelerin haklarını koruyacak çalışmalar yapılmalıdır.

- İlçede peyzaj ilmini kullanarak kırsal turizm içinde değerlendirilebilecek balık lokantaları devlet hibe destekleriyle desteklenerek ekonomik getirileri artırılmalıdır.
- Balıkçılık kırsal turizm ile birlikte değerlendirilmeli ve bu alanda alınacak hibelerle bu alandaki faaliyetler artırılmalıdır.
- Bilimsel destek alınarak kırmızı benekli dağ alabalığının korunması ve popülasyonunun artırılması amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.
- Isparta müzesinde bulunan Aksu ilçesine ait balık, testili adam heykeli asli yeri olan Zindan Mağarası girişine geri getirilmeli, korunaklı bir şekilde sergilenmesi sağlanmalıdır.
- Isparta ilinde “Aksu’nun balığı lezzetli ve kalitelidir” olgusu tanıtım organizasyonlarıyla markalaşmaya götürülmelidir.

Bazı önerilerimiz radikal de olsa iyi niyetli olarak Aksu İlçesi’nin menfaati için dile getirilmiştir. Umarız önümüzdeki dönemde Aksu ilçesinde kırsal kalkınma ve balıkçılık adına kaydedilecek pozitif çalışmalarla ilçenin makus talihi değişir ve önemli gelişmeler kaydedilir.

KAYNAKLAR

ANONİM, 2014, Su Ürünleri Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2023, Kalkınma Bakanlığı, Onuncu beş yıllık kalkınma planı (2014-2018), YAYIN NO: KB: 2871 - ÖİK: 721, 97 syfa, ANKARA

ANONİM, 2013, Türkiye Su Ürünleri İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1005, Erişim tarihi: 18 Aralık 2014

DİLER,İ., Tuncer,G., Dereli,M., Yazıcıoğlu,B., 2010, Isparta ili su ürünleri yetiştiricilik tesislerinin yapısal, teknik ve ekonomik yönden incelenmesi, Isparta İli Değerleri ve Değer Yaratma Potansiyeli Sempozyumu, 26- Nisan 3 Mayıs, ISBN: 978-9944-452-40-3, Bildiriler kitabı, 278-288, ISPARTA

EKER, N., 2013, Türkiye’de Su Ürünleri Yetiştiriciliği, G.THB, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, 3. Balık Besleme ve Yem Teknolojisi Çalıştayı, 3-4 Eylül 2014, İzmir Katip Çelebi Üniv. Su Ürünleri Fakültesi, Çiğli-İZMİR.

EMRE,Y., Diler,İ., Sevgil,H., Oskay, D.A., Sayın, C.,Akdeniz bölgesindeki alabalık işletmelerinin yapısal özelliklerinin incelenmesi (2000-2003) Türk Sucul Yaşam Dergisi, Ulusal Su Günleri 2007, Sempozyum Özel Sayısı, Yıl 3-5, Sayı 5-8, sayfa 476-489 ANTALYA

Ferdî ve İctimâî Hayatda ORUCUN KIYMETİ 1*

Yazan: Hasan Hikmet¹

Yayıma Haz.: Adem EFE²

Cenâb-ı Hakk'ın beşeriyet için va'z eylediği tekâlifin her şeyden evvel saâdet-i sermediyeyi kâfil düsturlardan ibaret olduğu şübhe kabul etmez hakikatlerdendir. Hâlık-ı mükevvenâtın insanların nâçiz ibâdetlerine muhtâc olmadığı, bütün cihanın küfür ve ilhâd halinde olmasıyla da şân-ı rubûbiyete asla hâlel-târi olamayacağı halde ef'âl ve a'mâl-i beşeriyenin birtakım kuyût ile tahdidî, evâmîr ve nevâhi hudûdu dâhilinde hareket mecbûriyetinde bulunması mahza ferdî ve ictimâî selâmetin te'minine ma'tuf tecelliyât-ı ilâhiye cümlesindedir. İbâdet mücib-i sevâb olmakla beraber nâ-mütenahî fevâid-î mâddiyyeyi de şâmilidir. Kezâlik nevâhiyeden ictinab insanîyeti husûsî ve umûmî birçok tehlikelerden vikâye eder.

Herhalde terbiye-i rûhiyeden vâreste kalamayan beşeriyet müsbet bir seciye, metîn bir esas-ı ictimâî te'mini için maneviyâtın cenâh-ı sıyânetine ilticâyâ mecburdur.

Dîn-i kemal, dîn-i tabî ve fitrî olan İslâmiyet vaz'-ı teşrî ile müntesiblerine hem uhrevî saâdet yollarını açmış,

hem de muâmelât-ı dünyevîlerine ait sıhhî, ahlâkî, iktisâdî ve ictimâî bütün ihtiyaçlarını tatmîn eylemiştir. Bir Müslüman tekâlif-i ilâhiyeye mütâbaat etmekle dünya ve âhiretini de harâbiyeden kurtarmış, kemâle erişmiş olur. Ferâiz meyânında mühim ve şâmil bir manası olan oruc, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına ihsân ve ta'lim buyurduğu en büyük bir menbâ-ı istifâdir. Kıymetî nâ-mütenahî bir hazinedir. Dîn-î İslâm muvahhidine savmı emr etmekle en tecrübe-kâr mürebbilerin başarmaya muktedir olamayacakları bir ihtimâmı, bir şefkatî göstermiştir. Oruc nedir?... Teâlîm-i şer'îye vechile tulû'ı kamerden gurûb-ı şemse kadar yemek içmekten ve orucu bozan şehevâtıdan nefsini vikâye etmektir.

Lâkin oruc yalnız mihânîkî bir amel değildir. Bunun şerâiti vardır. Vicdâni bir huzûr ve sükûn içinde âsûde bırakacak, nefsi ifrat ve tefritden âzâde bir hâl-i hassâsiyetde, vücûdu en tabî bir vaz'ı ve harekette tesbit edecek kuyûtdur ki, sıyâmdan maksûd olan âli netâyici iktitâfa imkân verir.

* Bu çeviri-yazı, Hasan Hikmet'in, *Sebilürreşad*, Cilt:23, Aded:596, 6 Ramazan 1342/10 Nisan 1340/10 Nisan 1924 tarihinde 376-377 sayfalarda yayımlanan makalesinden yapılmıştır. Çeviri-yazı hazırlanırken hiçbir tasarrufta bulunulmamış, yazı aynıyla günümüz harflerine aktarılmış, sadece bugün anlaşılmasında güçlük çekilebileceğini düşündüğümüz bazı kelimeler için metnin sonuna küçük bir sözlük eklenmiştir, (AE).

1 *Sebilürreşad* dergisi yazarlarından Hasan Hikmet, 1896 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Babası dönemin Meclis Başkâtibi Mustafa Şahabettin Efendi'dir. Annesi ressam Fatma Zehra Hanım'dır. Babasının ölümü üzerine Fatih'te anneannesine ait konakta büyümüştür. Vefa Lisesi'nden mezun olan H. Hikmet, Hukuk Fakültesi'nde okurken Kurtuluş Savaşı'na katılmış muhabere subayı olarak Doğu Cephesi'nde görev almıştır. Savaş bitiminde İstanbul'a gelerek gündüzleri Hukuk Fakültesi'ndeki derslerine devam etmiş; öğleden sonraları da İstanbul Belediyesi'nde görev almıştır. 16 Şevval 1337/13 Temmuz 1919 tarihinde Darü'l-fünûn-ı Osmânî Hukuk Fakültesi'nden yüksek derece ile mezun olmuştur. Osmanlı ulemalarından huzur hocası Müderris Mustafa Mestan Efendi'nin torunu ve müderris İstanbul Müftüsü Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kızı modacı Nesibe Demirbağ ile evlenmiştir. Bu evliliklerinden 3 kız, bir erkek çocuğu olmuştur. Bir dönem Beyoğlu Emniyet Amirliği yapmıştır. Son görevi İstanbul Belediyesi Hesap İşleri Müdürlüğü Baş Murakıplığı olan H. Hikmet, 1976 yılında vefat etmiştir. (Bu bilgi ve belgeleri bize gönderme lütfunda bulunan kızları Şerife Sema Demirbağ Hanımefendi'ye teşekkürü bir borç bilirim, (AE).

2 Doç. Dr.;Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Isparta; e-posta:ademefe@sdu.edu.tr

Oruc evvelâ mükellefini saniyen cemiyeti feyyâz-ı te'sirâtı tahtında ıslâh eder. Bu te'sirat şümûl ve mâhiyeti itibâriyle başlı başına bir ilim addolunacak derecede vâsidir. Ahlâkiyat, ruhiyât, iktisadiyât, ictimâiyât ve sıhhat mefhûmları dâhilinde rehâ-kâr bir istifânın oruc sayesinde nasıl te'min edildiği tetkik olunmalıdır. Ulûm ve fûnûnun terakkîsi tekâlifi şer'iyyenin keşf edilemeyen menâfiini, kat'iyye-riyâziye ile meydana aleniyete isal etmiştir. O derecede ki, herhangi bir âlem-i İslâmiyetin bu yüksek hikmetleri muvacehesinde derin bir vecdî intibah ile uyanmaması mümkün değildir. Erbâb-ı ukûl için, duyan ve uyanık bulunan vicdânlar için ne kıymetli menba'lar vardır. Elverir ki, kalbler delâlet ve körlükle ma'lûl olmasın. Orucun hayat-ı ferdiyedeki te'sirâtı mühimdir. Ferdlerde hâsıl olan ihsâsat bi'n-netice cemiyeti de alaka-dâr eder.

Ef'âl ve a'mal-ı beşeriyenin selâmeti sıhhatle kâimdir. Vücûd sıhhatde olmalıdır ki herkesin Hâlık'ına, şahsına, ailesine ve vatanına karşı mükellef olduğu vezâifi îfâ mümkün olabilsin. İşte oruc sıhhat-i beşeriyenin en mühim bir hâdimi, i'tidal-i mizâcın, sekînet-i a'sâbın en iyi ilacıdır. Çünkü erkân ve şerâitiyle oruc tutanlar:

1. Sinn-i şeyhûhâtın müntehâsına vâsıl olmuş bulunsa bile muhafaza-i zindegi ve sıhhat ederler.
2. Hayatları intizâma girer. Muayyen vakitlerde yemek yerler. Bu intizam faâliyet-i bedeniyede a'sab üzerinde hüsn-i tesir meydana getirir.
3. Bir şahsın yirmi dört saat zarfında ihtiyacı olan gıda alınmakla beraber yalnız zaman ve şerâitin tebdîliyle yemekler arasındaki fasıla, yorulan mide ve em'ânın istirahatını bi'n-netice takviyesini mûcib olur.
4. Ahzolunan gıda lâyıkıyla imtisâs olunduğu ve kuvvetle hazmolunduğu için sıklet-i beden tezâyüd ve sıhhat-i beden avdet eder.
5. Şehvetin tahdîdi, bedenin harâbisini men' eder.
6. Sigaranın hali sıyâmda isti'mâl olunamaması cihâz-ı teneffüsü tahrişâtdan vikâye eder.

Hulâsa ferâiz-i sıyâmı icrâ eden bir müslüman her şeyden evvel sıhhatini, hayatını kazanmış olur. Yukarıda izah ettiğimiz vechile orucun maddî fevâidinden başka ahvâl-i ruhiyeye taalluk eden, vicdâniyâtı, ahlâkiyâtı takviye eden diğer te'sirâtı daha mevcuttur. Sâim olan insan, bir hiss-i tabîî ile ihtiyac içinde bulunan fukarâyı der-hâtr etmekten men'-i nefis edemez. Bu düşünce, merhamet, şefkat hislerini tenmiye eder. Zayıfların, zavallıların elem ve hicranıyla alaka-dâr bir hâlet-i ruhiye tahassul eder. Bu keyfiyet orucun te'sirat-ı ictimâiyesi bahsinde izah edileceği vecihle sınıf-ı ictimâiye arasında tevâzun ve ahengin te'sisini mucîb olur. Orucun maddî te'sirâtı ile ruh ve vicdanda tabîî bir inkişâf husule gelir.

Sâim ezvâk-ı ma'neviye ile sermest-i huzûd, müstağrak-ı ilham olur. Oruc vücûda, hisse, ruha hakimiyeti tevlit ettiği kadar azmi, intizamı hayata da bir gaye takibine kâfi bir metaneti te'sîse kâfidir.

Sıyâma alışan bir müslüman metîn, azim-kâr, seciyyeli bir ruha, tabir-i diğerle hayatı kazanmak için lazım gelen evsâfa mâlik olur.

Aynı zamanda fezâil ve mekârim-i ahlâkiyeye mâlik,

civan-mert, dürüst, müşfik bir insandır. Ve bu kemâlde en büyük amel en sâdik mürebbî sıyâmdır.

İntizâm-ı ruh ve hayatı te'min eden oruc iktisâdiyâtın da müvellîdidir. Ruha olan te'sirâtı dolayısıyla isrâfâtı men etdirir. Ebnâ-yı nev'ine yardım etmek arzusuyla fazla çalışmaya sevk eder. Mesâi ise müvellid-i servettir. Ne cihetden muhâkeme edilirse edilsin oruc, insanın maddî ve manevî salâhını, mü'men en büyük bir nimettir. Hazreti Peygamber bir Hadîs-i Şerif'inde "sûmû tesihhû" yani "oruc tutunuz maddeten ve manen teshih-i hâl edersiniz" buyurmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet-i celîlede savm te'kid olunmakla ehemmiyeti ve menâfi-i emr ve işaret buyurulmuşdur. Şu halde bütün Müslümanların bu nimetin kadrini bilerek saâdet-i maddiye ve maneviyyenin te'miniyle beraber ind-i ilâhiyede nâil-i mesûbât olmaları için ferâiz-i sıyâma riâyat-kâr bulunmaları vazifeleri cümlesindedir.

Ferdî ve İctimâî Hayatda ORUCUN KIYMETİ 2¹

Hey'et-i ictimâiyeler, kendilerini terkib eden muhtelif mesâlik ve seviye ashâbının enmûzeci, kabiliyet ve seciye derecelerinin ma'kesidir. Bir hey'et-i ictimâiyenin eczâsından olan efrâdın müsbet veya menfî mâhiyetteki kıymetlerinin tefâzılı milletlerin hayat-ı hakîkiyedeki mevkîî irâe eder. Yani medeniyet herhangi bir milletin yalnız kuvvet ve siyaseti itibariyle değil, ictimâî sahalarda muayyen ve müsbet bir mevcûdiyete mâlik bulunmasıyla inkişâf edebilir ve ancak ictimâî ve maddî kıymetleri hem-âhenk olan milletlerdir ki terakki kâbiliyetini istihsal etmiş, kurtulmuş addolunabilir. Yoksa efrâdı mütekemmil olmayan hey'et-i ictimâiyeler için terakkî yolları daima bin türlü mevânî'le kapanmak isti'dâdındadır.

Bu neticeye nazaran cemiyet mefhumu mevzû-ı bahs olundukça eczâ-yı tabîiyyesinden olan hayat-ı ferdiye de kendiliğinden meydana çıkar.

İşte ibadetin, tekâlif-i şer'iyyenin hayatı dünyaya da tecellî eden en büyük te'sirâtı, efrâdın salâhı sûretiyle hey'et-i ictimâiyenin takviyesine müntehâ vesâit ve vesâili tamamıyla ihzâr ve ruhları terbiye, fazilet hislerini tenmiye suretiyle en kuvvetli, fakat en medenî hayatın te'minine ma'tuftur.

İbâdât tekâmül gayesinin husûlünde en mühim bir âmildir. Hikmet-i vaz'ına göre, şahsî, umûmî nukat-ı nazardan beşeriyetin muhtâc olduğu inkişâfâtı tehkiye eder.

Ferâiz-i ilâhiyeden salât, hacc, zekât nasıl terbiye-i ruhiyeyi, terbiye-i ictimâiyeyi, vahdet-i intizâmı, sunûf-ı ictimâiye arasında tesânüdü, refah ve saâdet vasıtalarını te'min ediyorsa oruc da bu esasları daha

1 Bu çeviri-yazı, Hasan Hikmet'in *Sebilürreşad*, Cilt:23, Aded: 597, 13 Ramazan 1342/17 Nisan 1340/17 Nisan 1924 tarihli nüshasının 391-392. sayfaları arasında yayımlanan makalesinden yapılmıştır, (AE).

ziyâde takviye eylemektedir. Kelimeteyn-i şehâdeteyni kavlen ve kalben irâde ile ahkâm-ı İslâmiyeye iman eden her ferdi iktitâfa başladığı na-mütenâhi füyûzât-ı ibâdât ve muâmelatın lâzım-ı gayr-ı müfârıkı olan tekâlif-i şeriyye öyle bir külldür ki, hakkiyle istifâde ve istifâza edilebilmesi her şeyden evvel saf ve metîn bir itikâda, samimi bir amele mütevakkıftır. Mevzû-ı bahsimiz olan orucun ferdi te'sirattan başka umûmî ve ictimâî vechelerdeki müsnet semerâtı, velûd neticeleri de mevcûtdur.

Oruc nasıl efrâdı bir salah ve kemâle sevk ederse, hey'et-i ictimâiyeyi de istifâza, rehâya doğru yükseltir.

1. Oruc sâyesinde hayat-ı ferdiyede bir intizam teessüs ettiği gibi bu ferdlere muhassalası olan cemiyet hayatında da bâriz bir nizâm ve ahenk husûle gelir, yeknesak bir manzara, bir vahdet irâe eder.

2. Sâim olanlar tabîî bir meylân ile ibâdât ve taâtı severler. Bunun için camiler dolar, bu ictimâlar – cemiyette sârî olan tenâkul hissîyatı dolayısıyla- herkesi istifâza, salâh-ı nefse, ibâdete teşvik eder, müteğâfillere hüsn-i misâl teşkil eyler.

3. Camilerdeki ictimâlar dolayısıyla vaaz ve nasihatlerle ferdi ve ictimâî hayatda tekemmülâtın lüzûm ve vücûbuna, şerâitine vukûf husûle gelir. Bilmeyenler bilmediklerini öğrenirler, bilenler de ruhânî bir zevkle tesânüd-i İslâmiyenin bu feyyâz misâllerinden mütelezziz olurlar. İmanlarını bir kat daha kuvvetlendirirler. Muhabbet-i diniye kalpleri birleştirir.

4. Oruc tutan her müslüman sadaka-i fitr vermeye mükellefdir. Fukara sınıfının iktidarına mühim bir medâr olan bu emr-i şer'î sınıf-ı ictimâiyeye arasında bir muhabbet husûle getirmekle beraber erbâb-ı serveti hayır ve hasenâta, fakîru'l- hâl olanları da bu emr-i şer'îyi yerine getirmek için çalışmağa, fakirden kurtulmağa sevk eder. Oruc tok, açın halinden anlar.

5. Ramazanı müteâkib bayram gelir. Bu bayram ne demektir? Efrâd ve cemiyetin maddî, manevî bir imtihân-ı kemâlden muzaffer çıkması demektir. Bu imtihânı muvaffakiyetle başaran milletler her müşkilâtı iktihâm edecek kabiliyeti haizdirler. Onun için sevinirler ki şerefe, kemale, yaşamağa layıktırlar. Bu müşkil imtihânı verebilecek insanlara ne mutlu!

İşte görülüyor ki oruc cemiyet hayatında bir tesânüd, bir murâkabe tevliid ediyor. Ruh-ı teşriî idrâk ve takdir edilerek düşünülürse orucun heyet-i ictimâiyeye için ne büyük ve rehâ-kâr bir kıymeti olduğu sâbit olur.

Lâkin bu sübût-ı netâyiciyle birlikde vücûd bulur. Esâsen herhangi bir şeyden istifâde etmek için evvel emirde onun hakikatine nüfûz etmek ve sonra o ruh dâhilinde hareket etmek lazım gelmez mi? Mesela sağmal bir koyun alınır. Bu hayvancağz birçok ihtiyâcâtımızın te'minine vâsıtaadır. İstihâl ancak istifâde etmek için olan onun kıymetini anlamak yani muhâfazasına i'tinâ etmek, sonra da ondan süt, yün ilh... istihâl etmenin usûllerini bilmek lâzım gelir. Aksi takdirde hiçbir şey elde edilemez. Oruc da ibâdât-ı sâire de böyledir. Orucun fâidesi, feyzi, maddî ve manevî te'sirât-ı hasenesi yalnız kıymetini ve ondan istifâde etmesini bilenler içindir.

Şehr-i Ramazan kemâl ayıdır, zühd ve takvâ ayıdır, huzûr ve sükûn, murâkabe ve istidlâl ayıdır.

Bütün bu âli esasları düşünürken bir de şehrimizin Ramazan gecelerindeki hayatını göz önüne getirelim. Dünyada hiçbir mefhûmun bundan daha bâriz bir tezâdına tesâdüf mümkün olamaz.

Eyyâm-ı âdiyede daha sâkin olan hayat birden bire karışır. Her köşede bir sinema, bir tiyatro, bir lehv ve le'ib ... Manâsız bir kalabalık, aile sahibi kimseler için geçilemeyecek bir rezâil. Karşılıklı harf-endâzlıklar, sarkıntılıklar, ma'suka-ı inzârın câ-be-câ eşkâli, hepsi hepsi bir muhassala-i hevesât şeklinde toplanır, bu kudsi ve mübârek geceleri intihâb eder.

Müslüman nâmını taşıyan vicdân sahipleri bilmelidirler ki mukaddes mefhûmlara hürmet lâzımdır. Gayr-ı Müslimlerin de bir karnaval mevsimi vardır. Fakat bu gece kendilerince mukaddes addolunan zamanlara tesâdüf etmez. Bu hali gören İslâm dinini ta'mik eden Garblı herhangi bir mütefekkir acaba hakkımızda nasıl düşünür. O zât acaba "Müslümanlıkta oruc namı verilen bir ibadet var. Bununla ruhî, maddî bir salâha düstür olunacaktır. Herkes biraz daha fazilete yakın, biraz daha riyâdan, ihtirasdan uzak bulunacak, ruh ve vücûd biraz huzûra, biraz istirâhata imkân bulacaktır. Bu sayede ruhî ve ictimâî ahenksizlikler, pürüzler düzelecek, yani bir sa'yin müstekarr hedeflerine doğru emniyet ve ümidle gidilmeğe başlanacak. Halbuki bütün bunlar unutulur, maddî yorgunluklar içinde ruhî, ahlâkî bütün maksatlar kaybolur. Neden muhterem şeyler bu kadar ihmâl edilir? Acaba bu millet tereddide mi uğramış?" dese ne cevap vereceğiz. Vâkıa böyle bir suale cevap vermek mecbûriyetini kendimizde görmeyebiliriz. Fakat vicdânlarımıza karşıda aynı şeyi söyleyebilir miyiz? ... Hiç zannetmiyorum.

Sözlük

câ-be-câ:	yer yer.
em'â:	bağırsaklar.
harf-endâz:	laf atma, sataşma.
istifâ:	seçme.
ihşâs:	üstü kapalı anlatma, duyurma.
iktihâm:	göğüs germe, karşı gelme.
iktitâf:	toplama, devşirme.
imtisâs:	emme, soğurma.
irâe:	gösterme.
istifâza:	feyizlenme.
kuyût:	kayıtlar.
lâzım-ı gayr-ı müfârık:	olmazsa olmaz.
menbâ-ı istifâ:	temizlenme kaynağı.
nevâhi:	nehiyeler.
rehâ-kâr:	kurtarıcı.
semerât:	meyveler, faydalar.
ta'mik:	derinleştirme.
tehiyye:	selam verme.
tekâlif:	teklifler.
tenmiye:	büyütme.
vâreste:	serbest, kurtulmuş.
velûd:	verimli, üretken.
vikâye:	koruma.
zindegi:	zindelik, dirilik.

KAVRAMSAL VE PRATİK BOYUTLARIYLA SİVİL DİN*

Mücahit AYDEMİR¹

Sivil din kavramı; geçmişi uzak devirlere kadar giden bir olgudur. Bu anlamda sivil din'in ilk prototiplerini Antik Çağlara, Yunan Site devletlerine ve onların yerel tanrılarına kadar götürmek mümkündür. Aynı zamanda sivil din; Platon'un 'sivil teolojisinde', Romalılarda görülen İmparator'un kendisini bir ibadet nesnesi haline getiren devlet kültüründe görülebildiği belirtilir.² Ancak sivil din kavramı, modern anlamda ilk defa Jean Jacques Rousseau tarafından "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde kullanılmış ve kuramsallaştırılmıştır. Ayrıca, kavramın günümüz Amerikan hayatındaki dini görünümüyle kuramsallaştırılması, Robert Bellah tarafından olmuştur.

Jean Jacques Rousseau; 18.yüzyıl'da yaşamış bir filozoftur. Fransız İhtilali'nin öncesini ve sonrasını yaşamış, o devirlerde Fransa'nın ve Batı'nın içinde bulunduğu buhranları, zihniyet farklılıklarını ve değişim süreçlerini anlamaya çalışmış fikirleriyle Fransız İhtilali'ni büyük ölçüde etkilemiştir. "Toplum Sözleşmesi"³ de böyle bir eserdir. 1762 yılında kaleme alınan bu eserde Rousseau; bir sosyal ve siyasal sistemin kuruluş aşamasında en iyi yöntemin belli bir sözleşme etrafında kurulması olduğunu belirtir. Eserde, insanların toplum halinde yaşamadan önce; 'doğal hâl/ doğal durum' denilen bir şekilde yaşadıklarını ve aralarında sürekli ilişkileri düzenleyen herhangi bir düzen olmadığı belirtilir. Kaynak paylaşımı ve üretimle birlikte 'toplumsal yapılar' kurulmuş ve ardından da 'devlet mekanizması' zorunlu olarak kurulmuştur. Önce toplum ardından devlet kurulmuştur ve bu nokta da Rousseau'ya göre; devletin toplumsal ilişkileri düzenlemede kullandığı 'doğal hukuk normları' yetersizdir. Çünkü toplum bir doğal hâl üzerine değil, paylaşım üzerine kurulmuştur. Bu anlamda Rousseau'ya göre; yönetenler ile yöneticiler arasında eşitlik, özgürlük, hoşgörü ve sorumluluk temeline dayanan bir "Toplum Sözleşmesi" kurulduğu takdirde, doğal hukuk normlarının yetersizliğinin önüne geçilebilecek, yöneten ile yönetilen aynı payda

1 Mücahit Aydemir, Süleyman Demirel Ün., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Din Sosyolojisi B.D. Yük. Lisans Öğr.

2 Özer Toksoy, "Batı Toplumlarında Sivil Dinin Oluşmasına Zemin Hazırlayan Siyasi ve Dini Gelişmeler", Sivil Din'in Sosyolojik Evreni, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2011, içinde s.9-25.

3 Jean Jacques Rousseau, Toplum Sözleşmesi, Açık Yayıncılık, Emel Matbaası, Çev.: Alpagut Erenulu, Ankara,1996.

altında buluşabilecektir. Bu noktada Rousseau Toplum Sözleşmesi için şöyle der : 'Her birimiz, kendimizi ve tüm gücümüzü hep birlikte genel iradenin yüce yönetimine veriyor o büyük gövde olarak her organı bütünü bölünmez bir parçası olarak kabul ediyoruz.'⁴

Rousseau geleneksel dinleri de incelemiş, mevcut sıkıntılara çözüm bulup bulamayacaklarını araştırmıştır. Bu yorumlardan sonra Rousseau bir dinler tipolojisi geliştirmiş ve dört tip din olduğunu öne sürmüştür. Bunlar:

1. Yurttaş Dini
2. İnsan Dini
3. Papaz Dini
4. Sivil Din

Yurttaş Dini; antik çağ inancına karşılık gelen, devlete hizmet etmenin aynı zamanda Tanrı'ya hizmet etme ve onun rızasını kazanma olarak görüldüğü din tipidir. Yurttaş dini, antik çağlardaki pagan inancıyla birlikte değerlendirildiğinde Rousseau'ya göre; dogma ve batıl inançlarla, yalanlarla dolu bir dindir. İnsan Dini; ise İlk Dönem İncil Hıristiyanlığına denk gelmektedir ve Rousseau bu tip dini siyasetten yüz çevirmesi ve sadece birey merkezli bir karanlığa itme sebebiyle eleştirmiş, aynı zamanda bu ilk dönem İncil Hıristiyanlığının, "kardeşlik öğretisi"ni takdir etmiş ve değerli bulmuştur.⁵ Papaz Dini ise; Roma tipi Katolikliğe denk düşmektedir. Rousseau'ya göre bu tip din insanı, anti sosyal alana doğru itmektedir ve toplum hayatında bir ikilik doğurmaktadır. Rousseau; Roma'da ve diğer 'Papaz Dinleri'nde görülen çift başlılık uygulamalarını da Papaz dini'nin özellikleri ile bağdaştırır. Rousseau'ya göre bu tip bir durumda insanlar, hem dine hem vatandaşlığa aynı anda inanamaz.

McClay'e göre Rousseau; "yönetimlerin meşruiyetini sağlama bağlamak, yurttaşların devlete bağlılığını kuvvetlendirmek, ulusun genel iyiliği için kişisel fedakârlıklar yapmaya özendirme açısından, dini duyguların tarihsel önemini kavramıştı."⁶ Ancak Rousseau'ya göre Hıristiyanlık vatandaşlara görevlerini sevdirmede ve onlara yurttaşlık bilinci sağlamada yetersiz kalmıştır. Ki bu noktadaki eleştirileri yukarıda bahsedilen üç adet geleneksel din tipinde vardır.

4 Rousseau, s. 46.

5 Rousseau, s. 196-203.

(*) Katkı ve eleştirilerinden dolayı hocam Doç. Dr. Adem EFE'ye teşekkür ederim.

Rousseau'ya göre yönetilenlere, sorumluluk ve görevlerini sevdirecek onları devlete bağlayacak bir din gerekmektedir bu da "Sivil Din"⁶ olacaktır. Dolayısıyla Rousseau'ya göre, toplumda sivil dinin ilkeleri yerleştirildiği zaman, yönetilenler ifa etmeleri gereken görevleri ve sorumluluk görev aşkı içerisinde yerine getirecek, devlete ve topluma sadakati birincil konumda sayacaklardır.⁷

Bu bağlamda Rousseau'ya göre sivil din, ortak bir ulus amacı etrafında birleştirilmiş, herhangi bir kilise ve dini ekolle bağlı olmayan, ulusu ve ulusal değerlerin kutsallığını öngören ve bu haliyle de devlet mekanizmasına yardımcı olan din'dir. McClay, Rousseau'nun teorisine göre sivil dinin, " tam olarak dinsel dogmalar anlamında değil de, öznesi yönetici tarafından belirlenecek, insanoğlunun iyiyet bir yurttaşyada sadık bir kul olabilmesini sağlayan sosyal duyarlılıklar"⁸ üzerine kurulu olduğunu belirtir. Rousseau'ya göre sivil dinin, geleneksel dinin dogmalarından arındırılmış olmasının yanında az sayıda ve basit dogmalarının da olması gerekir. Bellah'ın belirttiğine göre; Rousseau sivil din'de, "Tanrı'nın varlığına inanmak, ahirete inanmak, iyiliklerin ödüllendirileceğine ve kötülüklerin cezalandırılacağına inanmak" gibi halktan insanların inanması gereken pozitif dogmaların olması gerektiğini ifade etmiştir.⁹

Sivil dinde diğer dinlere ve dinsel inançlara karşı, 'hoşgörü'ye önemli bir yer verilir. Rousseau, bu bağlamda şöyle der; 'hoşgörüsüzlüğe bizim kitabımızda yer yok!'.¹⁰ Rousseau'ya göre bireylerin kültürel ve etnik bağlılıkları devlet mekanizması açısından önemli değildir. Ancak devlet, bireyi sivil din'in öğretilerini kabul etmek için zorlayabilir ve kabul etmeyenleri yurtdışına çıkarabilir. Devletin bu tavrı onların dinsiz oldukları için değil, devlet ve millet hesabına hiçbir yararları olmadıkları içindir. Ve birey, sivil din'in bu öğretilerini kabul ettikten sonra, onları hiçe sayarsa; Rousseau'ya göre idam edilmelidir. Çünkü o suçların en büyüğünü işlemiş, kanunlara karşı yalan söylemiştir.¹¹ Rousseau'ya göre sadece kendilerini düşünen bireylerden, her koşulda ulusunu düşünen ve devlet mekanizmasına bağlı bireyler yetiştirmek zorlu bir süreçtir ve bu sürecin aslında "kamusal eğitim projesinin" bir parçası olduğu ifade edilir.¹²

Amerikan tarihçi ve entelektüel Wilfred McClay'ın belirttiği üzere; ne Rousseau'nun yaşadığı dönemde ne daha sonraları, 'sivil din' teorisi; dini yapıların

temsilcileri tarafından kabul görmemiştir. McClay bunun oldukça anlaşılabilir bir tepki olduğunu belirtirken bu tepkilerden en sertini Amerikalı W. Herberg verdiğini belirtir. McClay, Herberg'in klasikleşen 'Protestan-Katolik-Yahudi' adlı eserinde Rousseau'nun bahsettiği sivil dini, "toplumun ve kültürün kutsanması ve din'in sahip olduğu tüm ulvîliği yok etme olarak" gördüğünü ve bu haliyle, devlet kültürünü ve toplumu hiçbir yargılamaya tabi tutmaksızın muteber kıldığı için, Rousseau'nun "iflah olmaz bir putperestlik içinde" olduğunu ifade ettiğini belirtir.¹³ Ancak bunlara rağmen, sivil din'in savunucuları da vardır. Modern Amerika'da görülen din olgusunu, Rousseau'nun sivil din kavramıyla birleştirip, bu olguyu Amerika'nın sosyolojik yapısıyla yeniden kuramsallaştıran Bellah gibi.

Robert Bellah, 1927'de ABD'de doğmuş (Temmuz 2013'de ölmüş) bir din sosyoloğudur. Meşhur yapısal işlevselci sosyolog Talcott Parsons'un öğrencisidir ve doktorasını onun danışmanlığında yapmıştır.¹⁴ Bellah'ın din sosyolojisi görüşü, tekâmülcü/evrimci niteliktedir. Weberyen bir yaklaşıma sahip olan Bellah; insanlığın tüm dinleri incelendiği takdirde, toplumsal şartlar altında din ve dindarlık tiplerinin de evrimleştiğini öne sürer. Bellah'a göre; insanlık tarihine evrimsel perspektifle bakıldığında beş dini aşama görülür.

1. İlkel Din
2. Arkaik Din
3. Tarihi Din
4. İlk Modern Din
5. Modern Din¹⁵

Bellah; dini gelişim aşamalarını analiz ederken evrimci nazariyeler üreten birçok sosyoloğun tersine, bu aşamalar konusunda determinist (gerekirci) değildir. Bu aşamalar her din ve her koşulda geçirecektir diye bir öngörüsü yoktur. Zaten dini gelişim aşamalarını bu türden tekâmülcü bir nazariye ile anlamaya çalışmanın oldukça riskli bir iş olduğunu ve bu beş tipin, dini gelişim aşamalarını anlamaya yönelik birer formülasyondan ibaret olduğunu belirtir.¹⁶

Bellah Aydınlanma döneminde başlayan bilimsel gelişmeler ile ters orantılı olarak din'in nüfuz alanının daralacağına yönelik "sekülerleşme" teorilerine karşı çıkar. Bellah bu öngörülere "modernizmin efsanesi" der ve tam tersine 'sosyal bilimlerin dini bir doğası olduğunu iddia eder. Aydınlanma döneminden itibaren doğa bilimlerinin; dinin varlık âlemi ile alakalı öğretilerine karşı meydan okumasının yanında sosyal bilimlerin de din'i tenkit eden daha ciddi bir

6 Jean Jaccques Rousseau, "The Civil Religion" , The Social Contract, Penguin Groups Yay., Londra 1968, içinde s.176-187.

7 Rousseau (1996), s.200

8 McClay, s. 4.

9 Özgüç Orhan, "Jean Jacques Rousseau'da Sivil Din Kavramı", Ankara Üni. SBF Dergisi, Cilt:68, No: 3, 2013, s.14.

10 Rousseau (1996), s. 205.

11 Rousseau (1996), s. 205.

12 Orhan, s. 22.

13 McClay, s. 5.

14 Wikipedia, Robert Bellah, Maddesi, Link: www.wikipedia.org/wiki/Robert_N._Bellah ET: 16.03.2014

15 Ünver Günay, Din Sosyolojisi, İnsan Yay., 10.Baskı, İstanbul 2011, s. 383.

16 Günay, s. 387.

rakip olarak ortaya çıktığını belirten Bellah; böylesi bir durumun sonucunda “ilahiyatçıların yıllarca hiç olmadığı kadar savunma konumunda kalmak zorunda” kaldıklarını belirtir. Ancak Bellah modern sosyal bilimin; sürekli, dini ve inancı bir cehalet, toplumun alt kesimlerinin “bedbaht talihlerini kabul etmeleri için çıkarılmış, kasıtlı bir yalan” olarak algımlarken, ilginç bir şekilde, aynı zamanda, “Aydınlanma Düşüncesinin, dramatik boşluklarını” ortaya çıkardığını belirtir. Bellah buna örnek olarak; Freud’un ‘bilinçaltı’, Durkheim’in ‘ortak coşku’ (kolektif şuur) ve Max Weber’in ‘karizma’ kavramlarını verir.

Bu anlamda Bellah; Freud’un bilinçaltını keşfini ve ardından psikanaliz yöntemini modern sosyal bilimlere yapılan en büyük katkılardan biri olarak anmasına rağmen Freud’un; “bilinçli benliğin ötesinde akli olmayan, büyük kuvvelerin olduğunu” ortaya çıkarmasına dikkat çeker. Bu noktadan sonra Bellah; Freud’un hayatı boyunca sürekli farklı formüller ve uygulamalar denemesine rağmen hiçbir zaman ‘insanın derinliğini tam anlamıyla keşfettiğini’ iddia edemediğini ifade eder. Dolayısıyla, Bellah’a göre; Aydınlanma düşüncesi rasyonel ve hesaplanabilirlik gibi argümanlarla dine ve doğaya meydan okumasına rağmen, Freud’un “bilinçli benliğin ötesinde akli olmayan kuvvelerin olduğunu” keşfetmesi, Aydınlanma düşüncesinin boşluklarından birini dramatik bir şekilde ortaya çıkarmasıdır. Bu anlamda Bellah, S.Freud için; “Aydınlanma’nın mezar kazıcısı” der. Bellah, aynı şekilde Durkheim’da toplumun temel yapısına yerleştirdiği “ortak coşku” kavramının insanların zihninde nasıl var olduğunu açıklamadığını ve hatta bu kavramın zaman zaman “sosyal bilinçaltı” diye de anıldığını belirtir. Son olarak Bellah; “karizma” tezinin bugün popülerite olarak kullanılmasına rağmen, Weber’in onu eski dini yaşayışlardan esinlenerek, “ilahi bir kabiliyet ve inayeti işaret eden olağanüstü bir özellik” şeklinde kuramsallaştırdığını belirtir.

Dolayısıyla bu örneklerden sonra; Bellah’ın ulaştığı sonuç; “modern sosyal bilimin dine inanmayan üç büyük dehası”nın geleneksel olarak dinin gerçekliğine inanmamalarına rağmen hepsinin de, insandaki “dini bilincin” gücünü keşfettikleri yönündedir. Bellah’a göre; ‘Batı düşüncesi’ din’in “muhatap alınması gereken bir yönünün bulunduğu” gerçeğini unutmuş ve dramatik bir şekilde bu yön, modern sosyal bilimin en büyük dehalarının çalışmalarında ortaya çıkmıştır.¹⁷

Bellah’ın Din Sosyolojisi literatürüne en büyük katkısı kuşkusuz ‘sivil din’ teorisidir. 1980 yılında kaleme aldığı, “Varieties of Civil Religion” adlı eserinde, Amerika’da bulunan sivil din’in özelliklerini

17 Robert Bellah, “Din ile Sosyal Bilim Arasında”, Sekülerizm Sorgulanıyor, Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul 2002, içinde s. 167.

belirtir. Bellah’ın sivil dini; “ulusu daha üst hükümlerin (Tanrı’nın) altında durmaya çağıran farkındalık ve kendi ciddiyet ve bütünlüğüne sahip olan bir din” olarak tanımladığı aktarılır.¹⁸

Bu anlamda Bellah’ın bahsettiği ve örneklendirdiği sivil din modern Amerika’nın dini’dir. Amerika Birleşik Devletleri’nin toplumsal yapısına kabaca bakıldığında dünyada bulunan birçok farklı etnik grubu, din, dini inanç ve cemaatleri barındırdığı gözlemlenir. Bütün bu kozmopolit yapıya ve sosyal farklılıklara rağmen Amerika Birleşik Devletleri’nin yurttaşlarına çoğunlukla aynı ulusal bilinci aşılayabildiği ve bunu da toplumsal yapı içinde birleştiriciliği ve bağlantıyı sağlayan bir takım ulusal semboller, mitler, ritüeller aracılığıyla gerçekleştirdiği ifade edilir.

Bu noktada bizce değinilmesi gereken bir diğer kavram, “mythomoteur” kavramıdır. Etnik Sosyolojinin yetkin isimlerinden Anthony Smith, “Ulusların Etnik Kökeni” adlı eserinde,¹⁹ milletlerin ve etnisitelerin bütünleşmesinin bir takım “mit-semboller bileşimi” aracılığıyla olduğunu belirtir. Smith bu ‘mit-semboller’ birleşimine ‘mythomoteur’ der. Bu anlamda Smith’e göre, bir mythomoteur topluluğun deneyimlerine “anlam verir” ve onun “özünü tanımlar” ve kolaylıkla bütünleşmesini sağlar.²⁰ Bu noktada; Smith’in “mythomoteur” kavramında bahsettiği bu mit ve sembol birleşimleri ile sivil din ve onun sembolleri arasında bir bağlantı kurulabilir.

Bellah Amerika’da görülen dini olgunun; kurumsal olmayan, mezhepler ve dinler üstü, belli bir kutsal metinden bağımsız ve Amerikalı insanlara karşı sevgi dolu bir Tanrı’nın olduğu inancına dayanan sosyolojik boyutunu ‘sivil din’ olarak kavramsallaştırır ve bu sivil din olgusunun çok az insan tarafından fark edilebildiğini ifade eder.²¹ Toksoy sivil din’i; “Amerikan ulusunun, kendi tarihi tecrübe, kültür ve birikimlerinin meydana getirdiği, seküler bir nitelik taşıyan, kendine özgü sembol ve kutsalları olan, geleneksel dinden ayrılmış ama kendini tamamen soyutlamamış, Amerikan insanının ulusal birlik ve bütünlüğüne, politik menfaatlerine ve milli duygularına katkı sağlayan ve referanslarda bulunan, toplumsal ortak bir bilinç ve aşkınlık sağlayan değerler bütününe kapsayan inanç sistemi”²² şeklinde tanımlar.

Sosyolog R. Bellah ise Amerikan Sivil Din’inin toplum içindeki ortak bilinç inşa ettiğini ve bu yolla toplumsal bütünleşmeyi sağladığını iddia eder.

18 Akt.Toksoy, s. 31.

19 Anthony D. Smith, Ulusların Etnik Kökeni, Dost Kitabevi, Ankara 2002.

20

21 Recep Şentürk, Yeni Din Sosyolojileri, Gelenek Yay., İstanbul 2004, s.90.

22 Toksoy, s. 59.

Bu anlamda; din'in bütünlleştirici ve toplumsal dayanışmayı sağlayıcı işlevi, aslında Durkheim'dan beri görülen önemi anlaşılan bir işlemdir. Nitekim Durkheim, her ne kadar dinin öz'ünün sosyal menşeli olduğunu ve bu bağlamda insanlar tarafından üretildiğini öne sürse de; toplumun kolektif tasavvurlarının temelini dini inançların oluşturduğunu ve bu nokta da toplumsal düzen ve kolektif şuur için din'in vazgeçilmez önemi olduğunu ifade etmişti.²³

Ayrıca Bellah, sivil din'in hiçbir zaman papaz sınıfına ya da dindar kesimlere karşı olan antiklerikal karakterler taşımadığını ve saldırganca seküler olmadığını belirtir. Ona göre; tam tersine sivil din geleneksel dindarlığın Amerikan görüşüyle çatışmadığı yerleri seçici bir şekilde ödünç almıştır. Bu anlamda sivil din'in kiliseyle hiçbir mücadele yapmaksızın Amerika'nın ulusal dayanışmasını sağlayacak sembolleri oluşturabileceğini ve ulusal başarılar ulaşmak için yurttaşlardaki kişisel motivasyonu seferber edebileceğini belirtir.²⁴

Durkheim'in önemini belirttiği ve bu doğrultuda Bellah ve Rousseau'nun kuramsallaştırdığı sivil, modern toplumlarda devlet mekanizmasına oldukça faydalar sağlayacak işlevler görebilmiştir. Bu noktada Toksoy, politik bir araç olarak kullanılabilir sivil dinin dört temel işlevi olduğunu belirtir:

1. Ulusal birlik-bütünlüğü sağlamak ve bu yolda teşvik etmek
2. Sosyal ve siyasal düzeni sağlayıp, istikrarın devamını sağlamak
3. Belirlenen spesifik bir düzeni meşrulaştırmak
4. Toplumsal ahlakı oluşturmak²⁵

Bellah'ın sivil din analizinde; John F. Kennedy'nin başkanlık görevine başlarken yaptığı konuşma önemli bir yer tutar. McClay'in belirttiğine göre; Tanrı'nın iradesini yerine getirme yükümlülüğü ve Amerikan ulusu bağdaştırmalarını Bellah, bütün bir ulusa daha yüksek bir standardı garanti etme olarak yorumlamış ve sivil dinin de toplumsal alanda hızla yayılmasını ve benimsenmesini buna bağlamıştır.²⁶

Bellah ve diğerlerine göre; bu dini anlayışın ve kurumsallaşan bu inanç sisteminin dayanağı, Amerikan Püritenizm'inden kaynaklanan Amerika'nın 'Yeni İsrail' olduğu inancı olduğu ifade edilir. Amerika Birleşik Devletleri'nin diğer uluslardan farklı olarak Tanrı tarafından görevlendirildiğine eşitlik ve özgürlüğü dünyaya hâkim kılacak ulus olarak seçildiklerine inanılır ki 'Kurtarıcı Ulus' (Redeemer Nation) kavramı da bu olguyu açıklar niteliktedir. Öyle ki; McClay, Amerika'nın Tanrı tarafından görevlendirilmiş ulus olduğunun, sivil din'in neredeyse her mitinde karşılaşılan bir

23 Günay, s.156-157.

24 Bellah (1967), s.1-21.

25 Toksoy, s. 33.

26 McClay, s. 5.

olgu olduğunu belirtir. McClay'e göre; "bu olguyu hiç kimse İspanyol-Amerikan Savaşı sonrasında A.B.D. Senatosu'na 'Tanrı bizleri bundan böyle dünyanın yeniden yaratılmasında öncülük edecek Seçilmiş İnsanları olarak belirledi' diyen İndiana'lı Senatör Albert J. Beveridge kadar net bir şekilde ifade etmemiştir".²⁷ Amerika'daki sivil din'in tek bağlayıcı kaynağı bu değildir. Bu noktada, Amerikan Sivil Din'in diğer göstergelerini McClay şu şekilde ifade eder:

"Amerikan sivil dininin de Mayflower Sözleşmesi, Bağımsızlık Bildirisi, A.B.D. Anayasası, Haklar Beyannamesi, Gettysburg Söylevi ve Bağlılık Yemini gibi kutsal kabul ettiği yazıları vardır. George Washington'ın ordularının Valley Forge'da çektiği ıstıraptan, Amiral Jeremiah Denton'un Hanoi'de gösterdiği zorlu kahramanlık anılarına kadar uzanan, büyük mücadele öyküleri vardır.4 Temmuz, Gaziler Günü, Anma Günü, Şükran Günü ve Martin Luther King'i Anma Günü gibi özel merasim ve anma etkinlikleri vardır. Lincoln Anıtı, Ulusal Gezi Alanı (National Mall), Capitol, Beyaz Saray, Arlington Ulusal Mezarlığı, İç Savaş Muharebe Alanları gibi mabetleri ve mukaddes mekânları, ayrıca Grand Canyon gibi muhteşem doğa harikaları vardır.

En önemlisi ulusal bayrağı olmak üzere, kutsal objeleri vardır. Dış Savaş Gazileri, Amerikan Lejyonu, Amerikan İhtilali'nin Kız Evlatları ve izcilik gibi kurumları bulunur. Ve başta askeri kahramanları ile başkanları olmak üzere, önemli aktörleri vardır. Amerikan sivil dini'nin belirgin izlerine, söylevlerde, kamusal belgelerde ve yurtsever şarkılarda sık sık rastlanan ve İncil'den alıntı olan imgelerde, Tanrı'ya ve Takdir-i İlahi'ye yapılan atıflarda rastlanır. Tüm paralarının üzerinde yazılı olan "Tanrı'ya İnanıyoruz" (In God We Trust) vecizesinde Tanrı'nın adının geçmesi de bunun bir örneğidir."²⁸

Bunların yanı sıra; Amerika'da başkanlığa seçilenlerin 'Tanrı huzurunda yemin etmesi' de bunlara örnektir. Bu noktada Bellah: "Bu dinde (sivil dinde) devlet başkanının yemin töreni oldukça önemli bir ayin olayıdır. Yaptığı diğer birçok şey arasında bu olay aynı zamanda en yüksek siyasi otoritenin dinen meşruiyet kazanmasını sağlar" der.²⁹ Dolayısıyla, Amerika'da başkanların yemin töreninin Amerikan sivil dininde, dini bir ritüel/ayin olduğu ve yapacağı tüm eylemlere bu ayin temelinde meşruiyet sağladığı görülür.

Amerikan Sivil Dini'nin bir diğer sembolü ise Amerikan Bayrağı'dır. Bu noktada Toksoy, Amerikan Bayrağı'nın, Amerikan yurttaşları için, Hıristiyanlıkta bulunan 'Haç'ın yerini aldığını ve bu noktada Amerikan Bayrağı'nın, saygı ve hürmetle ele alınması gereken,

27 McClay, s. 6.

28 McClay, s. 6.

29 Akt: Şentürk, s. 90.

kutsal bir sembol haline geldiğini aktarır.³⁰ Ayrıca birçok durumda da, Amerikan Bayrağı ile Din'in mottoları iç içe geçirilmiştir. Toksoy, sivil din'in görünümüne Amerikan Yargı Sistemi'nde de karşılaşılabildiğini belirtir. Yazar; anayasaya kutsallık atfedildiğini, Amerikan Yüksek mahkemesinin dokuz daimi üyesinin , "9 Yüksek Papaz" olarak adlandırıldığını ve Bellah'a göre; ABD'de ki hiçbir kilisenin Yüksek Mahkemeye duyulan saygı genişliğine sahip olmadığını belirtir.³¹

Dolayısıyla, Amerika'da yargıya ve yargı mensuplarına yönelik dini atıfların; yargı özelinde devlete itaati sadece bir vatandaşlık görevi olarak değil, dini bir yükümlülük olarak görülmesini de gerektirir. Ve bu durum da, sivil din'in yukarıda belirtilen toplumsal amaçlarına uygundur.

11 Eylül'de Manhattan'da İkiz Kulelere gerçekleştirilen saldırı sonrası, 11 Eylül'ün mitleri Amerikan Sivil Din'inin parçaları haline geldiği görülür. Wilfred McClay 11 Eylül saldırıları sonrası sivil din'i yorumlarken şu ifadeleri kullanıyor:

"Milyonlarca Amerikalı, güven, teselli ve güç arayışı içinde ve bu akıl dışı olay karşısında duydukları keder ve şaşkınlığı paylaşarak kendilerini avutabilecek bir anlam bulabilme umuduyla, akın akın kiliselere gitti. Kiliselerin içinde ve dışında, pencerelerde ve etiketlerde aniden Amerikan bayrakları beliriverdi. "God Bless America" (Tanrı Amerika'yı Kutsasın) ve benzeri, Amerika'yı öven, vatanseverlik ifade ederken Tanrı'nın inayetini rica eden şarkılar adeta havada uçuşuyordu. Bu noktadan yola çıkarak 11 Eylül saldırılarının, bir süreliğine de olsa, "Amerikan sivil dini'ni" yeniden canlandırdığı söylenebilir."³² McClay; 11 Eylül saldırılarının sivil dini ve onun mitlerini yeniden canlandırdığı görüşündedir. Ancak bu görüşe katılmayanlar da vardır. Robertson'a göre; 11 Eylül saldırıları veya İspanya ve İngiltere'deki bombalı saldırılar sonucunda, "ötekilerin" ya da "yabancıların" korkusu kurumsallaşmıştır. Robertson; bu şekilde birden fazla ulusal bağlılığın olduğu ve kültürel çeşitliliğin karmaşık bir hal aldığı bir durumda "uygulanabilir bir sivil din yaratmanın en yumuşak ifadeyle zor olduğunu" belirtir.³³

Ancak McClay ve diğerlerine göre; 11 Eylül saldırıları sonucu oluşturulan semboller, Amerikan Sivil Dini'ne yeni kaynaklar sağlamıştır. Aynı zamanda, bu semboller 11 Eylül'den sonra eski başkan Bush'un 'özgürlük götürme' söylemiyle hayatı bulan dış politikasını da meşru kılmıştır. Nitekim bunu; başından

30 Toksoy, s. 32.

31 Toksoy, s. 110.

32 McClay, a.g.e, s.2.

33 Roland Robertson, "Küreselleşme Teokratikleşme ve Siyasallaşmış Sivil Din", Din Sosyolojisi Yaşadığımız Dünya, Peter B. Clarke, Çev.: İhsan Çapçioğlu, İmge Kitabevi, Ankara 2012, içinde s.255.

itibaren Rousseau'da, Bellah'da belirtmiştir. Onlara göre sivil din; halktan gelen ama tamamıyla politika ve devlete hizmet eden din'dir ve aslında onun en büyük işlevi de budur.

Bu doğrultuda 11 Eylül saldırıları sonucu oluşan Sivil Din'in yeni görünümü hem Amerikan toplumu içinde birleşme ve bütünleşme sağladığı, hem de Amerikan Püritenizmi'nin beslediği 'Kurtarıcı Ulus' (Redeemer Nation) idealini yeniden gündeme getirdiği belirtilir. Bu noktada 11 Eylül saldırılarının; Afganistan, Irak gibi müdahalelere de meşruiyet teşkil ettiği ve yöneticilerin bu olgudan oldukça fayda sağladığı sosyal bilimciler tarafından ifade edilir. Bu durumu analiz ederken Laçiner, şu ifadeleri kullanıyor:

"Din Amerikan liderliğine önemli bir güç vermektedir. Özgür dünya-terör karşıtlığı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Buradaki terör, tıpkı Sovyet Bloku örneğinde olduğu gibi dinsel referanslarla 'şeytani' (evil) kötülükleri sembolize etmektedir. Bu çerçevede denebilir ki yeni Amerikan ideolojisi 11 Eylül saldırısına tepkisel bir cevap olmaktan çok bilinçli bir tercihtir. 11 Eylül saldırıları bu ideolojinin çok ihtiyaç duydukları bir dönemde ortaya çıkmıştır ve sonuna kadar istismar edilmiştir."³⁴

Sivil Dinlere, dünyanın farklı ülkelerinde farklı şekillerde karşılaşılabılır. Araştırmacılar tarafından, daha çok seküler milliyetçilik tarzında olan ve Sovyetler Birliği'nde görülen toplumsal sivil din' türünden, kral merkezli olan ve kralın hem dünyevi hem de dini karakterinin olduğu Japonya tarzı 'arkaik sivil dinlere kadar geniş bir yelpaze ortaya konulmuştur.³⁵

Bunlar toplumların dini özelliklerinin ve geçirdikleri toplumsal değişim süreçlerinin bir ürünüdür ve her toplumunkendine özgü dinamikleriyle değerlendirilmesi gerekir. Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde, sosyal bilimsel literatürde Türkiye için, doğrudan Amerika örneğinde görüldüğü üzere kurumsallaşmış bir sivil din analizi bulunmamaktadır. Aynı şekilde Bellah'ın kurumsallaştırdığı üzere, geleneksel dinden bağımsız, münhasır ritüel ve kutsalları olan bir sivil din olgusuna Türkiye'de rastlanmaz. Ancak Türkiye'de din – devlet ilişkilerinde zaman zaman güdülen farklı politikaların amaçları ile Amerika'da görülen sivil dinin politik bir araç olarak kullanılmasının amaçları ile benzerlik gösterdiği belirtilebilir. Bu bağlamda, Aktay'a göre; Türkiye Cumhuriyeti kuruluş aşamasında, bir 'sekülerizm' projesini benimsemiştir. Ancak yine de bu proje dini tamamen göz ardı edip, toplumsal alandan

34 Sedat Laçiner, "Amerika ve İngiltere'de 11 Eylül Saldırıları Sonrası Din-Siyaset İlişkisi", Uluslar arası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt: 1, No: 1, 2005, s.12.

35 Toksoy, s.114-115.

dişlamamıştır. Yazara göre bunun iki nedeni vardır:

1. "Laik toplum kurma adına dinin toplumsal katmanlardaki mevcudiyetini gidermenin zor olduğu
2. Ve yaratılan ulusun kimlik harcında dinin başka bir şeyle ikamesi mümkün olmayan kullanışlı işlevinin keşfedilmesi"

Bu anlamda Aktay'a göre; Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren başlayan 'İslam ve Modernizm', 'İslam ve gelişme', 'İslam ve Terakki' tartışmalarına verilen olumlu cevaplar sonrasında, yeni kurulan ulus devlette İslam'ı modern anlamda yeniden şekillendirme eğilimi başlamıştı. Yazara göre bu yeniden inşa etme süreci; İslam'ı Hıristiyanlığa benzetme çabası olarak ilerliyordu. Yazar bu süreçte; camilere kiliselerdeki gibi sıraların konulması, ayakkabılarla camilere girilebilmesine imkân verilmesi, Ezan'ın ve Kur'an'ın Türkçe okunması, geleneksel namaz yerine Hıristiyanlığa benzer bir şekilde ilahi ile birleştirilen ritüellerin olduğunu belirtir.³⁶ Aktay'a göre bu reformlar geniş halk kitleleri tarafından kabul görmemiştir ancak "sistem de işe yarar din (Rousseau'nun öngördüğü şekilde devlet mekanizmasına yardımcı olacak, politik bir araç olarak din) ihtiyacından vazgeçmemiştir" der. Bu anlamda 1923 sonrasında Türkiye'de sanıldığı gibi tam anlamıyla sekülerizmin benimsenmesinden ziyade; modernleşme ile dinleşmeyi birleştirme eğiliminde olan bir üst siyasetin var olduğu belirtilir.³⁷

Toprak, laikliğin din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı otonom alanlar olarak düzenlenmesini gerektirdiğini; ancak Türkiye'de ise Cumhuriyet rejiminin dini devlet işlerine karıştırmazken, bunu önlemek için devletin din işlerine karıştığını belirtir. Toprak'a göre; devlet Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla din işlerine karışıp, dini kontrol altında tutar ve bu da klasik laik anlayışla bağdaşmaz. O, bu anlamda Türkiye'deki laikliğin sadece dindarlardan tarafından değil, seküler kesimler tarafından da eleştirildiğini ifade eder.³⁸

Bu doğrultuda Aktay'da; devletin bir resmi kurumu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sistemin işe yarar din ihtiyacını karşılamaya yönelik bir işlevi yerine getirilmesi için kurulduğunu belirtir ve onun "dindar insanların ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, devletin ideolojik anlamda son derece münbit sayılan dinî alandaki bir acentası işlevini görmeyi önceliğini" belirtiyor. Bu anlamda yazara göre; Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı, Althusser'in belirttiği "Devletin

İdeolojik Aygıtı" şeklinde çalışmaktadır.³⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında, laiklik ilkesi ile dinin devlet işlerinden uzaklaştırılması ancak devletin kamusal otorite ve toplumsal düzeni sağlamak adına (ya da Aktay'ın deyimiyle 'işe yarar din' ihtiyacını karşılamak adına) dinin aktif olarak kullanıldığı görülür. Öztürk; "1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Muhammed Tasavvuru" isimli çalışmasında bahsedilen tarihlerdeki eğitim müfredatında Hz. Muhammed'in ahlaki – toplumsal yanlarına ("Hz. Muhammed'in temiz ve beyaz elbise giydiği, dişlerini fırçaladığı, saçlarını taradığı, bıyık ve sakallarını düzgün bir şekilde kestığı, Hz. Muhammed'in kuru ibadet ile uğraşmadığı, asker topladığı, düşmanla savaştığı vb gibi ahlaki özelliklere") vurgu yapıldığını, ancak mucize ve harikulade menkıbelerden bahsedilmesinin müfredat tarafından yasaklandığını belirtir. Ayrıca yazar, bu müfredatın, gençleri iyi birer vatandaş olarak yetişmesini sağlamak, çocuklara vatan duygusu kazandırmak ve bayrak sevgisi aşılacak, "Cumhuriyet esaslarına önem vermek ve Cumhuriyet için fedakârlıklar yapabilen" bir nesil yetiştirmek gibi amaçları olduğunu belirtir.⁴⁰ Bu türden, dinin devlet için fedakâr ve bağlı nesiller yetiştirmek amacıyla kullanılması; Rousseau'nun ve Bellah'ın önerdiği sivil dinde temel amaçlardan olduğu söylenebilir.

Ayrıca; 1925 yılında basılan 500 liralık banknotun bir tarafında Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafı bulunurken diğer yanda 'Çifte Minare'nin fotoğrafının bulunduğu ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve daha sonraki tek parti dönemlerinde, camilerde bulunan 'mahya'ların devletin ideolojik yapısı doğrultusunda mesaj verme ve yönlendirme aracı olarak aktif bir şekilde kullanıldığı, bu bağlamda mahyalara; "Varol İnönü, Türk Yılmaz, Para Biriktir, Atatürk" gibi ibarelerin yazıldığı belirtilmektedir.⁴¹

Serif Mardin'e göre; Cumhuriyetin ilk yıllarındaki reformların ve dini yeniden konumlandırmanın temel amacı 'yeni bir toplum ve yeni bir insan tipi yaratma' idi. O'na göre; reformlar sonrasında Cumhuriyetimizde din; "reformist İslam" ve "Halk İslamı" olarak adlandırılan iki ayrı noktada toplanmıştı. Ancak Mardin'e göre; Cumhuriyet rejiminin toplumsal anlamda yeni bir "yaratma alanı açmaya" yönelik reform ve politikaları başarısız olmuştur. Mardin bunun nedenini şöyle açıklar: " Cumhuriyetin anlamadığı konu, İslam'ın yalnız ulemadan gelen muhalefet, yalnız Şeyh Sait, yalnız Said-i Nursi olmayıp da aslında bir 'praksis' olduğudur. Şöyle diyeyim; biraz abartarak, sofradan

39 Aktay, 2000, s. 6.

40 Hakan Öztürk, "1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Muhammed Tasavvuru", Fırat Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 17-1, 2012, s. 100.

41 Kara, s.48,75, 83.

36 Yasin Aktay, "Cumhuriyet Döneminde Din Politikaları ve Din İstismaları", İslamiyât Dergisi, Cilt: 3, No:3, 2000, s.5-6.

37 İsmail Kara, Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam, Dergâh Yay., İstanbul 2009, s.28.

38 Binnaz Toprak, "Türk Modeli Laikliğin 21. Yüzyılda Geleceği", Devlet ve Din İlişkileri, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003, içinde s. 120.

kalkınca 'Elhamdülillah' deme yerine Cumhuriyet hiçbir şey getirmemiştir. Onun gibi yüzlerce günlük İslami 'praxis'i önemsememiştir. Bugün Batı'da Din Sosyolojisi üzerinde konuşulduğu zaman, üzerinde durulan nokta ise o büyük fikirler değil, günlük yaşamdır, praksistir."⁴²

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki reformların, daha sonraki yıllarda 'Kemalizm İdeolojisi' üzerinden sivil karakterli dini bir anlayışla devam ettiği de ifade edilir. Buna göre; Turan; Atatürk'ün 'Büyük Nutuk'unun kutsal kitap mertebesine yükseltilmesinin ender görülen bir olay olmadığını, hatta karşılaşılan siyasi bir meselenin çözülmesi için, doğrudan 'Büyük Nutuk'a bakıldığını orada karşılaşılan olay ile ilgili herhangi bir örneğin bulunmaması halinde; Atatürk'ün başka konuşma ve sözlerine başvurulduğunu, yine de çözüm için dayanak bulunamazsa 'kıyas' (benzetim, karşılaştırma) yoluna gidip Atatürk'ün benzer şartlar altında ne yapmış olabileceğinin çıkartılması gibi yöntemlerin kullanıldığını ifade eder.⁴³ Böylece yazar; dinin, kıyasa dayalı mantığının, Türkiye'de zaman zaman modernist ideolojiyi yol gösterici olarak kullananlar tarafından benimsendiğini belirtir.⁴⁴

Sonuç olarak, Türkiye'nin ilk yıllarında laiklik ilkesini benimsemesine, dini devletin alanından uzaklaştırmasına rağmen, devletin farklı kurumlar aracılığıyla dini alan üzerinde etkili olduğu ve kontrolü elinde tuttuğu belirtilebilir. Amerikan Sivil Din'inin kendine özgü spesifik ve bağımsız kutsal ve ritüeller gibi araçlarının Türkiye'de örneğinde karşılanmadığı, ancak sivil din'in devlete ve ona ait olan mitler ve sembollere kutsallıklar atfederek topluma ulus bilinci aşılama, devlete ve yargıya itaati artırma, fedakar bireyler yetiştirme gibi amaçları göz önüne alındığında; Türkiye'de de aynı amaca, geleneksel dinin reformlara tabi tutularak bu doğrultuda ulaşılmak istendiği görülür.

Aydınlanma Sonrası dinin ulusal ve kamusal alandan dışlandığı Avrupa ülkelerinde sivil din'in bu özellikleri yoktur. Amerika'da görülen dini söylemlerin ulus ve devlet çıkarları doğrultusunda kullanılması, Avrupa'da görülmez ve hatta bu tip bir davranış devlet işlerine dini özellikler ihtiva etmek olduğundan laikliğe uygun düşmediği gerekçesi ile reddedildiği belirtilir.⁴⁵

Bauberot sivil dinde; "dışlama ve içirme" olarak adlandırdığı bir "çifte dualitenin" olduğunu ifade eder. O'nagöre; sivil dinin hâkim olduğu bir cumhuriyet, 'kendi inanç mesleğinden olmayanları' hemen dışlayabilir. Bu

42 Şerif Mardin, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Laik Modelin Oluşumu", Devlet ve Din İlişkileri, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003, içinde s. 85.

43 İlder Turan, "Siyasal İdeoloji Olarak İslam ve Milliyetçilik", Çağdaş Türkiye'de İslam, Richard Tapper, Sarmal Yay., İstanbul 1993, içinde s.63.

44 Turan, s. 64.

45 Toksoy, s. 120.

durumu Rousseau'da; devlet halkı sivil dine inanmak için zorlayabilir ve inanmayanları sürgün edebilir ancak inandıktan sonra "ihanet" edenleri idam etmelidir şeklinde önermişti. Bauberot'a göre bunun yanında "inanmayanları içeren" kapsayan bir mekanizmada vardır. Ancak Bauberot'a göre; Fransa'da 1905 yılında çıkarılan laiklik yasası (dönemin Fransız Başbakanı Emile Combes'in çıkardığı ve Combes yasası olarak da bilinen yasa; Fransa'da kilise ile devlet işlerini birbirinden tamamen ayırır) ise tam tersine dışlamayan, kapsayıcı, barışçı ve cumhuriyetçi sivil din'in aforoz yöntemleriyle tam anlamıyla bağını koparan bir laikliktir. Dolayısıyla yazara göre; Amerika'da devlete zarar veren dini yapılar kolaylıkla sistem dışına itilebilirken, Fransa'da ki laiklik öğretisi tüm dinlere ve dinsel inançlara eşit uzaklıkta olduğundan, herhangi birini içselleştirip, bir diğerini dışlama gibi bir özelliğine sahip değildir.⁴⁶

Bellah Amerikan Sivil Din'inin sadece ulusal ölçekte bir fenomen olarak kalmamasını tam tersine "kâbesi New York'ta ki Birleşmiş Milletler Binası"⁴⁷ olacak olan bir "evrensel din" olması gerektiğini önerir. Peki, bu gerçekleşebilir mi? Ya da bu noktada şu soru sorulabilir; Amerikan Sivil dininin geleceği nasıl olacaktır?

McClay'e göre bu soru 11 Eylül öncesinde sorulsaydı, muhtemelen verilen cevaplar olumsuz olacaktı. Çünkü yazar; Vietnam'da Amerikan Ordusunun başarısız olmasından sonra Amerikan Sivil dininin Redeemer Nation (Kurtarıcı Ulus) nosyonunun büyük ölçüde zarar gördüğü kanaatindedir. McClay Vietnam sonrası zararın boyutunu şu şekilde ifade eder: "Robert Bellah'ın bile bu olgu (sivil din olgusu) ile kendisi arasında oluşmuş organik bağdan büyük ölçüde uzaklaşmaya çalışmış, hatta hatırı sayılır akademik saygınlığının bu itibarsız kavram ile birlikte anılmasından, bir anlamda rahatsızlık duyduğu gözlenmiştir." Ayrıca, "Clinton'ın ahlaki skandalları ile yansıttığı İncil taşıyan, kiliseye giden dindar görüntüsü arasındaki çelişki, Amerikan sivil dininin bir kandırmaca olduğunun ve dine zarar verdiğinin kesin kanıtı olarak algılandı" diyen McClay, 2000 yılında yapılan seçimlerinin sonuçlarının da tartışmalı olmasından dolayı toplumda bir bölünme ortaya çıkardığını dolayısıyla 11 Eylül'ün hemen öncesinde sivil din'in geleceğinin pek parlak görülmediğini belirtir.

Ancak yazar, 11 Eylül saldırılarının bu durumu tamamen değiştirdiğini, artık sönmeye yüz tutan sivil din'in yepyeni sembol ve mitlerle olağanüstü bir şekilde yaygınlaştığını belirtir. Bu anlamda yazar; 14 Eylül 2001'de (aynı zamanda "Ulusal Dua ve Anma" günü) Ulusal Katedral'de bir anma töreninin düzenlendiğini

46 Jean Bauberot, Laiklik Tutku İle Akıl Arasında, Çev.: Alev Er, İstanbul Bilgi Üni. Yay., 2009, İSTANBUL, s. 161.

47 Şentürk, s.91.

ve törende Başkan Bush'un konuşmasını Havari Pavlus'un Romalılara yazdığı mektuba atfen şekilde bitirdiğini belirtir: "Bize temin edilmiş olduğu gibi, ne ölüm ne de yaşam, ne melekler ne de prensler ya da diğer güçler, ne var olan şeyler ne de gelecek olanlar, ne yükseklik ne de derinlik bizleri Tanrı'nın sevgisinden ayıramaz. Tanrı aramızdan ayrılanların ruhlarını takdis etsin. Bizim ruhlarımızı avutsun. Ve daima ülkemize rehberlik etsin. Tanrı Amerika'yı kutsasın." 48 McClay'e göre Başkan Bush'un bu konuşması Amerikan sivil dininin tarihsel şablonuyla temelde ölçüşür ve Bush döneminde 11 Eylül sonrası keskin bir ivme kazandığı gerçektir. Ancak yazara göre sivil din; Amerika'daki Koyu Hıristiyanlar tarafından halâ 'habis bir idol' olarak algılanmaya devam etmekte ve buna ateistlerin⁴⁹ de etkisi eklenince güç kaybettiği ortadadır. McClay'e göre; Amerikan Sivil Dini'nin gittikçe zayıflaması, güç kazanmasından daha ürkütücüdür çünkü Amerikan Sivil Din'i güç kaybedip, tamamen ortadan kaybolmaya yüz tuttuğu bir ortamda, ulus içinde bölünme ve ayrışmalar gibi korkutucu durumların ortaya çıkacağı kesindir.⁵⁰

Bu bağlamda Aktay; Amerikan Püritenizmi'nin "başka kültür ve diğer dinlere verdikleri hakların, Protestanların hayatlarında ciddi bir fedakârlık getirmediğini aksine bu haklarla birlikte Amerikan toplumuna dâhil ettikleri unsurlarla daha güçlü bir ülkenin inşasını başarmalarını sağladığını belirtir.⁵¹

Sonuç olarak sivil din olgusu; Rousseau'nun öngördüğü ve Durkheim'ın da belirttiği gibi, toplumsal yapıları bütünleştirmede en önemli aracın 'din' olduğu görüşünün sonucudur. Bu bağlamda sivil din; kendine has bir alanı olan, yurttaşlık bilinci ve ulusal sorumluluğu arttırmak adına belirli sembol ve mitoslara kutsallık atfedip, yurttaşları bu kutsallığa yönelik davranışlarda bulunmaya zorlayan ve bu yolla da devlet mekanizmasına fayda sağlayan bir olgudur. Kutsallığın ve ulvilğin devlet yararına değiştirilerek kullanılmasından dolayı, dini açıdan sorunlu olduğu düşüncesi ile dini yapılar ve liderleri tarafından eleştirilmekle birlikte; devlete, dini ritüeller ve semboller aracılığıyla dini bir karakter oluşturduğu gerekçesi ile ateist yapılar tarafından da hoş görülmemiştir. Ancak konu üzerinde fikir beyan eden sosyal bilimciler, Amerikan sivil

48 McClay, s.8 – 12

49 "2005 yılında ABD'de bir ateist Dolar'ın üzerindeki 'In God We Trust' ifadesinin devlet destekli ikiyüzlülüğü yansıttığı gerekçeyle dava açtı. Hukuk diplomasına sahip olan ateist Tıp Doktoru Meadow, daha önce de ABD ilkokullarında her sabah öğrencilere okutulan bağlılık yeminindeki 'Tanrı' ifadesine karşı dava açmıştı. Ancak Yüksek Mahkeme Meadow'un başvurusunu usulen reddetmişti." Kaynak: Ntvmsnbc Arşiv, ABD'de Tanrı Davası.

50 McClay, s.12

51 Yasin Aktay, "Amerika'da Din Devlet İlişkileri ve Dini Cemaatlerin Etkisi", Konrad Adenauer Vakfı, İnternet Ortamı, Link: www.konrad.org.tr/index.php?id=555

dininin, Amerikan'ın kozmopolit, çok uluslu ve çok dinli yapısını ortak ulusular amaçlar doğrultusunda mobilize etmeyi (tamamen olmasa da) başardığını ve bu yolla bir toplumsal mutabakat oluşturabildiğini ifade etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Aktay, Yasin, "Amerika'da Din Devlet İlişkileri ve Dini Cemaatlerin Etkisi", Devlet ve Din İlişkileri – Farklı Modeller, Konseptler ve Tecrübeler, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003, İnternet Ortamı Link: www.konrad.org.tr/index.php?id=555, ET: 19.12.2013.

Aktay, Yasin, "Cumhuriyet Döneminde Din Politikaları ve Din İstismarı", İslamiyât Dergisi, Cilt: 3, No:3, 2000.

Bauberot, Jean, Laiklik Tutku İle Akıl Arasında 1905-2005, Çev.: Alev Er, İstanbul Bilgi Üni. Yay., İstanbul 2009.

Bellah, Robert, "Din ile Sosyal Bilim Arasında", Sekülerizm Sorgulanıyor, Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul 2002.

Bellah, Robert, "Religion in America", Journal of the American Academy of Arts and Sciences, Sayı:96, No:1, Bahar Sayısı, 1967 İnternet Ortamı Link : www.robertbellah.com/articles_5.htm ET: 19.12.2013

Günay, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay., 10.Baskı, İstanbul 2011.

Kara, İsmail, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam*, Dergâh Yay., İstanbul 2009.

Laçiner, Sedat, "Amerika ve İngiltere'de 11 Eylül Saldırıları Sonrası Din-Siyaset İlişkisi", Uluslar arası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt: 1, No: 1, 2005, Link: www.konrad.org.tr/index.php?id=555, ET: 19.12.2013

Mardin, Şerif, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Laik Modelin Oluşumu", Devlet ve Din İlişkileri, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003.

Mardin, Şerif, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Laik Modelin Oluşumu", Devlet ve Din İlişkileri, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003

Mcclay, Wilfred M., "Bir Ulusun Ruhunu", Public Interest Dergisi, İlkbahar Sayısı, 2004. Link : <http://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/mcclay.pdf>, ET: 19.12.2013

Ntvmsnbc Arşiv, ABD'de Tanrı Davası, Link: arsiv.ntvmsnbc.com/news/349641.asp, ET: 19.12.2013

Orhan, Özgüç, "Jean Jacques Rousseau'da Sivil Din Kavramı", Ankara Üni. SBF Dergisi, Cilt:68, No: 3, Ankara 2013.

Öztürk, Hakan, "1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Muhammed Tasavvuru", Fırat Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 17-1, 2012.

Robertson, Roland, "Küreselleşme Teokratikleşme ve Siyasallaşmış Sivil Din", *Din Sosyolojisi Yaşadığımız Dünya*, Peter B. Clarke, Çev.: İhsan Çapçioğlu, İmge Kitabevi, Ankara 2012

Rousseau, Jean Jaccques, "The Civil Religion", *The Social Contract*, Penguin Groups Yay., Londra 1968

Rousseau, Jean Jacques, *Toplum Sözleşmesi*, Açı Yayıncılık, Emel Matbaası, Çev.: Alpagut Erenulu, Ankara 1996.

Smith, Anthony D., *Ulusların Etnik Kökeni*, Dost Kitabevi, Çev.: Sonay Bayramoğlu, Hülya Kendir, Ankara 2002.

Şentürk, Recep, *Yeni Din Sosyolojileri*, Gelenek Yay., İstanbul 2004.

Toksoy, Özer, "Sivil Din'in Sosyolojik Evreni", Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2011.

Toprak, Binnaz, "Türk Modeli Laikliğin 21. Yüzyılda Geleceği", *Devlet ve Din İlişkileri*, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 2003.

Turan, İter, "Siyasal İdeoloji Olarak İslam ve Milliyetçilik", *Çağdaş Türkiye'de İslam*, Richard Tapper,Sarmal Yay., İstanbul 1993.

Wikipedia, Robert Nelly Bellah Maddesi, Link: www.wikipedia.org/wiki/Robert_N._Bellah ET: 19.12.2013

Kısaltmalar:

ET: İnternet adresleri için Erişim Tarihi

SURİYE SEYAHAT NOTLARI-2

Hazırlayan : Bülent AKBUĞA / Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO Sekreteri

Suriye'nin başkenti Şam ile Busra şehirleri hakkındaki gezi izlenimlerimizi seyahat notlarımızın ilkinde sizlere aktarmıştık. Şam şehriden ayrıldıktan sonra Suriye'nin diğer bir şehri olan Humus şehrine hareket ediyoruz. Humus'ta doğrudan Hâlid bin Velid Câmii'ne gittik. Sultan II. Abdülhamit tarafından son haline getirilen cami ve türbe ziyaretimiz bizleri duygulandırıyor. Peki kimdir Hâlid bin Velid. Seyfullah (Allah'ın kılıcı) olarak da bilinen Arap komutan. Hudeybiye antlaşması sonrasında Müslümanlığı seçene kadar Kureyşlilerin saflarında, sonrasında İslam devletinin emrinde savaşmıştır. Kureyşlilerin Uhud savaşında yenilmemelerinde kilit rol oynamış, emrindeki süvarilere yaptırdığı manevra ile Müslümanların yenilmesini sağlamıştır. Müslüman olduktan sonra Bizans ve Sasanilere karşı zaferler kazanmıştır. Bunların en dikkat çeken Yermük nehri

kıyısında Bizans ordusunu bozguna uğrattığı savaştır. Katıldığı yüzyü aşkın savaşta yenilgiye uğramamıştır. Halid bin Velid savaş kaybetmemiş nadir komutanlardandır. Büyük komutanın ölürken vasiyetinin ise şu şekilde olduğu rivayet edilir. "Beni ayağa kaldırın..." deyince ayağa kaldırılır. "Beni bırakınız, şimdiye kadar hep taşıdığım kılıcım artık beni taşıyın" diyerek kılıcına dayanırdı. "Ölümü, savaştaymışım gibi ayakta karşılayacağım, öldüğüm zaman atımı muharebede tehlikelere dalabilen bir yiğide veriniz. Atım ve kılıcımdan başka bir şeye sahip olmadan öleceğim. Mezarımı, bu kılıcımla kazın. Kahramanlar kılıç şakırtısından zevk alır..." diyerek, yatağına düşüp Kelime-i şehâdet getirerek vefât etmiştir.

Humus şehrinde kısa bir şehir turu yaptıktan sonra, yolculuğumuza devam ediyoruz, bundan sonraki durağımız Hama şehri. Asi nehri üzerinde konumlanan

oldukça modern bir şehir. Asi Nehri, üzerinde bulunan su dolaplarıyla ünlüdür. Bu yüzden Hama, “Medinetün Nevair” (Su dolabı şehri) diye de biliniyor. Dünyanın en eski su değirmenleri niteliğinde olan ve halen dünyada onyedinci tane örneği bulunan dolabın, eskiden şehre su nakli için yapıldığını öğreniyoruz. Gece şehir gezisi yaptıktan sonra kalacağımız otele geçiyoruz. Sabah Halep şehrine doğru yola çıkıyoruz.

Halep, klasik bir Orta Doğu şehri. Bu şehir tarih boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış. Roma, Bizans, Emeviler, Abbasiler, Büyük Selçuklu Devleti ve Fransızlardan önce Osmanlılar. Halep kalesini gezmeye gidiyoruz. Şehirde 50 m. yükseklikteki doğal bir tepenin üstüne kurulmuş Halep kalesinin yerinde çok eskiden bir Hitit Tapınağı sonra da Yunan Tapınağı olduğunu, daha sonraki dönemlerde Hamadani hanedanı Seyf Ed-Devlenin, tepeyi haçlı ordularına karşı stratejik bir kale olarak tahkim ettiği bilgisine ulaşıyoruz. Bugünkü Halep Kalesinin ise Selahaddin-i Eyyubi'nin oğlu Malik el Zahir Gazi döneminde şehrin merkezi olarak yeniden inşa edildiğini ve çevresinin 20 m. derinliğinde bir hendekle güçlendirildiğini öğreniyoruz. 15. yüzyılda yapılmış ve bu coğrafyanın en uzun çarşısı olan Halep kapalı çarşısına gidiyoruz. Toplam uzunluğunun Osmanlı dönemindeki çalışmalarla birlikte 10 km'yi bulduğu söylenmektedir. Çarşı kendi içinde satılan eşyaların türüne göre bölümlere ayrılmış durumda. En çok itibar gören ürünler, hediye eşya, baharat, halı, kilim ve hanımlar için elbiseler. Çarşıdan çıktıktan sonra Halep'in dar sokaklarının arasından Bimaristan'a doğru yola koyuluyoruz. Bimaristan 700 senelik bir hastane, artık kullanılmıyor. Vakti zamanında akıl hastaları burada aşamalı olarak su ve müzik ile tedavi ediliyordu. Her hücre Bimaristan'ın ortasındaki fiskiyeli havuza bakıyor. Yürüyerek yaptığımız Halep turundaki son durağımız olan Zekeriyya Camisine varıyoruz. Şehirdeki en eski ve en büyük camii. Şam'daki Emevi Camisine benzemesinden dolayı halk buraya “Küçük Emevi Camisi” diyor. 1300 yıl önce Emeviler tarafından inşa edilen caminin daha sonra Osmanlı tarafından onarılıp

Halid bin Velid savaş kaybetmemiş nadir komutanlardandır. Büyük komutanın ölürken vasiyetinin ise şu şekilde olduğu rivayet edilir. “Beni ayağa kaldırın...” deyince ayağa kaldırılırlar. “Beni bırakınız, şimdiye kadar hep taşıdığım kılıcım artık beni taşıсын” diyerek kılıcına dayandı. “Ölümü, savaştaymışım gibi ayakta karşılayacağım, öldüğüm zaman atımı muharebede tehlikelere dalabilen bir yiğide veriniz. Atım ve kılıcımdan başka bir şeye sahip olmadan öleceğim. Mezarımı, bu kılıcımın kazın. Kahramanlar kılıç şakırtısından zevk alır...”

büyütüldüğü rehberimiz tarafından anlatılıyor. Hz. Yahya'nın babası Hz. Zekeriyya Peygamber'in kabri bu camide bulunuyor. Bu peygamberler hakkında kısa bilgiler aktarmak istiyorum. Hz.Zekeriyya (a.s.) Kur'an da adı geçen peygamberlerden biri. Soyu Hz.Davud (a.s.)'a dayanmaktadır. Kur'an da anılan dualarından (Meryem 16/6) anlaşıldığına göre, soyu daha sonra Hz.Yakub (a.s.)'a varmaktadır. Hz.Zekeriyya (a.s.) İsrailoğulları'nın peygamberi olduğu gibi, aynı zamanda onların bilgini, reisi ve müşaviri yani danışmanı idi. Hz.Zekeriyya (a.s.) ömrünü ibadetle ve insanları Yüce Allah'a inanmaya ve O'nun yolunda yürümeye çağırırdı. Fakat tüm bunlara rağmen önünü göremeyecek kadar gözü dönenler onu şehid ettiler. Hz.Yahya (a.s.)'da Kur'an da adı geçen peygamberlerden biri. Yüce Allah tarafından, Kur'an da: “Ey Zekeriyya! Sana Yahya isminde bir oğlanı müjdeliyoruz. Bu adı daha önce kimseye vermemiştik” (Meryem, 19/7) ayeti ile haber verildiğine göre; Hz.Yahya (a.s.), Hz.Zekeriyya (a.s.)'ın oğlu idi. Hz.İsâ (a.s.)'dan altı ay önce dünyaya gelmiştir. Dolayısıyla, Hz.Musa (a.s.)'nın şeraitiyle amel eden peygamberlerin sonuncusudur. Küçüklüğünden itibaren saygılı ve ibadet ehli olduğu Kur'an'da şöyle haber verilmiştir. “(O'na çocukluğunda): Ey Yahya! Kitabı kuvvetle tut! (dedik). Henüz çocukken

ona hikmeti verdik (Tevratı öğrettik). Tarafımızdan (ona) bir kalp yumuşaklığı ve (günahlardan) temizlik (verdik). O, çok muttaki idi. Anasına ve babasına itaatli idi. Serkeş ve asi değildi. Dünyaya getirildiği gün de, öleceği gün de, diri olarak (kabirden) kaldırılacağı gün de, ona selam olsun!” Hz.Yahya (a.s.)'da, babası Hz.Zekeriyya (a.s) gibi milleti tarafından şehid edildi. Zekeriyya as Camii Halep'deki son durağımızdı.

DÜZELTME

Dergimizin 2. sayısında Bülent AKBUĞA'nın yazmış olduğu Allah'ın Selam Gönderdiği Kadın “HZ. HATİCE” başlıklı yazı “Aşka Adanmış Bir Ömür Hz. Hatice” isimli yazarı Nurdan DAMLA (Hayat Yayınları-2010) olan kitaptan alıntı yapılarak derlenmiştir.

İNCI TANELERİ

Derleyen: Bülent AKBUĞA / Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan MYO Sekreteri

Olsun be aldırma YARADAN yâdır...
Sanma ki zalimin ettiği kâdır...
Mazlumun ahı indirir şâhı...
Her şeyin bir vakti vardır...
YUNUS EMRE

Gönlüm dilime dargın, dilim gönlüme...
Gönlüm duygularını anlatamadığı için kızarken dilime,
Dilim anlatamayacağı şeyleri düşündüğü için kızıyor gönlüme...
MEVLANA

Su, ateşe galiptir. Ancak bir kaba girerse, ateş o suyu kaynatıp yok eder...
MEVLANA

Her zaman doğruyu söyle; ne dediğini hatırlamak zorunda kalmazsın...
MARK TWAİN

Bilgili olan güçlü olur...
FİRDEVSİ

Cahillerin kalbi dudaklarında, alimlerin dudakları kalplerindedir...
HZ.ALİ

Kalp sırrına erenler; neler yapar, bilir misin...? Kızmazlar...
Küsmezler... Kırmazlar... Kırılmazlar... Her şeyde bir güzellik bulurlar...
Hiçbir şeyi insanoğlundan bilmezler; Rab'binden bilirler... Her şeyi;
Ondan umup beklerler... Ve, susarlar... Susarak konuşurlar...
MEVLANA

İlim maldan hayırlıdır. İlim seni korur, malı sen korursun. Mal vermekle azalır, ilim öğrenmekle artar. İlim hakimdir, mal ise mahkum. İlim sahibi cömert olur, mal sahibi cimri olur. İlim ruhun hakimidir, ilim sahibi cömert olur, mal sahibi cimri olur. İlim ruhun gıdasıdır, mal ise cesedin gıdasıdır. Mal uzun zaman sürecinde tükenir, ilim ise tükenmez ve eksilmez. İlim kalbi aydınlatır, mal ise kalbi katılaştırır. İlim peygamberlerin, mal ise eşkiyaların mirasıdır...
HZ.ALİ

Gençliğinde hep ilimle uğraş! Çünkü gençlik, gönlün ve zihnin boş ve temiz olduğu andır...
İMAM-I AZAM

Çalışmadan, öğrenmeden, yorulmadan rahat yaşamının yollarını alışkanlık haline getirmiş milletler; evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini ve daha sonra da istikballerini kaybetmeye mahkumdurlar...
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Bütün dostları gezdim, gördüm. Dili muhafaza etmekten daha iyi dost görmedim. Bütün elbiseleri gördüm. İffet ve sakınmaktan daha iyi elbise görmedim. Bütün malları gördüm; kanaatten daha iyi mal görmedim. Bütün iyilikleri gördüm; nasihatten daha iyisini görmedim. Bütün yemekleri görüp tattım; sabırdan lezzetlisini görmedim...
HZ.ÖMER

Haksızlık karşısında eğilmeyiniz; çünkü hakkınızla beraber şerefinizi de kaybedersiniz...
HZ. ALİ

Şikâyetçi olup ağladığım nice günler oldu. Zaman geldi ki, ağladığım günlere ağladım...
HZ. EBU BEKİR

Bin "günahın" olsa da bana, bir "gün ah'ım" yok sana...
NECİP FAZIL KISAKÜREK

Veren de "O" alan da "O", nedir senden gidecek? Telaşını gören de, can senin zannedecek... NECİP FAZIL KISAKÜREK
Öyle ucuz değil gül koklamak... Gül tutan ele diken batmalı... Bir aşka gönül veren o aşkın kapısında yatmalı...
NECİP FAZIL KISAKÜREK

Ne kervan kaldı, ne at, hepsi silinip gitti, iyi insanlar iyi atlara binip gitti...
NECİP FAZIL KISAKÜREK

Hayatın çilesine tahammül gerek, değil mi ki sefa ile cefa müşterek? Sizce ağlamak için göz yaşı mı gerek? Bazen dertliler de ağlar ama gülerek...
NECİP FAZIL KISAKÜREK

Acı diyorum efendim,
O da evrensel olmalı;
Bir çocuğun eline diken batsa;
İnsanoğlu yanmalı...
FARİD FARJAD

Bir gül kadar güzel ol; ama dikenini kadar zalim olma. Birine öyle bir söz söyle ki, ya yaşat ya da öldür; ama asla yaralı bırakma...
ŞEMŞ-İ TEBRİZİ

Siğ suları en hafif rüzgarlar bile çoşturabiliyor. Derin denizleri ise ancak derin sevdalar. Anladım ki, derin ve esrarengiz olan her şey susuyor. Anladım ki susan her şey derin ve heybetli...
ŞEMŞ-İ TEBRİZİ

Sevgiden acılıklar tatlılaşır, sevgiden bıkarlar altın kesilir. Sevgiden, tortulu bulanık sular, arı duru bir hale gelir, sevgiden dertler şifa bulur. Sevgiden ölü dirilir, sevgiden padişah kul olur...
MEVLANA

Görmeden SEN'i isteyen gönlüm, görünce nasıl dayansın?
MEVLANA

Konuşmak bir mana ise susmak binbir mana. Herkes konuşmasına konuşur lakin sükut yürekli olana...
MEHMET AKİF ERSOY

Eski dünya, yeni dünya, bütün akvam-ı beşer kaynıyor kum gibi, tufan gibi, mahşer mahşer yedi iklimi cihanın duruyor karşısında, ostralya ile beraber bakıyorsun: Kanada! Çehreler başka, lisanlar, deriler rengarenk; sade bir hadise var ortada: vahşetler denk...
MEHMET AKİF ERSOY

Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vicdandır. Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır...
MEHMET AKİF ERSOY

Aslını gizleyemez insan, giydiği kaftanlarla. Bilmez ama kendini kandırır, söylediği yalanlarla!..
MEHMET AKİF ERSOY

İnsanların çoğu kaybetmekten korktuğu için, sevmekten korkuyor. Sevilmekten korkuyor, kendisini sevmeye layık görmediği için. Düşünmekten korkuyor, sorumluluk getireceği için. Konuşmaktan korkuyor, eleştirilmekten korktuğu için. Duygularını ifade etmekten korkuyor, reddedilmekten korktuğu için. Yaşlanmaktan korkuyor, gençliğinin kıymetini bilmediği için. Unutulmaktan korkuyor, dünyaya iyi birşey veremediği için. Ve ölmekten korkuyor aslında yaşamayı bilmediği için...
W.SHAKESPEARE

Cahil ile dost olma: İlim bilmez, irfan bilmez, söz bilmez; üzülsün...
ŞEYH EDEBALİ

İNSAN ZEKASI

Büşra ÜNAL

Beynimiz mükemmel bir organizmaya sahiptir. İşitme, öğrenme, kavrama, akılda tutma gibi özelliklerin komuta merkezidir. Sol lob Türkçe, matematik konularıyla ilgilenen, seri olayları, öğeleri sıraya dizen ve sonra da bunu algılayabilen konular ile gelişen taraftır. Sağ lob yapılan müzik ve resim gibi etkinlikleriyle gelişir. Ayrıca tat alma, yüz ifadelerinin yorumlanması gibi konularda da yol gösterici olan taraftır. Beyin her zaman aynı işleri yaparsa körelir. Mesela; Sağ eliniz yerine biraz da sol elinizi kullanmaya başlayın. Saçlarınızı sol elinizle tarayın, kalemi ters elinizle tutun, hep aynı yolda yürümeyin, bilmediğiniz şarkıları ezberleyip söylemeye çalışın. Sonuç olarak bu çalışmayla, rutin alışkanlıklarınızı kırarak, beyninizin kullanmadığınız diğer yarısını da harekete geçirmiş olursunuz. Bilim adamlarına göre çocuk zekasının ne kadar büyüklükte olduğundan ziyade hangi tipte olduğu önemlidir. Peki bir çocuğun zekası mekaniksel mi? Müziksel mi? Yoksa dilsel mi? gibi sorulara cevap verdikten sonra yönlendirmesi yapılır ve bu

'SENİN DE GERÇEK KAPASİTEN BİR SÜRAHİYKEN NEDEN SADECE BİR BARDAKLIK KISMİNİ KULLANASIN Kİ?'

birikime matematik de eklenerek çocuğun zeka gelişimine faydada bulunabiliriz. Matematik disiplindir, düşüncelerin biçimlendirilmesi ve iletişim aracıdır. Ve beyin gelişiminde faydası yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü matematik aynı zamanda bir oyundur ve diğer bilim dallarından daha fazla zengin içeriğe sahiptir.

Matematik ilmi doğru yönde hüküm verebilmemizi sağlar mantıksal düşünmeye iletip düşünce ilkesine değişiklikler katar. Eleştirel olmayı kazandırır. Sistemli ve dikkatli olmayı alışkanlık haline getirir, bir olay ya da konuya farklı yönlerde bakabilmemizi sağlar. Beyne bağımsızlık kazandırır, geniş ve zengin ufuklar açar, pratik çözümlü kararlar verebilmemize yardımcı olur, düzenli ve disiplinli olarak çalışma alışkanlıkları kazandırır, özgüven duygumuzu yükseltir, sezgisel güçlerimizi geliştirir ve sağduyulu düşünmemizi sağlar. Egemenleştirir ve bilimsel düşünme yetisini güçlendirir. Einstein'ın dediği gibi 'SENİN DE GERÇEK KAPASİTEN BİR SÜRAHİYKEN NEDEN SADECE BİR BARDAKLIK KISMİNİ KULLANASIN Kİ?'

EFSANE ADIYAMAN (NEMRUT HEYKELLERİ)

Hazırlayan: Nurten UÇMAK

Adiyaman, geçmişin ruhunun geleceğin dokunuşlarına uzandığı eşsiz tarihi ile tanınan bir güneydoğu şehridir. Dünya harikası olan Nemrut Dağı'nı içinde barındırmasıyla bilinmektedir. Nemrut Dağı, il merkezine 87 km. uzaklıktadır. Adiyaman'ın Kahta ilçesine bağlı olan Nemrut, Kahta'ya 43 km. uzaklıktadır. Dağa ulaşım iki saat dağ tırmanışıyla patika yoldan yapılmaktadır. Yorucu tırmanıştan sonra harika manzarasıyla sizleri, tarihe tanıklık eden Nemrut heykelleri karşılamaktadır.

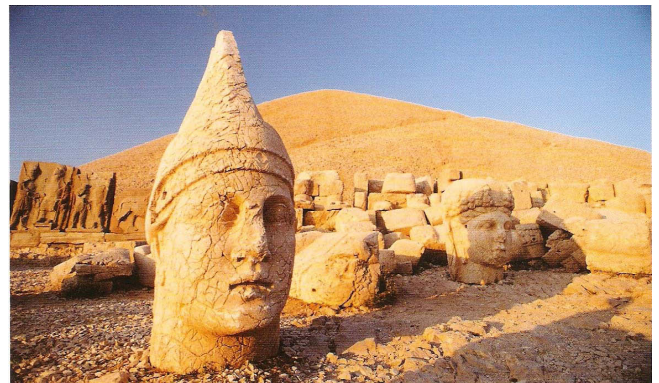
Nemrut heykelleri birlik ve beraberliğin kucaklaştığı güzel vatanımızın ve de Adiyaman'ın simgesi haline gelmiştir. Gerek kültürü ile gerekse tarihi ile Adiyaman güneydoğudan tüm dünyaya seslenen bir şehirdir. Birçok gizemli sirlara ev sahipliği yapan Adiyaman Nemrut Dağıyla da bir büyük efsaneye daha ev sahipliği yapmıştır.

Anadolu'nun bir köşesinde bu gizemin varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Aradan yüzyılların geçmesine rağmen Nemrut'taki sirlar çözülmüş değildir. Birçok iddialara hedef olmuştur. Ama şu var ki dağda bilinmeyen ve keşfedilmeyi bekleyen birçok gizem bizi beklemektedir.

Aslında Nemrut'taki hadiseye göre Commagene Kralı 1. Antiochos'un kayıp mezarının bu dağda bulunmasıdır. Kimi efsaneye göre hristiyanlık dini burada başlamıştır. 1. Antiochos'un bu dağdaki amacı yeni bir din kurmaktır. Bu din bir dünya dini olacaktır. Nemrut dağını da bunun için seçmişti, dini burada dünya ya yaymayı hedeflemişti. Çünkü kral ölümsüzlüğe bu şekilde kavuşmuş olacaktır. Tüm bunlar için ilk adım olarak kendisini tanrı olarak ilan etmişti. Bunun için de 2.150 m. yükseklikteki dağda kendisi için bir anıt yapmayı kararlaştırmıştır. Dünyada hakimiyetini böyle devam ettirecekti. Fakat daha anıt bitmeden kralın ölüm haberi duyulmuştu. Ama birçok heykel kralın ölmeden önce yapmaya çalıştığı planları göstermektedir.

Tabi bunlar anlatılan efsanelerden bir tanesidir. Dağda en çok dikkat çeken heykel ise Aslanlı Horoskop'tur. Bu heykeldeki efsane şudur: Dağda bulunan aslan heykelinin üzerinde 16 ışıktan oluşan 3 adet yıldız bulunmaktadır. Bu yıldızlar ise Mars, Jüpiter ve Merkür gezegenlerini temsil eder. Dağın en üstündeki heykel ise Commagene kralının mezarı olarak bilinmektedir.

Aradan geçen zamana rağmen ayakta durmayı başaran Nemrut, soğuk iklim şartlarına daha fazla direnemeyen heykeller için yöre halkının da desteğiyle çalışmalar başlatılmıştır. Birçok turistin ziyaretini kabul eden Nemrut, güneşin doğuşu ve batışı ile çok güzel bir görsel şölen ile gelen ziyaretlerini karşılamaktadır. Nemrut UNESCO tarafından dünyanın 8. harikası olarak kabul edilmiştir. Geçmişe dair birçok kalıntıyı gizleyen Nemrut, çok güzel bir açık hava müzesi görünümüne sahiptir. Her yıl milyonlarca turiste ev sahipliği yaparak turizme büyük katkı sağlamaktadır. Yurdumuzun çok güzel bir köşesinde böylesine tarihi bir olaya tanıklık etmekten elbette bizlerde gurur duymaktayız. Yıllardır 2.150 m. yükseklikteki heykellerin gizemli sırrı çözülmemiştir. Nemrut tarihi güzelliği, güneşin doğuşu ve batışı ile tanınan Adiyaman'ın görkemli bir efsane dağıdır. Sizleri de bu gizemi keşfetmek üzere Nemrut'u görmeye davet ediyorum...

Yönetmen: Terry George

HOTEL RWANDA

Yapım Yılı : 2004

Drama - Politik - Biyografi - Tarihi

OYUNCULAR:
 DON CHEADLE (PAUL)
 NICK NOLTE (GENERAL OLIVER)
 SOPHIE OKONEDO (TATIANA)
 JOAQUIN PHOENIX (JACK)

Dünya gözlerini kapattığında, o kollarını açtı...

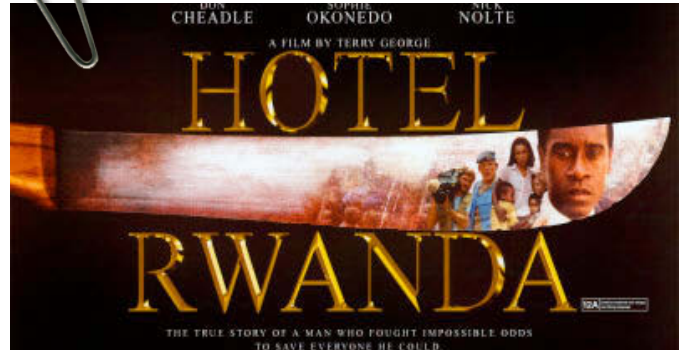
1994 yılında meydana gelen gerçek olaylardan esinlenen filmde; Hutu ve Tutsi adında iki etnik grup arasında çıkan çatışmada Fransa ve Belçika'dan destek alarak 800.000 Tutsi'nin acımasızca soykırımı uğramasıyla sonuçlanan olayları ele almaktadır. Film, gerçek bir soykırımı ele aldığı için oldukça etkileyici, insanın insana yapabileceklerinin boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Şimdiye kadar izlemiş olduğum en etkileyici filmlerden biri olduğunu söyleyebilirim. Film size bir anda iç savaşın ve ırkçılığın ne kadar acımasız olabileceğini gösteriyor. İnsanların palalarla kapı komşularını nasıl katlettiğini üzümler izliyoruz. Ne yazık ki filmi izleyene kadar böyle bir katliamdan da pek çok insan gibi haberimiz olmadı.

Kahramanımız diyeceğim; çünkü bu katliam sırasında bir otel müdürü olan Paul sayıları 1300'ü bulan mültecinin Milles Collines otelinde barındırdı. Yönetmen o esnada ülkede yaygın bir şekilde dinlenen Radyo RTML'nin nasıl güçlü bir propaganda aracı olduğunu izleyiciye göstermiş, kendisi de bir röportajında "... soykırımı körükleyen bir şey varsa o da bu radyo istasyonudur." demiştir. İzleyiciyi konuyla kugusuyla içine çekebilmiş film, olayların gerçek boyutuyla da yüreklerin dağlanmasına neden olmuştur.

Ülkemizde vizyona girdiğinde yaklaşık 21 bin seyirci tarafından izlenmiştir. Hotel Rwanda kısaca Paul'un hiçbir zaman unutulmayacak olan kahramanlık öyküsünü ve kriz anında ailesini, otele sığınanları nasıl bir fedakârlıkla kurtarmaya çalıştığını anlatmaktadır.

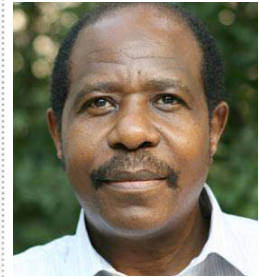
"Lütfen beni öldürmelerine izin vermeyin. Söz veriyorum bir daha Tutsi olmayacağım."

Filmin ana afişlerinden biri

Filmten bir kare

Paul Rusesabagina

Baskın esnasında o otelde hissettirdiği için yönetmen Terry George oldukça başarılı bir performans sergilemiştir.

10/9

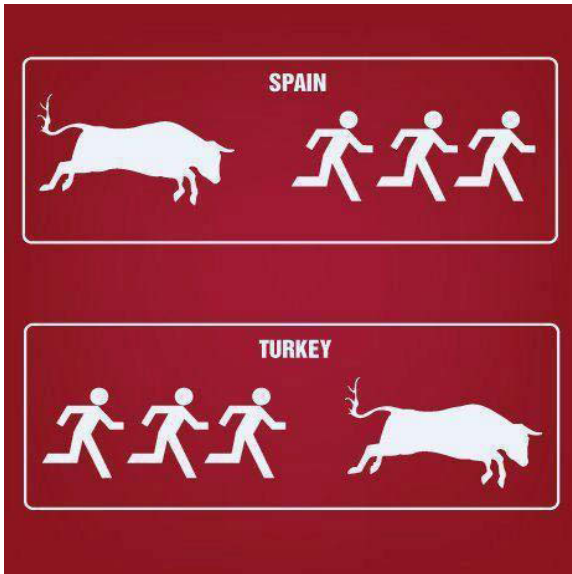
Hüseyin ŞATIRER

Aksu MSD MYO Öğr.Gör. / huseyinsatirer@gmail.com

Bize özgü tuhaf davranışlar

Şükriye Budak

- ✓ Bir numara büyük alalım seneye de giyer düşüncesi.
- ✓ Asansör çağırma tuşuna defalarca basarak daha hızlı gelmesini ummak.
- ✓ Gazetelerdeki resimlere sakal bıyık çizmek.
- ✓ Gaz kaçağı olup olmadığını çakmak yakarak kontrol etmek.
- ✓ Tanıdık birisini görünce arabayı üzerine sürmek.
- ✓ Misafir odası diye bir odaya sahip olmak (o odaya o kadar yabancıydık ki o eve ait değildi sanki, hiç girilmezdi)
- ✓ Türkçe'nin; heceleyerek ve bağırarak konuşulduğunda, yabancılar tarafından anlaşılabilen bir lisan olduğunu sanmak.
- ✓ Islak mendille önce yüzünü sonra elini sonra masayı en son da ayakkabısını silmek.
- ✓ Birileri bir şeye koşuyorsa öbürü de koşar koşarken de "noluyo abi?" diyen bir topluluk varsa hakiki Türk'tür.
- ✓ Annelerin terliği 12 den vurması.
- ✓ Uyuyan birinin kulağına, burnuna ip sokmak.
- ✓ Çalan kapıya 'kim o' demek hemen her ülkede vardır verilen 'benim' cevabı sadece Türk'lere aittir.
- ✓ Bir yeri kazan iş makinasını enteresan bir iş yapıyormuş gibi saatlerce seyretmek.
- ✓ Beyaz çorap giyip, parmak arası terlik giymek
- ✓ Eve misafir gelince kah "hoşgeldin dedin mi?", kah "ellerini öptün mü?" deyu deyu çolu çocuğu darlamak.
- ✓ Ağlayan çocuğu döverek susturmaya çalışmak.
- ✓ "Odaya (ya da bulunduğu yere) gelen kişiye, "Geldin mi?" diye sormak.
- ✓ Ev ya da iş ziyaretlerinde bir türlü vedalaşamamak, sohbetin daire kapısında da devam etmesi.
- ✓ Ramazan ayında EN HIZLI namaz kıldırın hocanın olduğu camiye gitmek.
- ✓ Eve gelen misafirlere hayatları boyunca asla görmeyecekleri akrabaların fotoğraflarını göstermek.
- ✓ Yeni beton dökülen bir yere ismini yazmak ve ismini ölümsüzleştirmek.
- ✓ Kaşıkçı elması varmış gibi ÇEYİZ GÖRMEYE GİTMEK.

- ✓ Dışarı çıkınca ocağın altını kapattım mı ve ütünün fişini çektim mi diye düşünmekten eve geri dönmek.
- ✓ 6 liralık hesaba 11 lira verip, 5 lira bütün kağıt para almak
- ✓ Hediye edilen borcamı ve züccaciye ürünlerini başka birine hediye etmek.
- ✓ Her hangi bir tartışmada ' Sen benim kim olduğumu biliyor musun lan ! ' şeklinde cümle kurmak.
- ✓ Merdivende ayakkabı bağlamak.
- ✓ Toplu taşımaya yaşlı biri binince uyuyor numarası yapmak.
- ✓ Kurutulmuş meyveleri dekormuşçasına balkonlara asmak.
- ✓ Olmayacak şeylere 'hallederiz abi' demek.
- ✓ Elektronik bir cihaz bozulursa ilk önce şöyle hafif bir şiddette vurulur, olmazsa kapat aç yapılır.
- ✓ Çalışmayan kumandayı vurarak çalıştırmak.
- ✓ 5 dk. sonra ordayım deyip daha evden çıkmamış olmak.

YALNIZLIK VE YAŞAM

Sadiye SOATAY

Ölüm bir tutsaklıktır, yaşamak bir özgürlük.
Umutla yoğurulan ekmeğinin tercihidir yaşamak.
Ölüm kaybolmuş yılların arasında silahı doğrultur toprağa.

Sevdiğini kaybedersen yaşarken.

Arkana bakmadan yürürsün.

Yalnız ve sessiz çılgındır yaşaran gözlerimin damlaları.

Ve birkaç sigara eşliğinde,

Sonbaharda bulursun hüznünü bir toprak misali.

Kaybolmak bir gizem değildir,

Yeni bir kapıyı aralamaktır sadece.

Bulut misalidir doğmak, ötesiz sınırlara ulaşmak,

Ve güneş ardına sığınmaktır kanat çırpılmak.

Haykırmaktır sevdaya derinden gelen dalgayla.

Koşmaktır özlem, aşka rüyada boğulurcasına.

Ve çekip gitmektir yalnızlık.

Asılı olan ceketimin içinde.

MUTLULUK

Nurten UÇMAK

Mutluluk, bir güneşin bulutlar ardından bakışıdır.
Soluksuz esen rüzgarın yaprakla direnişidir.
Mutluluk yorgunluğu üzerinden atmış karanlık gecedir.
Ve mutluluk biz insanların tatlı bir gülümsemesidir.

İhanetleri bir köşeye atıp sevdiğine sarılmaktır mutluluk.
Bazen hayatla el ele tutuşup olanları yok saymaktır.
Bazen de nedensiz nedensiz gökyüzüne haykırmaktır.
Ama mutluluk hep doğrulardan yanışları gizlemektir.

Belki de birlikte yaşamayı arzuladığın kalptir mutluluk.
Ömür boyu sevgisine inandığımız candır mutluluk.
Sonu gelmeyen bir mazi yolculuğudur mutluluk.
Bazen de bitmesini istemediğimiz kısa bir zamandır.

Dinmek bilmeyen en güzel kalp ağrısıdır mutluluk.
Gözbebeğinden hayata parlayan ışıktır kimi zaman.
Ve hırçın denizlerle boğuşan dalgadır mutluluk.
Aslında mutluluk, iki dudağından çıkan bir kelimedir.

**ALBAY MUSTAFA KEMAL
VE BÜTÜN SİLAH
ARKADAŞLARININ,
AZİZ ŞEHİTLERİMİZİN,
GAZİLERİMİZİN
RUH ŞAD OLSUN
VATAN SİZE
MİNNETTARDIR.**

ÇANAKKALE

Kübra POLATLI

Çanakkale, bir vatan kalbinin attığı yer... Küçücük yarım adaya koca bir dünya, yedi düvel sığıdı. On binlerce şehit cennet yolcusu oldu... Bir o kadar düşman askeri, sayısız teyyare, mermi, top, gülle... İstilaya gelenleri "Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ..." diye nitelendiriyor milli şairimiz Mehmet Akif. Yaşananları ise "Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak, / Boşanır sırtlara vâdilere, sağnak sağnak." diye göz önüne seriyor.

Sadece canların değil, parça parça liğme liğme

olan Kınalı Hasanların, Koç Yiğitlerin destanıdır Çanakkale... Kıyamete kadar mühür vurdular dünyanın alnının çatısına "Hey on beşli, on beşli" diye türkü tutturana daha bıyığı terlememiş fidan gibi ama koca yürekli pehlivanlar.

Seyit Onbaşı'ya 276'lık mermiyi kaldırtan gücü dünya bilebilseydi yan bakabilir miydi Türkün vatanına, ocağına? Günlerce kuru ekme, üzüksüz hoşaf... Böyle kazanıldı bu vatan...

Meçhul askeri ile kefensiz yatan sayısız aslan... Dünyanın, erdemine gönlüne hayran kaldığı Mehmetçik, işte bu ruhla öğretti bütün dünyaya şu iki kelimeyi: Çanakkale Geçilmez.

İLGİNÇ BİLGİLER

Naile YÖRÜR

- * Yokuş aşağı boşa giden araba viteste giden arabadan daha fazla benzin yakmaktadır.
- * Rotring "kırmızı halka" anlamına gelmektedir.
- * 100 kusur kopek balığı cinsinden sadece birinin insanlara saldırma ihtimali vardır.
- * İnsanın yaşlansa da büyümeye devam eden 2 organı vardır. Bunlar; burun ve kulaktır.
- * Avrupa Birliği bayrağındaki 12 yıldızdan biri Türkiye'yi temsil etmektedir.
- * Kar tanelerinin hiç biri aynı şekilde değildir.
- * Tweety aslında erkektir.
- * Sobalı evlerde kolay uyunmasının nedeni, sobanın oksijen miktarını azaltmasıdır.
- * Mouse'un ortasındaki tekerleğe basıldığında, tek tıkla istediğiniz şey, yeni sekmede açabilirsiniz.
- * Her canlının doğumundan ölümüne kadar kalp atış sayısı aşağı yukarı aynıdır.(İnsan, kedi, köpek vs)

- * Türkiye'de atanamayan öğretmenlerin sayısı İzlanda'nın nüfusundan fazladır.
- * Eşek arıları 48, bal arıları 46 derece sıcaklığa kadar yaşayabilirler.
- * Penguenler sadece Güney kutbunda yaşarlar.
- * Solak insanlar, sağ elini kullanan insanlara oranla 3 yıl daha az yaşar.
- * Havuçların rengi 17. yy kadar turuncu değil mordur
- * Sıcak su soğuk sudan daha çabuk donar.
- * Yarasalar mağaralarından çıkarken her zaman ilk olarak sola dönerler.

ŞÜKÜR

Hülya AKSOY

Hava soğuk, yağmur yağıyor. Vakit bir hayli geç ve ben bir mum ışığında yazıya dökmeye çalışıyorum kafamdaki düşünceleri, olmuyor... Silip silip tekrar yazıyorum. Oda kâğıt doldu. Tıpkı kafamdaki düşüncelerin doluluğu kadar dolu. Fakat ben yazamıyorum. Yaktığım sigaradan çıkan duman bir şeyler yazmama yardımcı olmuş olacak ki yazmaya başladım.

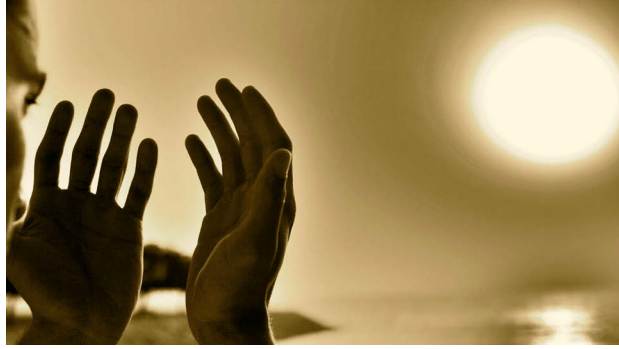
"Küçüktüm. Siyah zeytinden büyük bir çift göz, kıvr kıvr saçlar, pembe yanaklar, ruj sürülmüş gibi kıpkırmızı dudaklara sahiptim. Yürümeyi doğru dürüst bilmiyorum. 2,5 yaşındaki bir çocuk nasıl yürürse öyle yürüyordum işte paytak paytak. Her çocukta olan sevimli bir konuşma vardı. R'leri söylemez, ayakkabıya "kabi" der ve neden bilmem 'sarı'ya Naciye derdim. Babamın işten gelmesini dört gözle bekler, gelince kucağına atlar, getirdiği çikolatayı yerdim, hayatın ne getireceğinden habersizdim, çocuktum.

Hatırlamıyorum, anlatılanlar var onları biliyorum. Annem beni doktora götürdü. Bir gün doktor amca durumumun kötü olduğunu ameliyat olmam gerektiğini söylemiş olmalıydı ki, akşam evde herkes vardı. Amcalarım, teyzem, halalarım, dayımlar, anneannem, babaannem ve aile dostlarımız... Biz sadece eğlence olduğunda bu haldeydik ama herkes üzgündü. O zaman bu bir eğlence değildi. Ben oyun parkımda dururken abimi konuşmalardan uzak dursun diye kardeşine bak diye yanıma göndermişler. Her zamanki gibi belimi, saçımı okşayarak uyutmaya çalışıyordu beni.

Çok geçmeden Ankara'ya gitmek için yola çıktık. Ankara'ya gideceğimizi bilmiyordum. Bu yol niye bu kadar uzundu? Normal gittiğimiz misafirliklere hemen giderdik. Bindığımız arabada çok büyüktü, annemin çantası da...

Bir odaya yerleştik. Garip bir odaydı. Neden buradaydık ki biz? Evimizden başka yerde kalmazdık. Sabah oldu kuaföre götürdü annem beni. Üzgündü kuaför. Eline saç kesme makinesini aldı ve saçlarımı sıfıra vurdu. Olaylardan habersizdim, ağlamıştım. Artık abim saçlarımı okşayarak uyutamayacaktı çünkü. Benim moralim düzelsin diye olacak ki içerisi oyuncak dolu bir odaya bıraktılar beni. Bir sürü oyuncaklar vardı. Hepsı rengârenk birbirinden güzeldi.

Elimde çok eskiden moda olan çevirmeli telefonlar vardı. Çevirme kısmı sarı, bütünü kırmızıydı. O

Hayatta neyin ne olduğunu gördükçe ŞÜKÜR...

En önemli kelime bu oldu dalga geçenlere, alay edenlere inat.

oyuncakla oynarken adının sedye olduğunu sonradan öğrendiğim yürüyen yataklar geldiler yanıma. Onun üzerinde otuyordum. Bir odaya girecektik. Kapının önünde annemle babam ağlıyorlardı. Oysa o oyuncakla ben saçımın kesildiğini unutmuş çok mutluydum. Annemlerin yanından ayrılıp içeri girmek istemiyordum. Sedyeyi

taşıyan adamın bağırişısıyla kendime geldim. Ağlamaya başladım. Koluma iğne yapıyorlardı. En son orasını hatırlamıyorum zaten. Çıktığımda oradaki akrabalarımızda gelmişti. Herkes hediye getirmişti ama ben kımıldayamıyordum. Omuriliğimden sıvı alınmıştı. Kımıldamamam için yatağa bağlanmıştım. Birkaç operasyon daha geçireceğim için biraz daha burada kalmamız gerekiyormuş, sonra gidecekmiz evimize...

VE O GÜN

Hastaneden çıktım. Kendimi ilk defa aynada görecektim. Baktığımda çok korkmuştum. Kıvr kıvr olan saçlarım yoktu, pembe yanaklar yerini sarıya bırakmıştı, herkesin beğendiği gözlerimden biri de yoktu artık. Çok sonralarda öğrendim ne olduğunu. Beynimde, sol gözümde ur varmış. Onu almışlar. Görmeyecekmişim artık. Bu benim için yıkım olmuştu. Hayatın getirdiği sevimsiz bir sürpriz olarak adlandırıyordum.

Şimdi ise 20 yaşında oldum. O zamandan bu zamana görmüyorum. Yıkım yerini yapıma aldı. Hayatta neyin ne olduğunu gördükçe ŞÜKÜR... En önemli kelime bu oldu dalga geçenlere, alay edenlere inat. Belki onların iki gözüyle yapamadıklarını ben tek gözümle yaptım. Tek gözüm görmeyebilir ama diğer gözüm var. Yürüyorum, konuşuyorum, aklım yerinde. Daha ne isteyebilirim ki hayattan. Dedim ya hayatın ne getireceğinden habersizdim. Hepimiz kaç yaşında olursak olalım bir saniye sonrasından haberimiz olmayacak. Ben ister miydim böyle olmayı? Kim isterdi ki görmemeyi? Önemli olan şükür etmesini bilmek, pes etmemek. Dışarda ne hayatlar var, ne zorlukla yaşayan insanlar var. Onlar yaşayabiliyor, direniyorlar. Bizim eksikimiz ne onlardan? Cevabı basit, şükür etmeyi unutuyoruz." diye sonlandırmıştım yazımı. Mum iyicene erimiş, mumdan akan mum parçacıkları masanın üzerine yer yapmışlardı ve benim gözlerim ağırlaşmıştı. Yatmalıydım artık yarının ne getireceğini bilmeden, ne olacağına merakla yatmalıydım.

Üniversiteli öğrenci efsaneleri

Şükriye BUDAK

Öğrenciler ilk önce ne yazacaklarını şaşırmışlar, sonra herkes birşeyler yazmaya başlamış. Yalnız bir öğrenci, sınavın ilk dakikasında kağıdını teslim etmiş. Öğrencinin cevabı da soru gibi kısaymış: “Why not?” (Neden olmasın ki?) Bu öğrenci sınavdan “100” almış.

Aynı hoca başka bir sınavda “risk nedir?” diye soruyor. Yine bir öğrenci sınavın ilk 10 saniyesinde teslim ediyor kağıdını. Kağıdın üst kısmında sadece isim-soyadı yazıyor, gerisi ise bomboş beyaz yaprak. En altta ise “İşte risk budur” diye yazıyor. Ve sonuçta da sınıftaki en yüksek notu alıyor.

Hocanın bir sonraki sınavında yine “Risk nedir?” sorusuyla karşılaşan öğrencimiz tekrar boş kağıt verince bu sefer 0 alıyor. Tabii koşa koşa hocaya gidip sebebini soruyor. İşte cevap: “Aynı şartlar altında, aynı riski iki kere almak aptallıktır!”

Hocamız bir başka sınavda derse giriyor ve tek soru soruyor: “Atatürk ne yaptı?”. Bütün öğrenciler harıl harıl yazmaya başlıyor, kağıtları dolduruyorlar. Sınav sonucunda herkes ortalama notlar alıyor. Bir öğrenci ise 100 alıyor. Bu öğrencinin cevap kağıdın da şu yazıyor: “Ne yapmadı ki!”

Bu tür öğrenciler ve değerlendirmeler Hukuk Fakültelerinde yok mu? Elbette var. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde hocanın biri sınavda, o günlerde devam etmekte olan bir davanın detaylarını vermiş ve sonucun ne olacağını sormuş. Tabii, bütün öğrenciler ha babam, de babam, sayfalarca yazmaya başlamışlar. Ama bir öğrenci kağıdını sınavın ilk dakikasında vermiş. Ve buna rağmen 100 almış. Öğrencinin yanıtı tek cümleymiş: “Devam eden dava hakkında yorum yapılamaz.”

Bir efsane de tıpçılardan: Olay bir tıp fakültesinin Anatomi dersinde geçiyor. Okulun en iyi hocası, Anatomi dersine ilk kez giren öğrencilerine; “Tıpta iki önemli şey vardır” demiş. “İlki, hiç bir şeyden iğrenmeyeceksiniz.” Bunu söyledikten sonra işaret parmağını önündeki kadavranın makatına sokmuş, şöyle bir karıştırıp çıkarttığı parmağını hop diye ağzına sokmuş ve emmiş. Ardından öğrencilerden de ayısını yapmalarını istemiş.

Genç tıp öğrencileri, kızara bozara aynı şeyi teker teker yapmışlar. Bunun üzerine hoca öğrencilerine dönüp; “İkinci önemli şey ise çok dikkatli olmaktır” demiş ve eklemiş, “Mesela ben demin hastanın makatına işaret parmağımı soktum ama orta parmağımı emdim!”

Bir kız yurdunda kalan kızlar artık temizlik görevlisine olan kıllıklarından mıdır yoksa nerden çıktığı belli olmayan bir yurt geleneğinden midir, her sabah dudaklarına ruj sürdükten sonra aynaya öperek iz bırakıyorlarmış.

Yurt müdürü ne yaptı ettiyse bu alışkanlığı ortadan kaldıramamış. Diğer yandan temizlik görevlileri de iyiden baş kaldırmaya başlamışlar. Sonunda müdürün aklına parlak bir fikir gelmiş. Hemen bir duyuru yapıp, kızları toplantıya çağırılmış. Neyse toplanmış bunlar. Müdür “Buyrun tuvalete” demiş. Hep birlikte temizlik görevlisinin beklediği umumi tuvalete girmişler. Aynalarda sabahki ruj izleri hala duruyormuş.

Müdür “Arkadaşlar” demiş, “Bazılarınız dudaklarına ruj sürdükten sonra aynaları öperek çıkması güç izler bırakıyor. Temizlik görevlilerimiz bunları temizlerken zorlanıyor. Sizleri görevlimizin bu temizliği yaparken ne kadar zorlandığını bizzat görmeniz için topladım. Bakın ve görün.” Sonra görevliye bir işaret çakmış. Bizimki gayet sakin bir şekilde tuvalet fırçasını almış, klozetteki suya daldırmış ve aynayı temizlemiş. O günden sonra bir daha o yurttaki tuvaletlerde dudak izine rastlanmamış.

ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN HİKAYELERİ

Esra GÜNEN

DİMYAT'A PİRİNÇ GİDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK

Dimyat Mısır'da Süveyş Kanalı ağzında bir limandır. Eskiden Mısır'ın meşhur pirinçleri ince hasırdan örülmüş torbalar içinde buradan Anadolu'ya getirilirmiş. Dimyat'a pirinç almak için giden bir Türk tüccarının bindiği gemi Akdeniz'de korsanlar tarafından soyulmuş ve adamcağızın bütün altınlarını almışlar. Binbir zorluk içinde İstanbul'a dönen pirinç tüccarı o yıl iflas etmiş. İstanbul'dan kalkmış memleketi olan Karaman'a gitmiş. O sene tarlasından kalkan buğdaları da bulgur tüccarlarına sattığından kendi ev halkı kışın bulgursuz kalmışlar.

ANA GİBİ YAR BAĞDAT GİBİ DİYAR OLMAZ

Dilimizdeki "Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz." sözünün aslı muhtemelen "Ane gibi yar; Bağdat gibi diyar olmaz." şeklindedir. Çünkü sözün aslındaki Ane kelimesi Bağdat yakınlarındaki sarp bir uçurumun kuşattığı dik bir geçidin adıdır. Bağdat gibi(güzel) şehir Ane gibi de (sarpama manzaralı)yar(uçurum) olmaz demeye gelir. Ancak siz Bağdat'ın Osmanlı Türk'ü için önemine bakınız ki oradaki Ane'yi anne yapivermiş. Tıpkı" Yanlış hesap Bağdat'tan döner."sözüyle Bağdat'ın eskiden beri bir ilim merkezi olduğunun altının çizilmesi gibi.

AKLA KARAYI SEÇMEK

Bir işin üstesinden gelene kadar çok zorluk çekmek güçlükle başarmak anlamına gelen bir deyimdir. Dinimize göre Sabah namazının kılınma vakti güneş doğuncaya kadar geçerlidir. Ortalık ağarmaya başlayıp da ak iplik ile kara iplik birbirinden seçilinceye kadar Sabah namazı kılma süresi devam eder. Ağır hastalar bütün gece sancı ve ızdırap içinde kıvranarak uyuyamadıklarından Sabahı zor ederler.

ÇAM DEVİRMEK, POT KIRMAK

Başkalarını kızdıracak, üzecek, gereksiz, münasebetsiz söz söyleme anlamında bir deyimdir. Zengin bir adamın, Göztepe Erenköy taraflarında, sekiz on dönüm bahçeli, büyük bir köşkü varmış. Adam bu bahçenin bir köşesine bir bina daha yaptırmaya karar vermiş. Eski binalar hep ahşap yapıldığı için, gereken keresteyi tomruk halinde getirtmiş ve inşaat yaptıracığı yere istif ettirmiş. Bu tomrukların içinde çam, gürgen, meşe ve ceviz ağaçları da bulunuyormuş. Sayfiye mevsimi olmadığı için Nişantaşı'ndaki konağında oturan zengin adam bir sabah, köşküne gitmiş ve köşkün saf bekleşisine emir vermiş:

-Bir hızarıcı bul, bahçedeki ağaçların arasındaki çamları biçtir, tahta ve kalas yaptır demiş.

Saf uşak da efendisinin emri üzerine hızarıcıları bulmuş. Çam tomrukları yerine, köşkün bahçesinde ne kadar kıymetli çam ağacı varsa kestirip devirmiş. Bu akılsız uşağın adı, çam deviren uşak kalmış.

AVUCUNU YALA

"Beklediğin olmadı; umduğunu bulamadın" anlamında kullanılan bir deyimdir. Bu deyim, kışın karlı ve soğuk havalarda inine kapanarak, tabanlarının altını yalamak suretiyle karın doyurmaya uğraşan ayıların hareketinden alınmıştır. Çünkü ayılar kışın arasa da yiyecek bulamaz hareket edecek olsa da, boşuna enerji tüketmiş olur. Bunu iyi bilen ayılar kış uykusuna yatar. Ayağını yalamakla yetinir yazın gelmesini bekler. Başka yapacak bir şeyi yoktur.

İKİ DİRHEM BİR ÇEKİRDEK

Giyim kuşamına özen göstermiş şık ve süslü kıyafetleriyle dikkat çeken insanlar hakkında sık sık "iki dirhem bir çekirdek" sözü kullanılır. Bu yakıştırmaya ağırlık ölçüsü olarak okkanın kullanıldığı eski devirlerden kalmıştır. Belki biliyorsunuz bir okka bugünkü ölçülerle 1283 gram tutar. Okkanın dört yüzde birine dirhem adı verilir (Şimdiki gram ile aynı birim olduğunu sanarak gram diyecek yerde dirhem denilmesi hatalıdır.). Dirhem daha ziyade hassas teraziler için kullanılan bir ölçüdür. Ancak sarraflar dirhemden daha hassas ölçümler için bir ağırlık birimi daha kullanırlar. Buna çekirdek denir ki toplam 5 santigram karşılığıdır.

Eski devirlerin en kıymetli parası olan bir Osmanlı altını toplam iki dirhem bir çekirdek ağırlığa sahiptir. Bu durumda süslenmiş kimselere iki dirhem bir çekirdek yakıştırmasında bulunanlar mecaz yoluyla onlara altın demiş olurlar ki bizce pek zarif bir nüktedir.

Aksu'da MYO ve Halkın Muharrem Kaynaşması

Aksu Mehmet Süreyya Demirarslan Meslek Yüksek Okulu geleneksel hale getirdiği ve bu yıl 3.sünü düzenlediği aşure gününü meslek yüksek okulu bahçesinde düzenledi. Etkinliğe Aksu Kaymakamı sayın Lokman ÖNDER, ilçedeki daire amirleri ile mülki amirlerin yanı sıra meslek yüksek okulu müdürü Doc. Dr. Adem EFE, öğretim görevlileri, öğrencilere ve Aksu halkı katıldı. Etkinlikte yaklaşık bin kişiye aşure ikramı yapıldı.

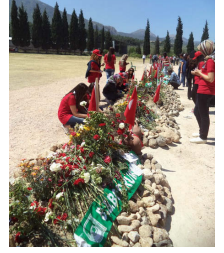

Etkinlikte konuşan Aksu MSD MYYO müdürü Doç. Dr. Adem EFE Muharrem ayının önemini vurgulayarak bu ayı önemli kılan meseleleri sıraladı. Ayrıca bu tür etkinliklerin yurdun dört bir tarafından gelen öğrencilerimiz ile Aksu halkını kaynaştırmadaki etkisinden de bahsederek bu tür etkinlikleri devam ettireceklerini de belirtti.

Öğrencilerimiz Soma'ya Taziye Ziyaretine Gitti

Soma'daki maden faciasında şehit olan madencilerin ailelerinin acılarını bir nebze olsun dindirmek için Aksu MYO'dan öğretim görevlisi ve öğrencilerden oluşan 17 kişilik bir grup madenci ailelerine taziye ziyaretinde bulundu. İlk olarak Belediyenin şehit mezarlığını ziyaret edip oradaki şehitlere fatihalar okuyan grup ardından Kınık'a geçerek oradaki şehit aileleri ve madenden sağ kurtulanları ziyaret etti. Üç ayrı madenci evini ziyaret eden gruptakiler her evden farklı hikayeler dinlediklerini ve çok duygulu anlar yaşadıklarını belirttiler. Grubun içinde yer alan ve faciada bir yakını kaybeden öğretim görevlisi Hüseyin YAZICI, " bu olaydan çok etkilendim. Duygularımı ifade etmekte zorlanıyorum. Olayda şehit olanlara Allah'tan rahmet, kalanlara başsağlığı diliyorum. Ayrıca bu olaya kayıtsız kalmayan ve bizimle birlikte buraya kadar gelen öğrenci arkadaşlarımıza ve organizasyonda yardımcı olan MYO idaresine teşekkür ederim" dedi.

Taziye ziyaretinden dönen öğrenciler hayatını kaybeden madenciler adına, MYO bahçesinde helva kadirarak öğrencilere ve Aksu halkına dağıttılar.

Aksu MYO 2013 - 2014

Mezuniyet Töreni Düzenlendi

Aksu M.S.D. M.Y.O Mezuniyet töreni 05.06.2014 tarihinde ilçe tören alanında yapıldı. Tören okuldaki tüm öğrenci ve velilerine verilen konserle başladı. Ardından ilçe merkezinden kortej eşliğinde tören alanına geçildi. Tören alanında tören, ilçe kaymakamı ile birlikte tüm ilçe protokolü, öğrenciler, öğrenci velileri ve tüm ilçe halkının katılımıyla saat 15:00'da başladı.

Açılış konuşmasını Meslek Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Sayın Adem EFE yaptıktan sonra ilçe kaymakamı sayın Lokman ÖNDER konuşmalarını yaptılar. Tören, dereceye giren tüm öğrenciler ile bilimsel ve kültürel etkinliklerde görev alan tüm öğrencilere plaketlerinin protokol üyeleri tarafından takdimi ile devam etti. Öğrencilerin ant içmeleri ve keplerini havaya atmaları ile sona eren törenin ardından konser coşkusuyla öğrencilere veda edildi.

Meyve Fidanı Dikme Etkinliği

Okulumuzda öğrencileri, okul temsilcisi ve öğretim elemanları tarafından meyve fidanları dikildi. Öğrenciler ve öğretim elemanları fidan dikmenin mutluluğunu yaşadılar.

Okulumuz müdürü Doç. Dr. Adem EFE ve her türlü faaliyette desteklerini esirgemeyen Aksu Kaymakamı Lokman ÖNDER birlikte fidan diktiler.

Etkinlikte okulumuz öğrenci temsilcisi Murat ERGİN de tüm öğrenciler adına badem ağacı fidanı dikti.

